CAP A LA TRANSFORMACIÓ SOCIOECOLÒGICA DELS ESPAIS LLIURES

L'EXPERIÈNCIA DE

CapGirant Orriols

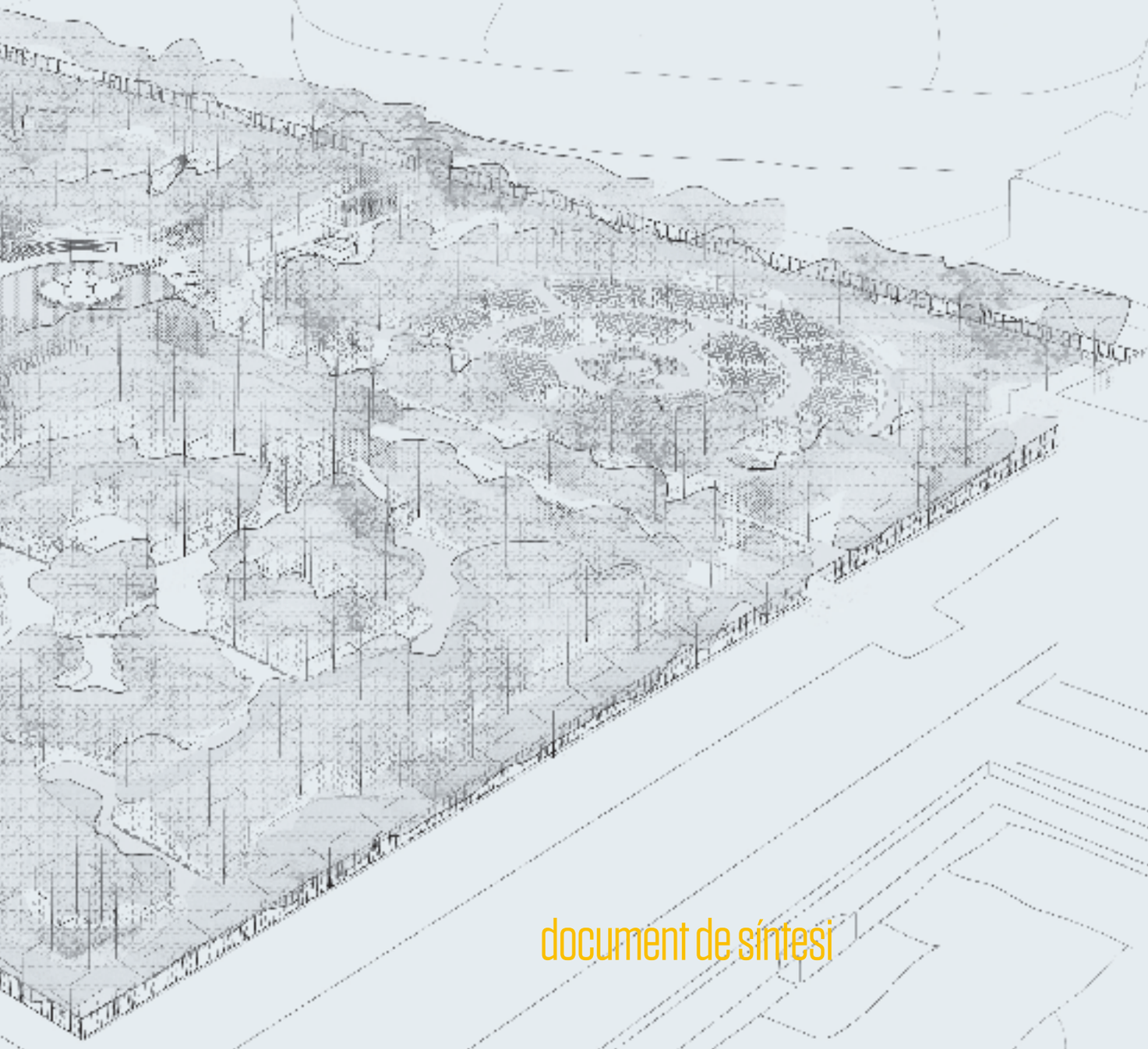

document de síntesi

Aquest projecte ha sigut finançat per l'Ajuntament de València dins del marc del programa de Projectes de Innovaciò Social 2015.

EQUIP TÈCNIC

Andrea Ariza Hernández, arquitecta especialitzada en antropologia urbana
Clara Ferrer Santolaria, ambientòloga especialitzada en espais naturals i educadora ambiental
Isabel Recubenis Sanchis, arquitecta especialitzada en urbanisme
Mar Riera Spiegelhalder, economista especialitzada en desenvolupament local
Víctor Soler Fuentes, biòleg arborista

Fotogràfies de les activitats participatives: SALTO MORTAL

AGRAÏMENTS

A tots els veïns i veïnes sense els quals no haguera sigut possible Capgirant Orriols. En especial, al grup motor per haver fet una mica més seu aquest projecte. A Boro, a Mª Carmen, a Manolo F., a Mª Ángeles, a Manolo, a Victoria i a Lluc.
A Orriols Conviu per haver posat a disposició del projecte el seu material. I a la Asociación de Orriols-Rascanya per permetre'ns conéixer millor sobre els origens del parc.
A Marco per la seua col·laboració. I a Pep, Àngela, Maria i Lorena pel seu valuós temps. A Guille per la seua implicació.
Al ornitòleg Enrique M., a Matthieu L., Lucía M., María S. del Tancat de la Pipa per donar-nos una visió més amplia de la gestió de l'aigua i del sòl als ecosistemes urbans i als espais naturals. A María S. experta en limnologia per les aportacions en l'anàlisi dels ecosistemes aquàtics.
A la OAM i a Benito per la col·laboració amb el projecte. I en concret, a tots els i les jardineres del Parc d'Orriols, especialment a José Antonio. Per últim, al servei de Jardineria de l'Ajuntament pel seu assessorament. I en especial a Ximo per inspirar-nos en la redefinició dels espais lliures en termes d'infraestructura verda.

Aquesta obra està subjecta a una llicència de Reconeixement-CompartirIgual 4.0 Internacional de Creative Commons

Projecte promogut i coordinat entre 2016 i 2017 per :

CapGirant

ARBIO

Projecte finançat per:

AJUNTAMENT DE VALÈNCIA
REGIDORIA D'INNOVACIÓ I GESTIÓ DEL CONEIXEMENT

A.

PER QUÈ CAPGIRANT ORRIOLS?

1. Reptes a abordar: cap a una jardineria ecològica o sostenible
2. Descripció del projecte

B.

METODOLOGIA DE TREBALL

1. Principis per definir la sostenibilitat de l'espai lliure
2. La implicació de la ciutadania en la construcció de la ciutat
3. Fases i cronograma

C.

ANÀLISI I PROPOSTA DE MILLORA

1. anàlisi de la sostenibilitat
2. proposta de millora

D.

REFLEXIONS FINALS

1. Experiència i reptes futurs
2. Protocol d'actuació

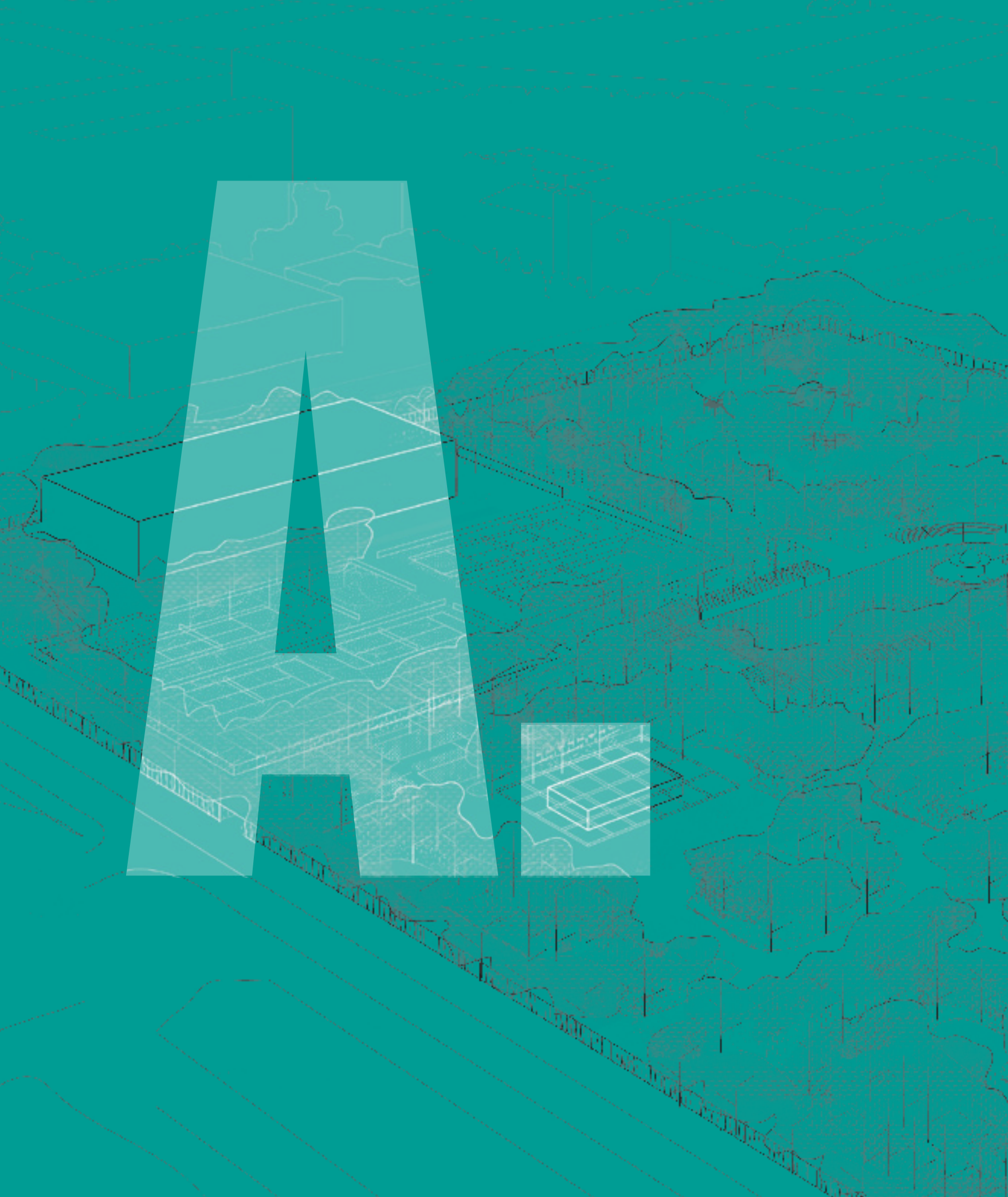

Per què Capgirant Orriols?

1. REPTES A ABORDAR: CAP A UNA JARDINERIA ECOLÒGICA O SOSTENIBLE
2. DESCRIPCIÓ DEL PROJECTE

1. REPTES A ABORDAR: CAP A UNA JARDINERIA ECOLÒGICA O SOSTENIBLE

Amb l'execució del projecte, es pretén donar suport a la ciutat en el canvi cap a una jardineria sostenible i ecològica.

Les ciutats actuals s'enfronten al desafiament de gestionar l'increment de la freqüència i intensitat dels esdeveniments associats al Canvi Global, com ara inundacions, sequeres, huracans, així com pertorbacions naturals o socials (s'han transformat grans superfícies d'ecosistemes naturals i s'ha incrementat la pobresa i injustícia social). És en aquest context que es parla de la capacitat dels sistemes naturals i humans de resistir un rang de pertorbacions, sense alterar la seua integritat. Es parla de resiliència urbana, concepte que cada vegada pren més pes en els programes d'acció pel clima (UNISDR, 2012)[1].

D'altra banda, segons els informes publicats per les Nacions Unides, més de la meitat de la població mundial viu en zones urbanes i les previsions indiquen que aquesta, augmentarà fins arribar al setanta per cent en els pròxims cinquanta anys. La concentració de població en les ciutats afavoreix el desacoblament i independència dels ecosistemes naturals, creant-se medis artificials, que han perdut la visió de qualitat de vida i han creat un medi hostil per a la vida de tot ésser viu.

Considerant aquest escenari, es fa necessari situar les ciutats al lloc on les correspon i per a això, cal definir un nou concepte de ciutat en el que no només tinga cabuda l'espècie humana, sinó també la resta d'espècies. És a dir, la ciutat com a espai de transició habitable amb el territori circumdant, amb la creació de corredors ecològics.

És ací on cobren importància els espais verds, com a elements imprescindibles per incrementar la qualitat del medi urbà i regenerar les ciutats europees. Per reduir els efectes del canvi climàtic i per garantir la pervivència de la vida. No obstant això, la jardineria urbana formal s'ha regit per valors purament estètics, sense atendre a criteris de sostenibilitat.

Ha arribat el moment de crear espais verds autosuficients i iniciar el camí de la transició cap a la sostenibilitat. Es fa necessari un canvi de paradigma, de minimitzar els efectes del canvi climàtic a gestionar les causes, és a dir, passar dels impulsors directes del canvi als indirectes. D'incorporar la biodiversitat local en la ciutat amb una estreta complicitat dels ciutadans.

Amb l'execució del projecte, es pretén donar suport la ciutat en el canvi cap a una jardineria sostenible i ecològica, fent servir tècniques ja conegudes i utilitzades en alguns jardins de la ciutat, com són el Parc de Marxalenes o La Rambleta.

La proposta és crear un jardí sostenible, és a dir, amb una petjada ecològica negativa (on s'aporten més serveis que costos). Partint de la sostenibilitat com a un concepte transversal que concep el parc com un espai econòmicament rendible, socialment just i ambientalment sostenible. I per assolir aquest repte, cal que siguen espais que emulen ecosistemes del medi natural, al temps que siguen espais dinàmics, variables al llarg de les estacions i del temps, però també dinàmics alhora que desenvolupen un teixit social al seu voltant.

Que la ciutadania s'involucre en aquest canvi es fa necessari davant la situació d'incertesa en què ens trobem. Per tal d'equilibrar les oportunitats i incrementar la transparència, però també perquè si els ciutadans no impulsen aquest canvi i el recolzen serà impossible donar continuïtat i aconseguir la transformació dels socioecosistemes on vivim, és a dir, les ciutats.

Creiem que és oportú començar amb xicotets projectes, amb accions participatives, per tal de consolidar un teixit social fort al voltant d'aquestes qüestions, per aconseguir passar d'una visió antropocèntrica cap a una gestió de la ciutat, la jardineria i en definitiva, estil de vida diferents. Per caminar cap a una vertadera evolució sostenible.

1. UNISDR (2012): Cómo desarrollar ciudades más resilientes Un Manual para líderes de los gobiernos locales. Ginebra.

> Fotografies realitzades durant la deriva verda en el Parc de la Rambleta. Elaboració pròpia

2. DESCRIPCIÓ DEL PROJECTE

Per dur a terme el projecte, s'escolleix el Parc d'Orriols com a cas d'estudi per tractar-se d'un Parc amb una imatge fixa, que suposa un fre al mateix procés de la natura, amb una vegetació i sols que es van degradant, on no es permet la vida silvestre i es nega als visitants les emocions a despertar amb la natura i la biodiversitat. Tanmateix, amb pocs recursos seria possible obtenir molts beneficis oferint un espai continuat, amb un aument notable de la biodiversitat, que es perpetués en el temps.

Amb un grup de tècnics de caràcter multidisciplinari es vol generar un procés d'implicació ciutadana que permeta transformar la jardineria pública de caràcter formal en una jardineria ecològica i sostenible. Partint d'una metodologia participativa que ajudarà a mesurar la sostenibilitat d'espais lliures, sota criteris ambientals, socials i econòmics, per poder així desenvolupar propostes de jardineria ecològica. Sota aquests criteris es presenta una proposta de remodelació del Parc d'Orriols.

El projecte és d'aplicació a tots els espais lliures de la ciutat. Tanmateix, s'escolleix com a projecte pilot el Parc d'Orriols, per la seua ubicació dintre de la ciutat de València, entre el riu Túria i l'Horta de València, en un barri amb escassesa en espais lliures i d'equipaments, com és Orriols, el què el converteix en un espai singular de rellevància a la ciutat. Per tant, es considera com una prioritat ciutadana intervindre en aquest espai verd per les seus característiques urbanístiques però, també pensant en la seua estructura social i el seu teixit organitzat.

OBJECTIU GENERAL:

Definir i implementar una metodologia de treball participativa que permeta la transformació de la jardineria pública de caràcter formal cap a una jardineria ecològica i sostenible

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

- OE1: definir criteris i indicadors de qualitat que constitueixin instrument d'avaluació de la sostenibilitat dels espais oberts;
- OE2: testejar la seua validesa amb una acció pilot al Parc d'Orriols;
- OE3: contribuir a la proliferació d'espais sostenibles a la ciutat de València;
- OE4: aproximar formes de disseny i gestió de la ciutat cap a l'ecologia urbana sostenible;
- OE5: promoure la inclusió i la cohesió social al barri d'Orriols;
- OE6: obrir el debat sobre noves formes de governança que impliquen a la ciutadania.

> Fotografies actuals i plànol del Parc d'Orriols. Elaboració pròpia

El parc d'Orriols va ser construït l'any 2000 amb una extensió de 32.470 m2. Es caracteritza per tindre una estructura rectangular prou simètrica, pel que respecta als itineraris principals que confluïxen al centre de l'espai en una gran superfície d'aigua estanca. El perímetre està delimitat per reixats on es troben set accessos, dels quals únicament quatre s'obren diàriament.

Els quatre sectors que queden definits pels eixos dels itineraris principals van ser dissenyats amb diferent caràcter. Al quadrant nord-oest es situa el parc infantil, dotat de diferents jocs per als xiquets distribuïts en quatre petites àrees amb paviment de cautxú. El nord-est, conegut com el roserar, és l'àrea més ornamental del jardí. Les plantacions estan distribuïdes en parterres concèntrics quedant al mig una petita font. El sector sud-oest és on se situa el poliesportiu i la piscina coberta -d'accés no lliure-, ambdós gestionats per un organisme municipal. Per últim, el sector sud-est, definit com l'àrea botànica, perquè és l'espai del parc on més es concentra la vegetació, tot i que continua definida en parterres bordejats amb una bardissa. En aquesta part se situen tres petits edificis, tots tancats al públic actualment. La zona central està definida per l'estany, dins del qual hi ha una espècie d'illa on se situa un xicotet templet. Al voltant n'hi ha una pèrgola amb bancs.

Metodologia de treball

1. PRINCIPIS PER DEFINIR LA SOSTENIBILITAT DE L'ESPAI LLIURE
2. LA IMPLICACIÓ DE LA CIUTADANIA EN LA CONSTRUCCIÓ DE LA CIUTAT
3. FASES I CRONOGRAMA

1. PRINCIPIS PER DEFINIR LA SOSTENIBILITAT DE L'ESPAI LLIURE

La metodologia de treball que es descriu tot seguit, té com a punt de partida la definició de quatre principis generals que regeixen la jardineria sostenible: optimitzar els recursos existents per a la gestió de l'espai lliure, crear espais d'alt valor ecològic protegint i potenciant la biodiversitat, màxim aprofitament dels serveis ecosistèmics que pot oferir l'espai, potenciar l'empoderament ciutadà i l'ús responsable de l'espai.

Seguint aquests principis es defineixen els sistemes de mesura de la sostenibilitat d'un Espai Lliure (EL). Després d'enriquir aquestes mesures amb les percepcions i els nusos crítics treballats amb la ciutadania, es proposen mesures de millora i transformació cap a un EL sostenible, fruit del treball coordinat entre tècnics, veïns i veïnes del barri mitjançant metodologies participatives.

MÈTODE

El procés de transformació socioecològica dels entorns urbans requereix de programes d'avaluació i seguiment per conèixer quina és la situació de partida, proposar actuacions i objectius de sostenibilitat acords amb les necessitats de la ciutadania i avaluar la consecució dels objectius una vegada duta a terme la transformació (Suárez, et al., 2017)[2].

L'ús d'indicadors i criteris contribueixen a aquest objectiu i permeten analitzar el nostre recorregut cap a la sostenibilitat. Aquests, es defineixen com paràmetres dirigits a proveir d'informació i descriure l'estat d'un fenomen amb un significat afegit major que el directament associat al seu propi valor (OCDE, 1994)[3].

Partint dels quatre objectius amb els que es defineix en el present treball la jardineria sostenible, es descriuen una sèrie de paràmetres i indicadors de distint tipus que s'organitzen entorn a dues visions. Uns indicadors que permeten avaluar la dimensió social del teixit urbà existent i altres de caràcter més ambiental. Tots es mesuren en una escala de Likert, prenent valors d'1 a 5, on 1 és el valor mínim, o menys desitjable, i 5 és el valor màxim o més idoni.

Els indicadors urbans i socials recopilen informació de caràcter qualitatiu, com ara la percepció ciutadana en relació a les seues necessitats i problemes, la forma de relacionar-se amb l'entorn urbà i la resta de ciutadans, etc. Aquesta informació es pot plasmar i transformar en informació quantitativa a través d'una categorització i a l'establiment del procés participatiu durant totes les fases del projecte, de manera que són els mateixos participants d'aquests els que donen un valor a l'indicador.

Mentre que per a la dimensió ambiental s'empren criteris i indicadors quantitatius i són valorats per l'equip tècnic, a partir de la informació obtinguda per aquest, així com dels distints actors socials (treballadors al voltant de l'espai lliure, experts en distintes matèries, etc.).

De manera que es procura tindre una visió integral de l'espai, tenint en compte tant aspectes ambientals, socials, econòmics i de percepció ciutadana. Cadascun d'aquests permet avaluar com de prop estem d'assolir un determinat objectiu de jardineria sostenible i per això, s'articulen en els quatre objectius generals de jardineria ecològica definits i els catorze objectius específics (els quals es mostren a la taula de la pàgina següent).

És a partir dels quatre objectius que descriuen la jardineria sostenible que es defineix el conjunt d'indicadors seguit per avaluar el grau d'implementació de mesures de jardineria ecològica en un espai lliure (EL), en el cas que ens ocupa, el Parc d'Orriols. La roseta on es mostren els resultats de l'anàlisi en l'apartat C, resumeix el sistema d'indicadors elaborat, organitzats en blocs que responen als objectius.

2. Suárez , M. et al. (2017): La transformación sociológica de los entornos urbanos. Transitando, ecologia y educación para una ciudad sostenible. Ecologistas en Acción.

3. OCDE (1994): Environmental indicators. Organization for Cooperation and Development, París.

> Taula amb els objectius generals i específics amb els que es defineix la jardineria sostenible. Elaboració pròpia

1 OPTIMITZAR ELS RECURSOS EXISTENTS PER A LA GESTIÓ DE L'ESPAI LLIURE

- APROFITAMENT DE L'AIGUA DE PLUJA
- APROFITAMENT DE L'AIGUA DE REG
- APROFITAMENT DE LES DEIXALLES DE L'ESPAI

2 CREAR ESPAIS D'ALT VALOR ECOLÒGIC PROTEGINT I POTENCIANT LA BIODIVERSITAT

- PRESERVAR I FOMENTAR LA BIODIVERSITAT FLORÍSTICA
- PRESERVAR I FOMENTAR LA BIODIVERSITAT DE FAUNA (TERRESTRE)
- PRESERVAR I FOMENTAR LA BIODIVERSITAT AQUÀTICA

3 MÀXIM APROFITAMENT DELS SERVEIS ECOSISTÈMICS QUE POT OFERIR L'ESPAI

- REGULACIÓ DE LA TEMPERATURA I AMORTIMENT DE L'EFECTE "ILLA DE CALOR URBANA"
- REDUCCIÓ DELS NIVELLS D'ESTRÈS
- PURIFICACIÓ DE L'AIRE
- CREACIÓ D'ESPAIS PER A L'APRENENTATGE I CONTEMPLACIÓ DEL MÓN NATURAL
- CONTROL DELS DESERVEIS

4 POTENCIAR L'EMPODERAMENT CIUTADÀ I L'ÚS RESPONSABLE DE L'ESPAI

- FACILITAR LA PARTICIPACIÓ ACTIVA DE LA CIUTADANIA I UN SISTEMA DE GOVERNANÇA OBERT
- POTENCIAR LA MILLORA DE LA QUALITAT DE VIDA BASANT-SE EN PRINCIPIS DE JUSTÍCIA SOCIAL
- FOMENTAR UNA RELACIÓ PROACTIVA DE L'ESPAI AMB L'ENTORN URBÀ

2. LA IMPLICACIÓ DE LA CIUTADANIA EN LA CONSTRUCCIÓ DE LA CIUTAT

PRINCIPIS DE LA PARTICIPACIÓ

Com s'avançava a l'exposició de motius, es considera fonamental involucrar a la ciutadania en la transformació de l'espai. Per això i atenent al context socioecològic en el que ens trobem, s'estableixen una sèrie de principis a tindre en compte en el disseny metodològic.

Es concep participació no com un recurs per a la legitimació de les decisions projectuals i polítiques sinó per fomentar la implicació activa de la ciutadania en la construcció de la ciutat. La participació com a mitjà per a la gestió dels recursos, el desenvolupament i la millora de la ciutat i per al desenvolupament comunitari.

Amb la participació es busca la representació de les diferents veus existents, visions i opinions i no tant la representativitat en termes numèrics. Es tracta de constituir un procés on es produïsca una devolució d'informació entre tots els actors del procés, que constituïsca un estímul a la creativitat on tots els temes d'interés i de rellevància es tracten des d'una perspectiva integral i s'integren en la proposta de manera transversal.

ACTIVITATS PARTICIPATIVES

Les persones convidades i interessades a participar en el procés han trobat al seu abast diferents instruments i activitats amb els que implicar-se en el projecte, entre els quals aquells que es citen a continuació:

- Presentació del projecte al barri
- 4 Tallers
- Apropament per grups homogenis: entrevistes i/o dinàmiques
- Grups de treball
- Derives verdes
- Activitats en les escoles
- Presentació final

Però també estan actius durant el procés canals de comunicació i participació directa com les xarxes socials (Facebook i Twitter) i un portal web (http://capgirantorriols.wixsite.com/valencia) principal mecanisme de transparència, on es manté una comunicació constant de l'estat de desenvolupament del projecte, anunci d'activitats a realitzar i memòries i conclusions de les ja realitzades, reflexions relacionades amb l'essència del projecte, entre d'altres.

GRUPS DE TREBALL

L'EQUIP TÈCNIC format pel grup multidisciplinari que compon Capgirant és l'encarregat de coordinar el procés i de dur a terme les labors de caràcter més tècnic.

Per altra banda, el GRUP MOTOR és un espai compartit entre les persones més afins al procés participatiu -unes sis en el cas d'estudi-, per dinamitzar-lo i preveure els passos a donar en cada moment. El grup és al mateix temps font d'informació i nucli del procés. Es convoquen reunions abans de la celebració dels tallers i serveixen com a punt de partida per treballar i reflexionar entorn de les temàtiques que són tractades als tallers de forma àmplia així com per a informar del treball de l'equip tècnic fins a la data.

Per últim, la COMISSIÓ DE SEGUIMENT, la qual solament s'ha convocat una vegada, ha estat formada per un representant de l'OAM, membres de l'equip tècnic, col·laboradors i el grup motor. S'ha reunit a mitjan del projecte, després de tancar les dues primeres fases, on s'ha informat del desenvolupament del procés. En aquesta sessió es confrontaren els primers resultats obtinguts i les reaccions que aquests despertaren, pel que va servir de revisió continua del procés, proposant les millores necessàries. Així, després de presentar el projecte, s'hauria de convocar una altra per treballar les expectatives de futur i les oportunitats per dur endavant les propostes.

›Mapa d'actors realitzat en una reunió amb el grup motor

ACTORS IMPLICATS

Durant el procés participatiu es convida als diferents agents involucrats en la vida del parc, la implicació i coordinació dels quals es considera imprescindible per construir tots junts una proposta de millora que responga a les necessitats reals dels habitants. Es pretén generar un espai on tan tècnics -també els tècnics de l'Ajuntament-, ciutadania organitzada i ciutadania no organitzada, poden intercanviar necessitats i construir una proposta de millora. En el nostre cas, trobem des de veïns i veïnes del barri, representants de col·lectius organitzats i usuaris de l'espai, treballadores encarregades del manteniment i tècnics responsables de la gestió, però també han tingut veu i cabuda les més menudes, participant en els tallers adaptats a les diferents edats i des dels seus centres educatius.

Per això va ser fonamental a l'inici, realitzar un mapa d'actors socials involucrats, o no, en el procés, per testejar una mica fins a on s'estava arribant amb la convocatòria i com es podia seguir involucrant als agents del barri.

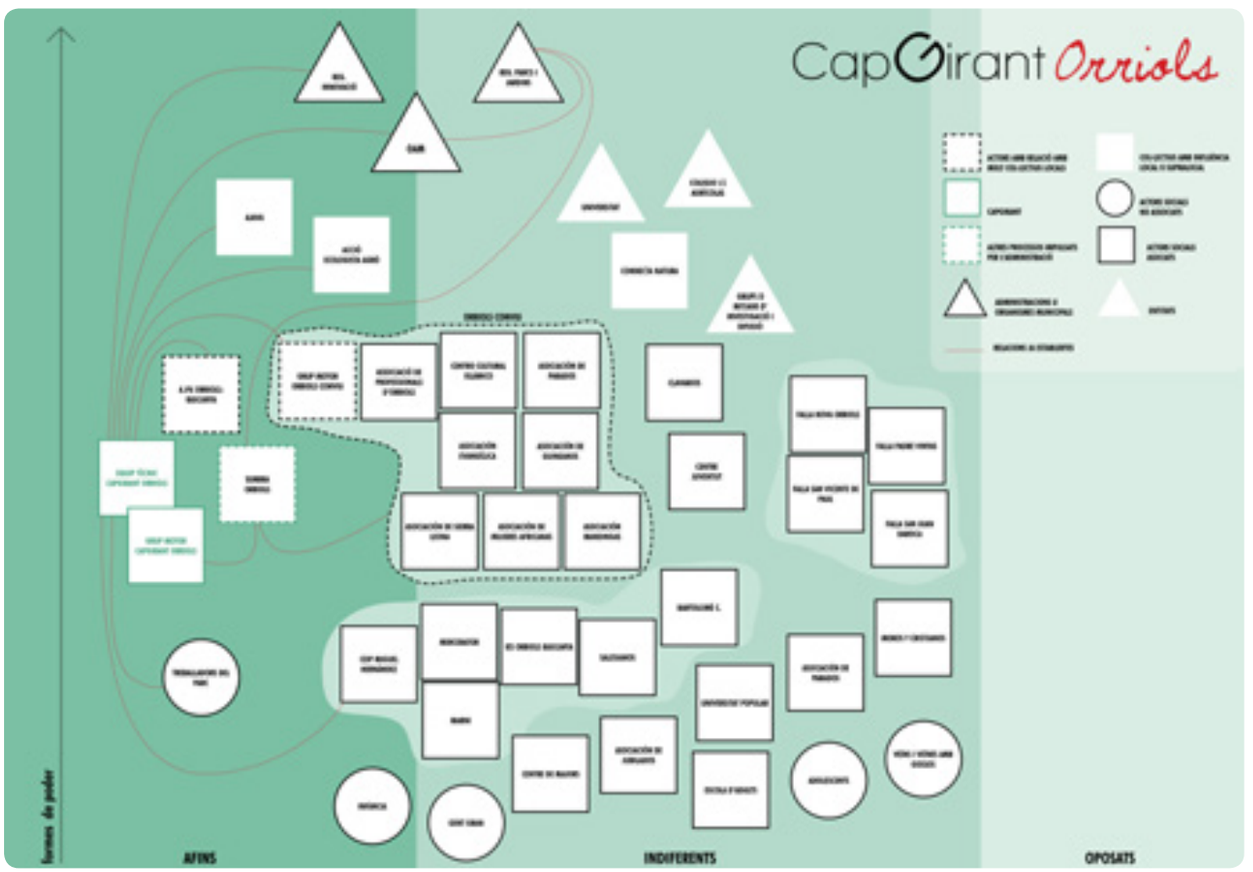

3. FASES I CRONOGRAMA

El projecte s'estructura en cinc fases diferenciades -preanàlisi, diagnòstic propositiu, línies d'acció i actuacions, proposta de millora i redacció final- que s'articulen mitjançant un procés participatiu, que coordina el treball conjunt del gabinet tècnic, dels tècnics de l'Ajuntament i dels habitants. En tot moment, es treballa combinant la informació que aporten els ciutadans durant les entrevistes i els grups de treball i allò que deriva del treball dels tècnics, per tal d'arribar a unes conclusions que prenen la seua forma final en un taller col·lectiu que es realitza per concloure cadascun dels blocs.

Preanàlisi

Durant els dos primers mesos, després de definir amb detall la metodologia, s'elabora per part de l'equip tècnic un prediagnòstic, tant en l'àmbit de barri com del Parc, buscant la triangulació de fonts, és a dir, la verificació de dades involucrant als participants.

Aquest prediagnòstic es duu a terme mitjançant la investigació documental i el treball de camp, per corroborar la informació obtinguda. Es parteix de l'estudi d'investigació realitzat sota la direcció del servei de jardineria en el que es va desenvolupar una nova metodologia per a definir la sostenibilitat d'espais lliures, a través de la definició de paràmetres socials, ambientals i econòmics (Ferrer, C. i Recubenis, I., 2015)

Aquest, estableix una valoració i categorització dels paràmetres que permeten assolir un valor únic de sostenibilitat. La metodologia va ser contrastada amb professors titulars de la Universitat de València (com ara Ernest García García o Luís Recatalá Boix), així com per tècnics i experts del servei de Jardineria de l'Ajuntament. Es tracta doncs, d'adaptar aquesta metodologia perquè siga possible treballar-la amb la ciutadania i així, començar a recollir la informació necessària per abordar l'anàlisi.

Aquesta fase es considera un pas previ al procés de participació activa. Per la coexistència en el temps d'aquest projecte amb el procés Sembra Orriols –celebrat els mesos de març i abril del 2016 al barri, per dissenyar una proposta participativa del solar de l'ermita d'Orriols-, es celebren reunions de coordinació amb l'equip tècnic de Sembra Orriols per poder establir sinergies i generar confiances amb els veïns que després podran implicar-se en el projecte. Procés que serveix per a iniciar un primer mapeig d'actors claus per part de l'equip tècnic.

Diagnòstic propositiu

Durant aquesta fase es realitza una anàlisi col·laboratiu del parc basada en l'anterior prediagnòstic a partir del qual es comencen a esbossar els primers objectius d'intervenció de la proposta.

El començament d'aquesta fase està marcat per la presentació pública del projecte durant l'última trobada col·lectiva del procés Sembra Orriols. A continuació l'equip tècnic inicia els contactes amb els diferents actors amb entrevistes i reunions, on es treballen les necessitats de la població i la valoració social del paisatge.

Per últim, es celebren dos tallers col·lectius, on els tècnics presenten les conclusions de l'anàlisi en plenari i es treballa per acabar de matisar la informació i identificar les debilitats i oportunitats per on es pot començar a treballar mitjançat el treball amb fluxgrames (Red Cimas, 2010)[4].

Línies d'acció i actuacions

La finalitat d'aquesta fase és definir les principals línies d'acció i les actuacions necessàries per a apropar-se als objectius marcats en la fase anterior.

Com a part articuladora del procés, es continua el contacte amb els actors socials, per rebre totes les propostes de millora que es creguen necessàries.

Per la seua part, l'equip tècnic continua amb l'anàlisi i articulació de les propostes rebudes i incorpora aquelles mesures no percebudes pels habitants i que es consideren

4. Red CIMAS, 2010. Manual de metodologías participativas. Madrid: Edición propia.

> Cronograma amb les activitats participatives. Elaboració pròpia

importants des d'un punt de vista tècnic.

En aquest bloc es realitza un taller on s'inicia el debat sobre la remodelació del Parc i les diferents propostes recollides agrupades en grups al voltant de les idees força treballades durant l'anàlisi. S'analitzen les possibles accions veient quines són oportunes i positives per garantir la sostenibilitat de l'espai verd, buscant acords o consensos entre els participants.

Proposta de millora

La fase quatre té com a objectiu acabar de desenvolupar la proposta definitiva amb les accions prioritzades. Per això, després d'articular i esquematitzar de manera operativa tota la informació obtinguda dels tallers, es convoca un quart taller per tornar la informació, tornar la informació, després d'haver estudiat la seua viabilitat tècnica, i així prioritzar les accions amb els assistents.

Redacció final del projecte

Per últim, l'equip tècnic redacta aquest document final on s'exposa la totalitat del projecte. Es tracta d'una memòria on es descriu tot el procés metodològic i s'adjunta la proposta de millora treballada.

Abans d'entregar la proposta, es realitza una presentació pública de la proposta resultant del procés tant a l'Ajuntament com als veïns del grup motor. Ocasió en què es fa una avaluació del projecte per tal de fer una crítica constructiva que facilite una futura aplicació de la metodologia.

Fet aquest tràmit, és determinant que els veïns puguen tenir lliure accés al projecte, ja que és fruit del treball col·lectiu de la comunitat i per tant, pot suposar un instrument de reclam per donar solució als problemes del Parc.

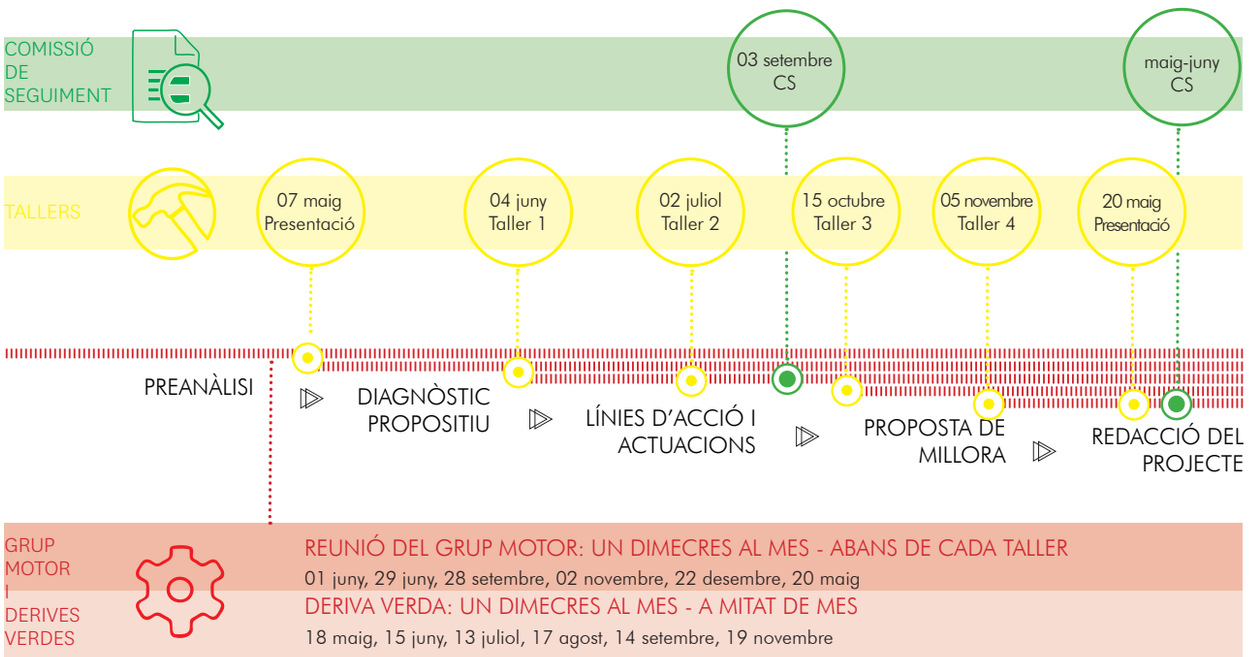

Anàlisi i transformació del Parc d'Orriols

1. ANÀLISI DE LA SOSTENIBILITAT
2. PROPOSTA DE MILLORA

1. ANÀLISI DE LA SOSTENIBILITAT

Després de realitzar el diagnòstic col·laboratiu amb el càlcul dels indicadors i criteris definits per l'equip tècnic i tots els actors socials, es procedeix a la representació dels resultats en un gràfic de roseta. Aquest facilita la seua visualització directa, de manera que queden clars quins espais són potencials per treballar (figura 19 i 20).

En l'exterior de la roseta s'observen els objectius generals o principis de jardineria ecològica, en la següent circumferència els específics i a continuació, els indicadors que s'han considerat.

Els resultats es mostren en les esferes del centre. Els punts més pròxims al nucli central descriuen valors pròxims a zero i per tant, situacions poc desitjades amb baixos nivells d'existència de jardineria sostenible, mentre que els punts més pròxims a la circumferència descriuen alts valors de l'indicador, la situació ideal.

En general, totes les àrees estudiades d'acord amb els principis de jardineria ecològica presenten grans carències. Els valors dels indicadors són baixos i amb freqüència, pròxims al nucli (valors igual o inferiors al 20%).

En relació a l'objectiu d'optimització dels recursos de l'espai, cal destacar l'escassa optimització de l'aigua de pluja a causa del disseny del parterre i a l'escassa superficie permeable. En quant a l'optimització del reg, cal destacar el baix percentatge d'espècies autòctones i adaptades, així com la priorització de l'estrat herbaci front a l'arbori.

Igualment, cal remarcar el baix aprofitament de les deixalles del jardí (restes de poda), l'alta compactació del sòl i baix contingut en matèria orgànica.

En quan al següent principi, increment valor ecològic i biodiversitat, és fa èmfasi en la baixa potenciació de biodiversitat aquàtica i els problemes de terbolesa existents.

El següent principi, potenciació dels serveis ecosistèmics culturals, mostra una baixa capacitat de regulació de temperatura, degut a una baixa proporció d'espai enjardinat i d'ombra projectada; així com la manca d'espais per reduir els nivells d'estrès, degut sobretot a l'alt nombre de visuals amb la ciutat dins de l'espai.

Per últim, en relació a l'objectiu d'incrementar la governança i empoderament ciutadà, pràcticament tots ells tenen valor molt baix. No obstant això, els aspectes que s'avaluen es troben endarrerits en el govern de la ciutat i són un dels grans reptes d'aquesta. Mentre que alguns, com l'accessibilitat o la mobilitat, aspectes ja incorporats des de fa més temps en el disseny la ciutat, són un poc més alts.

VALOR ECOLÒGIC I BIODIVERSITAT
Biodiversitat florística
Control dels sòls
Control de plagues
Biodiversitat faunística
Biodiversitat aquàtica
Regulació hidrològica
Reducció d'emissions
Qualitat d'aigua i aire
Purificació de l'aire
Control dels sorrals
Governança
Participació social
Participació per el territori
Ús i gestió de l'aigua de reg
Aprofitament de les deixalles del jardí
Aprofitament de l'aigua de reg
Aprofitament d'aigua de la pluja
APROFITAMENT DELS SERVEIS ECOSISTÈMICS EXISTENTS
EMPODERAMENT CIUTADÀ I ÚS RESPONSABLE
OPTIMITZAR ELS RECURSOS EXISTENTS

2. PROPOSTA DE MILLORA

En les pàgines següents s'aborda la seqüència de les accions formulades en el marc de la proposta de millora del parc d'Orriols.

No es pretén descriure de manera exhaustiva cadascuna d'elles sinó mostrar una filosofia d'intervenció basada en unes pautes conceptuals que tenen com a objectiu últim millorar la sostenibilitat del parc.

Aquestes operacions s'han estructurat dins de línies d'actuació propostes durant el treball col·laboratiu amb la ciutadania, en concret com a conseqüència del treball d'anàlisi propositiva fet. A més, dins de cadascuna de les línies, les accions es classifiquen en eixos que es podrien treballar detalladament en la resta d'espais lliures de la ciutat, sense oblidar les seues característiques particulars.

1. OPTIMIZACIÓ DELS RECURSOS DE L'ESPAI
2. CREACIÓ D'ESPAIS PER A LA BIODIVERSITAT
3. AFAVORIMENT D'UN ÚS I GESTIÓ MÉS FLEXIBLES

EL PAPER FONAMENTAL DE L'EDUCACIÓ AMBIENTAL

Abans de començar amb la seqüència d'accions, cal remarcar i posar en primer lloc -tal com hem pogut comprovar al llarg del projecte- la importància de l'educació ambiental en la transformació socioecològica dels entorns lliures. De fet, la insistència per part del veïnat en molts aspectes que ara considerem clau com la incorporació de mulching, la incorporació de màquia o la creació de nous hàbitats, demostra que la implicació dels participants durant el procés ha servit per a transformar la seua percepció sobre el medi i generar un sentiment de responsabilitat compartit.

És per això que es considera que, abans de dur a terme qualsevol acció, és necessari seguir consolidant estructures d'implicació ciutadana al voltant de la transformació de l'espai lliure. En concret, es proposa la creació d'una aula natura, la qual promoga activitats d'educació ambiental al llarg del temps a més d'articular l'espai de participació ciutadana.

OPTIMITZACIÓ DELS RECURSOS DE L'ESPAI

Optimitzar el recurs aigua i afavorir el seu cicle natural: **Aprofitar l'aigua de pluja**

Aigua Sòl Vegetació autòctona

CAVALLONS PER A CONTENIR L'AIGUA DE LA PLUJA

Es pretén incrementar el límit dels parterres mitjançant la realització de cavallons amb terra, de manera que l'aigua de reg es mantingués dins de la jardinera i hidratés el sòl com en el medi natural. Així com permetre un major aprofitament de l'aigua de pluja que cau als parterres. En aquells parterres on hi hagués desnivells del terreny caldria fer terrasses i cavallons en distints nivells.

Perímetre funcional amb cavallons

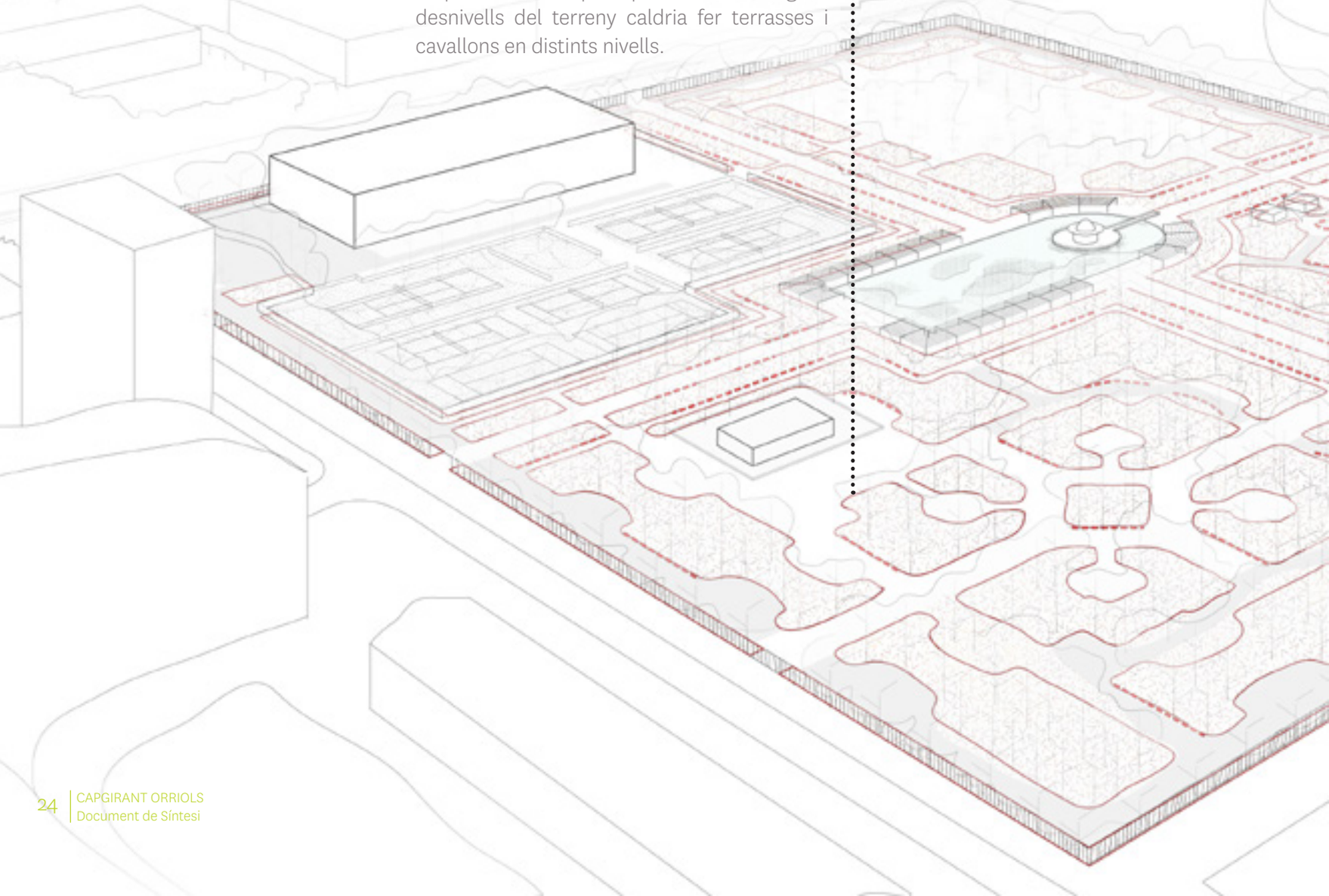

Perímetre funcional amb murs

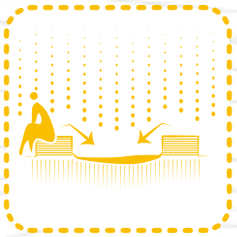

MURS PER A CONTENIR L'AIGUA DE LA PLUJA

En alguns casos es considera oportú incrementar el límit del parterre no mitjançant la realització de cavallons amb terra, sinó amb l'elevació de petits murs. De manera que es generen espais de refugi per a la fauna, així com espais que donen servei per asseure's als usuaris.

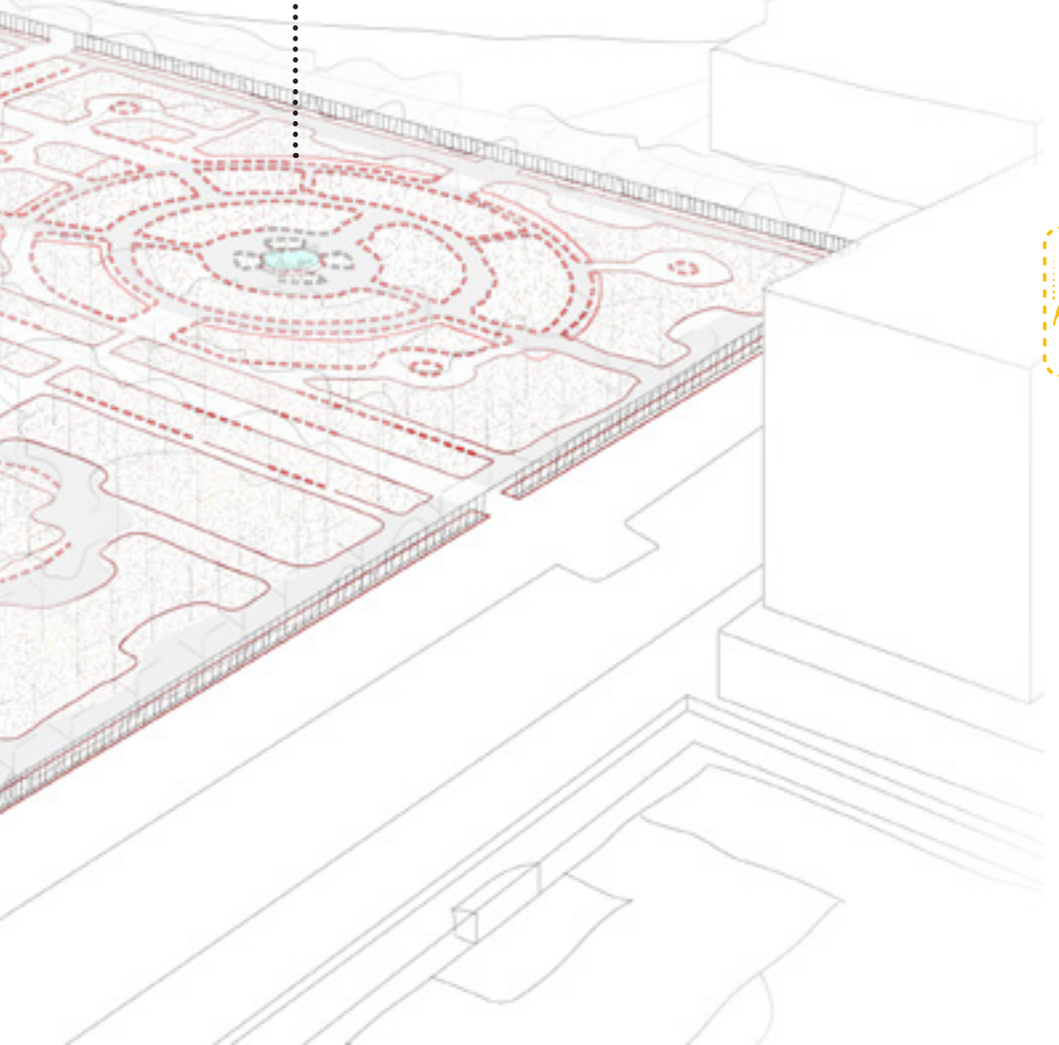

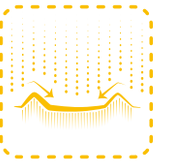

CAVALLONS PER A CONTENIR L'AIGUA DE LA PLUJA

Optimització dels recursos de l'espai:

- Aprofitament aigua de la pluja
  Idoneïtat morfologia del parterre

MURS PER A CONTENIR L'AIGUA DE LA PLUJA

Optimització dels recursos de l'espai:

- Aprofitament aigua de la pluja
  Idoneïtat morfologia del parterre

Valor ecològic i biodiversitat:

- Increment biodiversitat faunística
  Espai de refugi

Governança i empoderament:

- Major impacte social
  Creació d'espais d'encontre i socialització

OPTIMITZACIÓ DELS RECURSOS DE L'ESPAI

Optimitzar el recurs aigua i afavorir el seu cicle natural: **Aprofitzar l'aigua de pluja**

Aigua Sòl Vegetació autòctona

CAVALLONS PER A CONTENIR L'AIGUA DE LA PLUJA

Es pretén incrementar el límit dels parterres mitjançant la realització de cavallons amb terra, de manera que l'aigua de reg es mantingués dins de la jardinera i hidratés el sòl com en el medi natural. Així com permetre un major aprofitament de l'aigua de pluja que cau als parterres. En aquells parterres on hi hagués desnivells del terreny caldria fer terrasses i cavallons en distints nivells.

Perímetre funcional amb cavallons

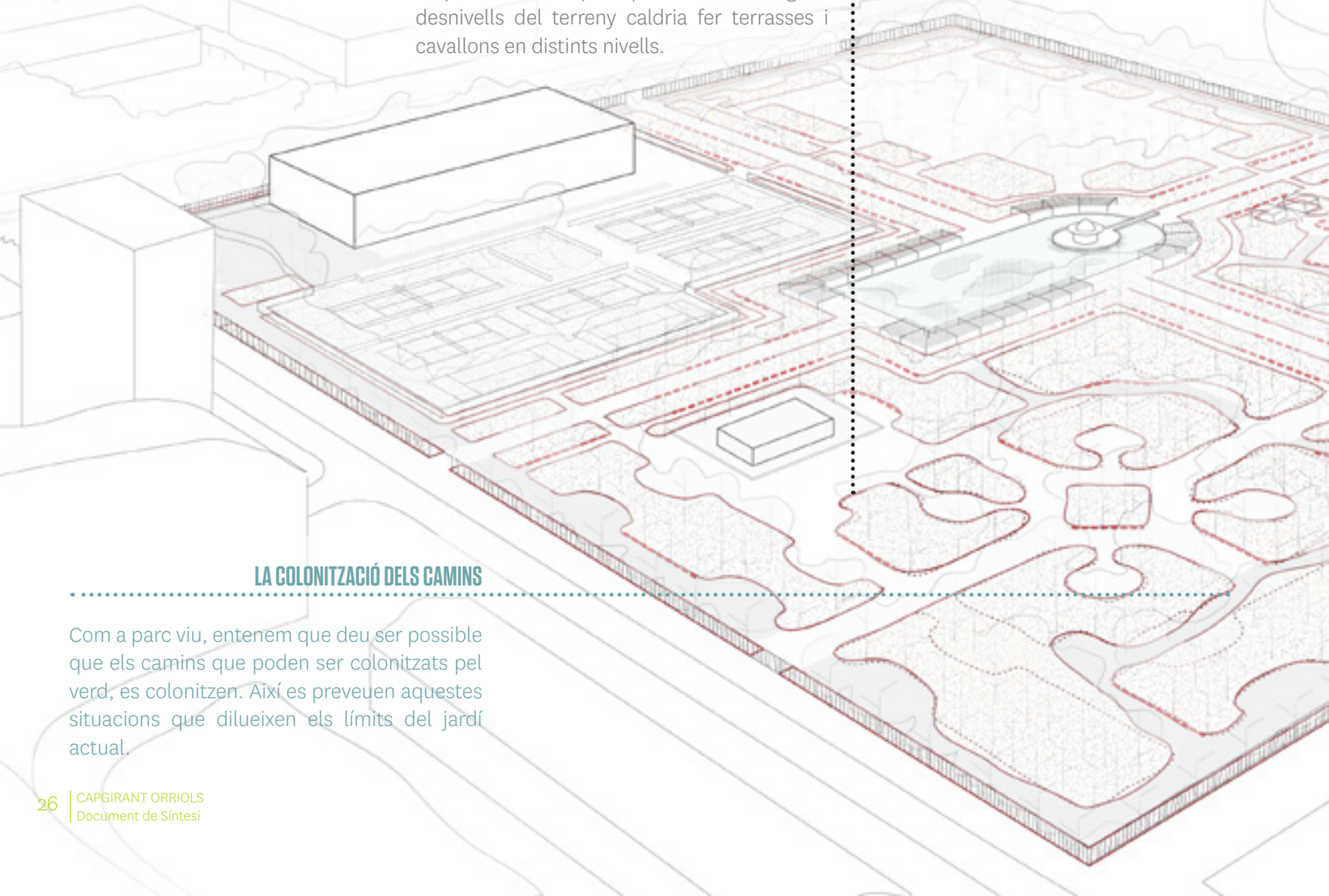

LA COLONITZACIÓ DELS CAMINS

Com a parc viu, entenem que deu ser possible que els camins que poden ser colonitzats pel verd, es colonitzen. Així es preveuen aquestes situacions que dilueixen els límits del jardí actual.

Perímetre funcional amb murs

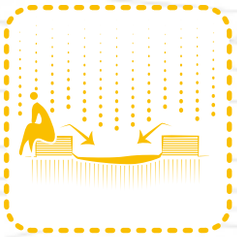

MURS PER CONTENIR L'AIGUA DE LA PLUJA

Ens alguns casos es considera oportú incrementar el límit del parterre no mitjançant la realització de cavallons amb terra, sinó amb l'elevació de petits murs. De manera que es generen espais de refugi per a la fauna, així com espais que donen servei per asseure's als usuaris.

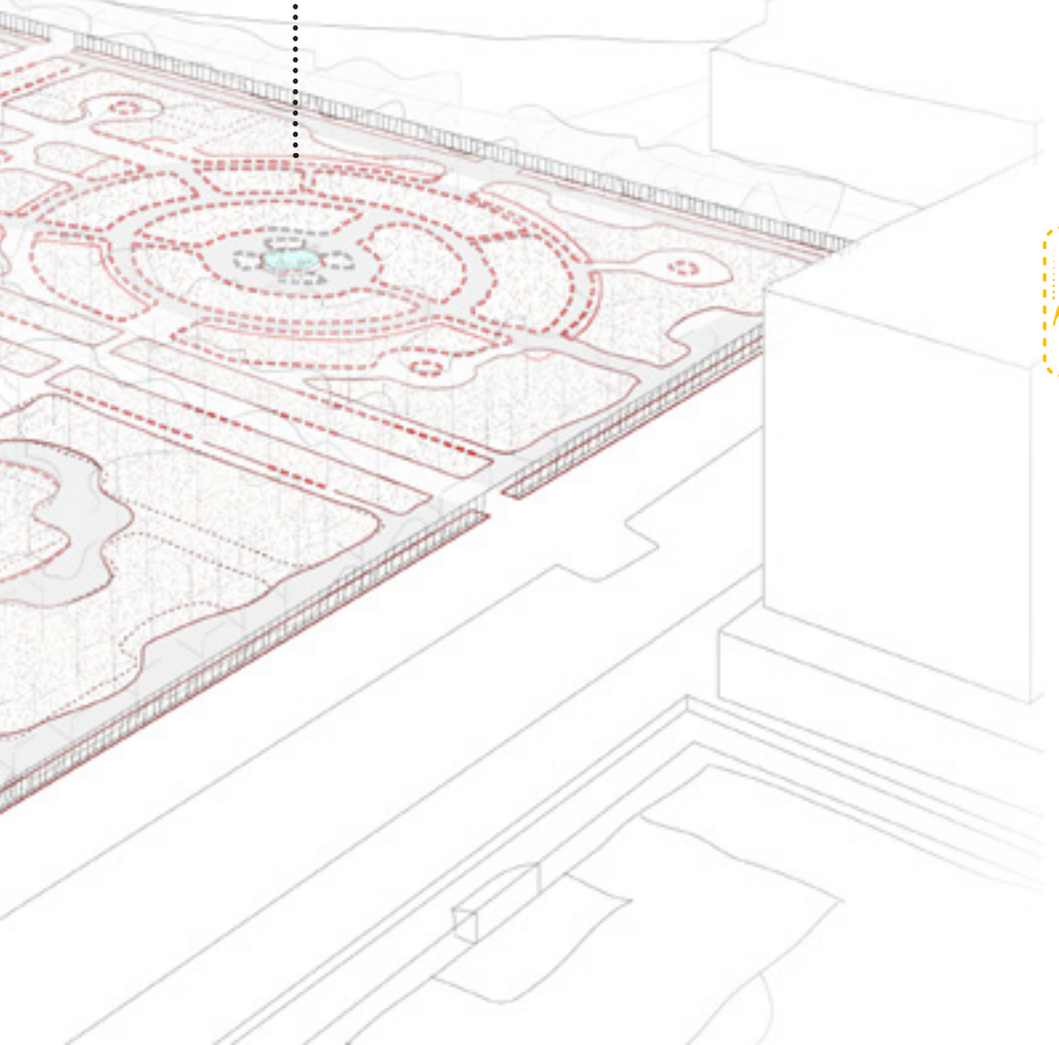

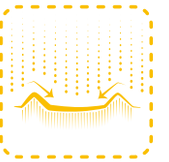

CAVALLONS PER A CONTENIR L'AIGUA DE LA PLUJA

Optimització dels recursos de l'espai:

- Aprofitament aigua de la pluja
  Idoneïtat morfologia del parterre

MURS PER A CONTENIR L'AIGUA DE LA PLUJA

Optimització dels recursos de l'espai:

- Aprofitament aigua de la pluja
  Idoneïtat morfologia del parterre

Valor ecològic i biodiversitat:

- Increment biodiversitat faunística
  Espai de refugi

Governança i empoderament:

- Major impacte social
  Creació d'espais d'encontre i socialització

OPTIMITZACIÓ DELS RECURSOS DE L'ESPAI

Optimitzar l'aigua i afavorir el seu cicle natural: Promoure un consum d'aigua eficient

Aigua

Sòl

Vegetació autòctona

APROFITAR L'ESTANY COM ALJUB DE LA XARXA DE REG

Es pretén transformar l'estany en un aljub de la xarxa de reg, de manera que a la vegada que es renova l'aigua de l'estany per evitar els problemes de terbolesa, s'aprofita l'aigua per al reg en compte de malbaratar-se per la xarxa del clavegueram com es fa en l'actualitat, generant així la creació d'un ecosistema aquàtic. Cada vegada que es vulga renovar, es procedeix a buidar-la per la meitat i a emplenar-se amb aigua del pou, de manera que no perjudicaria a la biodiversitat aquàtica.

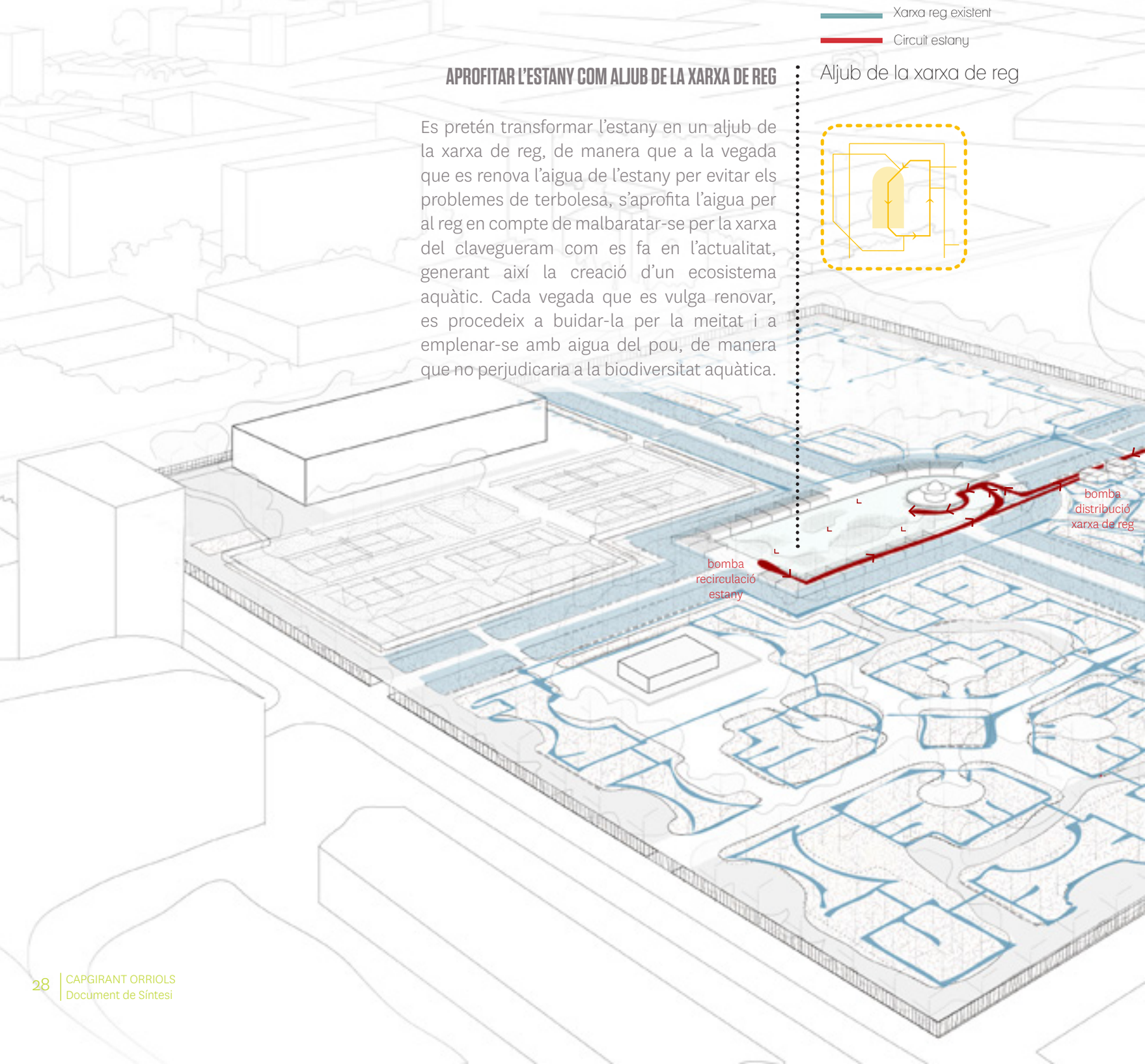

Parterres regats per inundació

INSTAL·LAR TOBERES D'INUNDACIÓ EXPERIMENTALMENT

Instal·lació d'un sistema de reg per inundació automatitzat, les toberes d'inundació que en un curt període de temps aporten al sòl 50-60L/hora i permeten el reg en profunditat. Es recomana la seua instal·lació en els escocells amb plàtan (a causa del fort estrés hídric que pateixen), així com crear dos parterres experimentals.

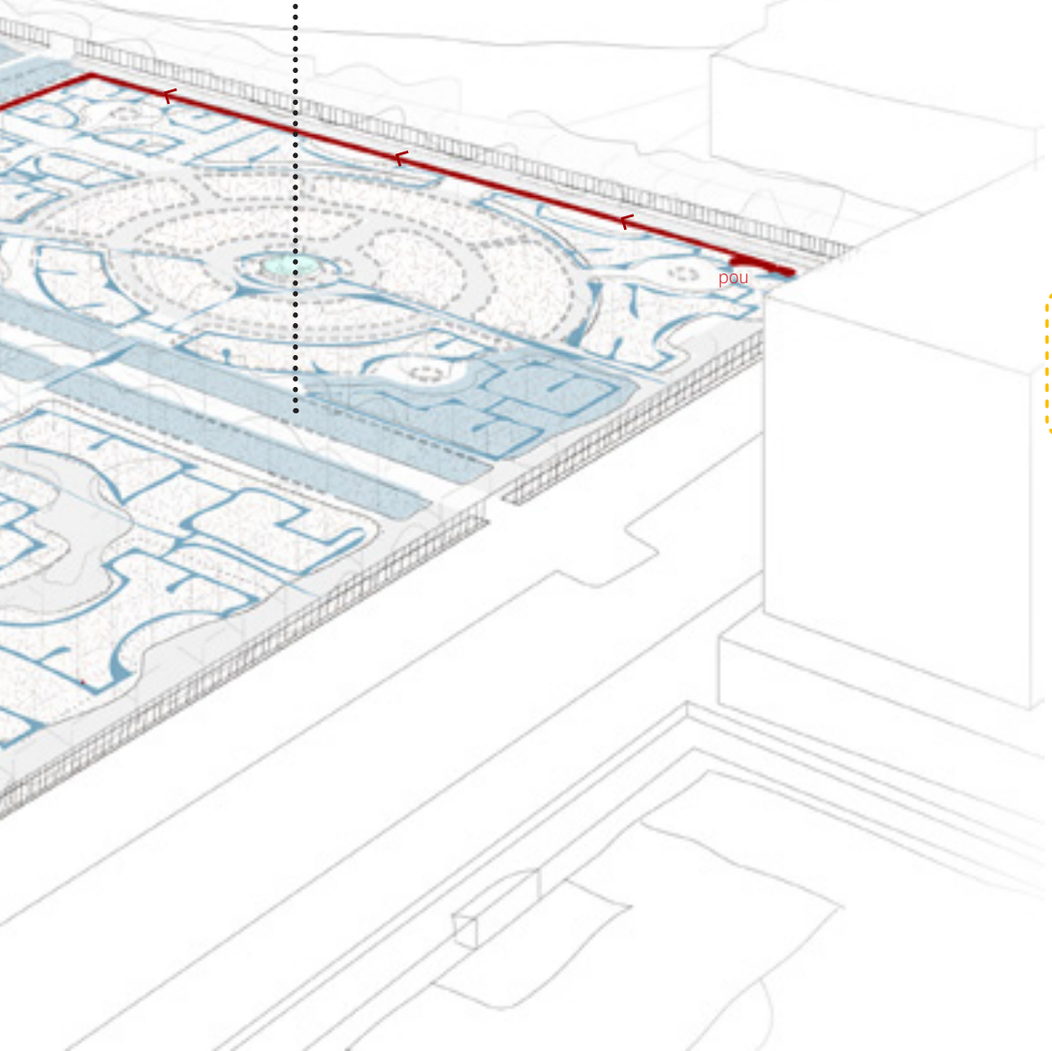

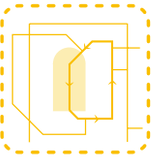

APROFITAR L'ESTANY COM ALJUB DE LA XARXA DE REG

Optimització dels recursos de l'espai:

- Aprofitament aigua de la pluja
  Sistemes de magatzematge

Valor ecològic i biodiversitat:

- Increment biodiversitat aquàtica

Serveis ecosistèmics

- Increment d'espais d'aprenentatge

INSTAL·LAR TOBERES D'INUNDACIÓ EXPERIMENTALMENT

Optimització dels recursos de l'espai.

- Aprofitament aigua de reg
  Millora la hidratació del sòl i estat fitosanitari de l'arbrat

OPTIMITZACIÓ DELS RECURSOS DE L'ESPAI

Afavorir el cicle natural del sòl: **Mulching**

Aigua | Sòl | Vegetació autòctona

CREACIÓ DE ZONES DE PROTECCIÓ RADICULAR AL VOLTANT DELS ARBRES

Pel que respecta als arbres que no es troben dins dels parterres amb màquia o en els escocells correguts, es proposa la creació de zones de protecció radicular (ZPR) i l'adició d'encoixinat en aquestes zones, així com respectar la fullaraca del sòl, per tal de millorar l'aïradament del sòl i evitar l'estrés radicular per compactació.

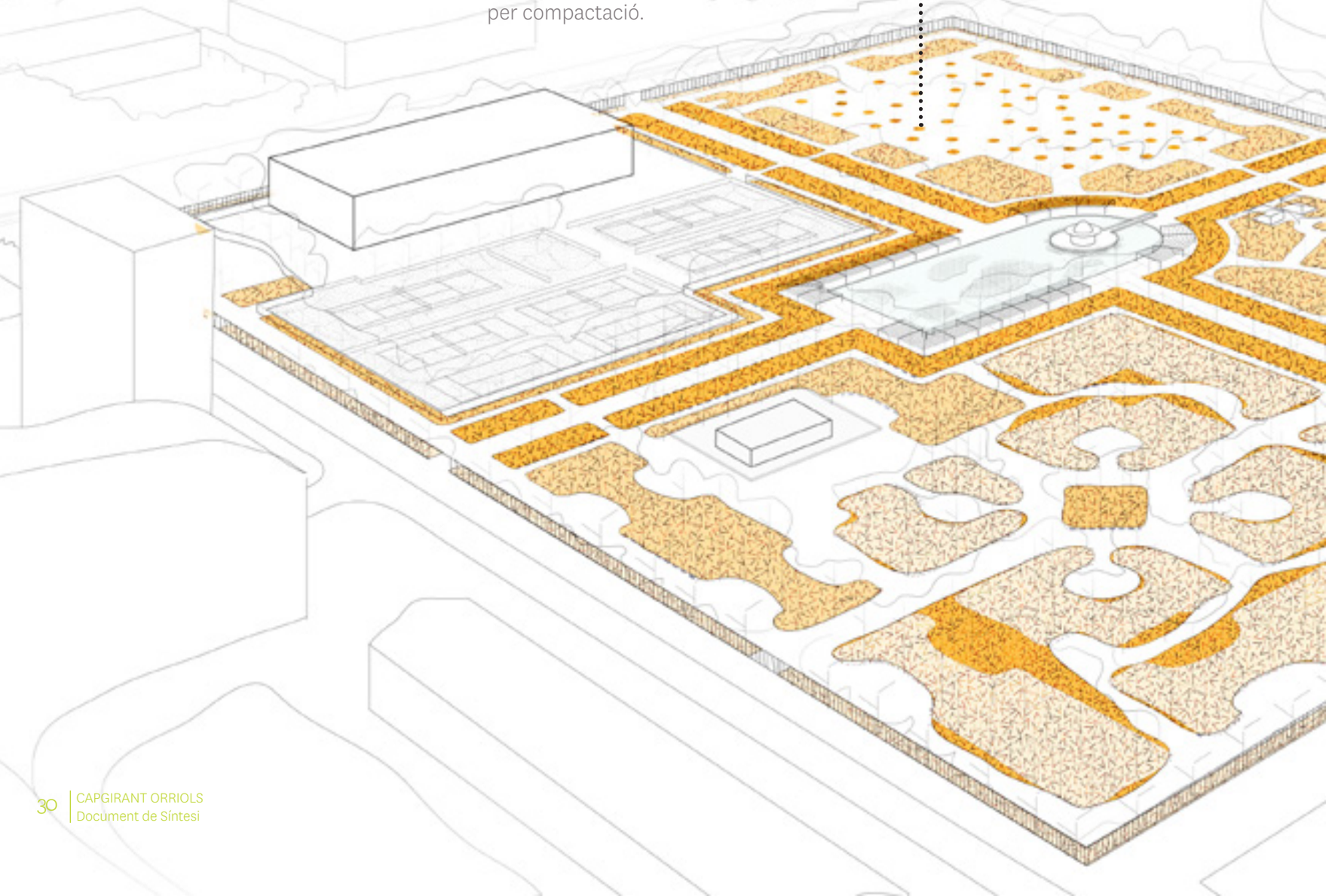

+ -

Llegenda: Grau de compactació

Mulching als parterres

INCORPORAR "MULCHING" O ENCOIXINAT ALS PARTERRES

Aprofitar les restes de poda que es transporten en l'actualitat en altres jardins en el mateix parc. Es proposa la recol·lecció de les restes de poda (matoll, fulles, etc.), la seua trituració in situ i la reincoporació del triturat en les zones enjardinades del jardí. A més, en aquelles àrees més compactades es proposa la seua descompactació mitjançant mètodes no mecànics (aixada).

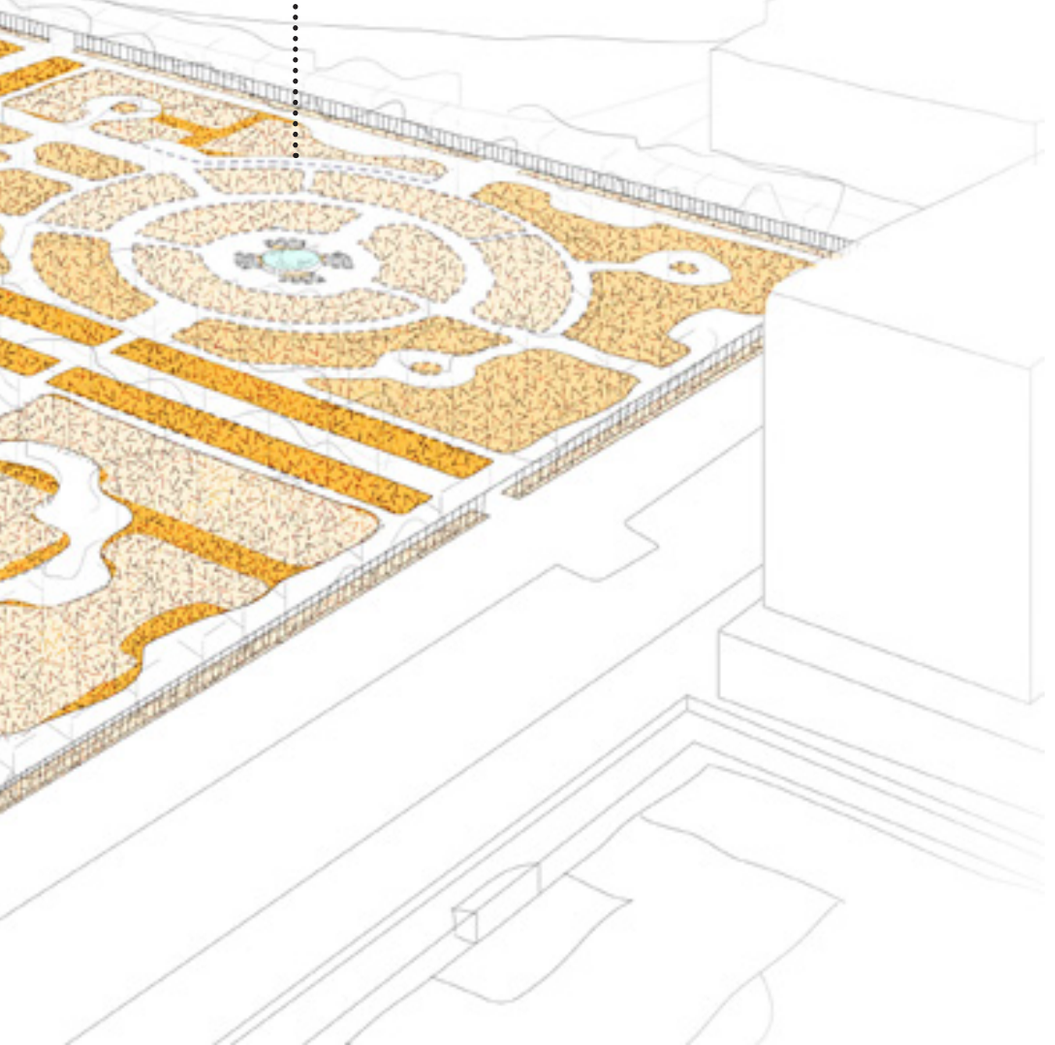

INCORPORAR "MULCHING" O ENCOIXINAT ALS PARTERRES

Optimització dels recursos de l'espai:

- Aprofitament de les deixalles naturals
- Aprofitament de l'aigua de reg
  Minimització de perdues per evaporació
- Aprofitament aigua de la pluja
  Increment en la permeabilitat del sòl.

Valor ecològic i biodiversitat:

- Millora de la qualitat del sòl

Serveis ecosistèmics:

- Regulació de la temperatura

OPTIMITZACIÓ DELS RECURSOS DE L'ESPAI

Optimització de l'element vegetal

Aigua Sòl Vegetació autòctona

SUBSTITUCIÓ D'ESPÈCIES EN MAL ESTAT PER ALTRES ENDÈMIQUES DEL TERRITORI VALENCIÀ

Es proposa un control continu dels individus d'auró blanc situats en la tanca perimetral com de les robínies, que no estan adaptades ni es troben en bon estat. Aplegat el moment, i de forma progressiva, tindrà lloc la substitució d'aquests arbres en risc de caiguda, plantant en el seu lloc espècies endèmiques del territori valencià com el lledoner o algun fruiter.

Substitució d'espècies

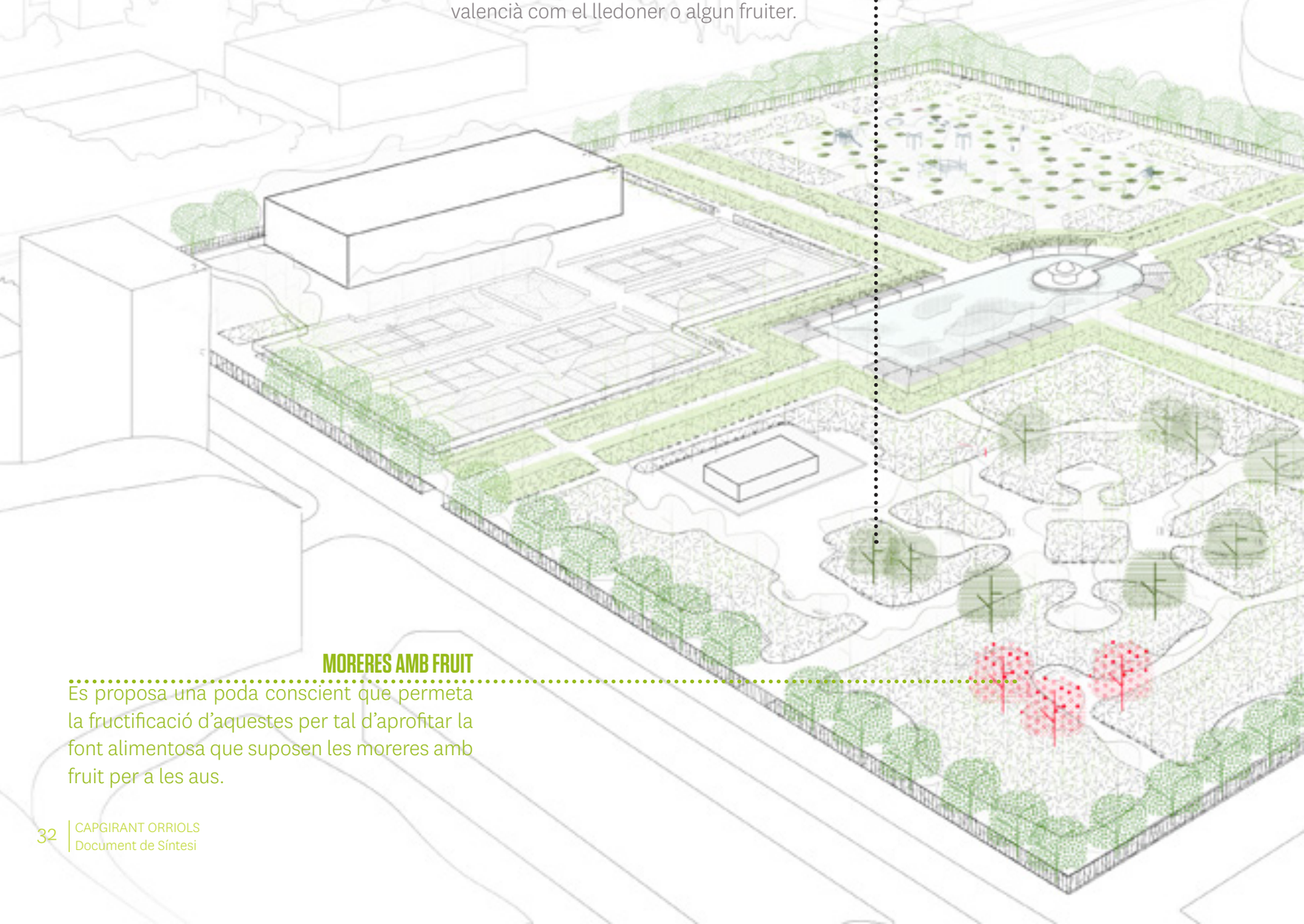

MORERES AMB FRUIT

Es proposa una poda conscient que permeta la fructificació d'aquestes per tal d'aprofitar la font alimentosa que suposen les moreres amb fruit per a les aus.

Prat mediterrani

CANVI DE CONCEPTE: DE GESPA A PRAT MEDITERRANI

En aquells parterres on no plantem un estrat arbustiu, els entenem com espais de prat, on els usuaris poden entrar i relacionar-se directament amb la natura.
Aquests espais, colonitzats actualment per gespa, impliquen un elevat ús dels recursos per al seu manteniment, incompatibilitats hídriques respecte de la resta de vegetació i damunt tot, no són utilitzats pels usuaris.
Abolint el concepte gespa, uniforme i unitari, introduïm el concepte de prat mediterrani, viu, divers i sà. Tan sols un canvi de gestió: deixem de segar la gespa i apareixerà tota una paleta de noves herbes.

SUBSTITUCIÓ D'ESPÈCIES PER ENDÈMIQUES DEL TERRITORI VALENCIÀ

Optimització dels recursos de l'espai:
- Aprofitament aigua de reg
- Eliminació d'especies no adaptades

Valor ecològic i biodiversitat:
- Increment de la biodiversitat faunística

CANVI DE CONCEPTE: DE GESPA A PRAT MEDITERRANI.

Optimització dels recursos de l'espai:
- Aprofitament del aigua de reg
- Increment de la compatibilitat entre estrats

Valor ecològic i biodiversitat:
- Increment de la biodiversitat florística
- Increment de la biodiversitat faunística
- Cobertura vegetal de refugi

Serveis ecosistèmics:
- Increment espais d'aprenentatge
- Contacte directe amb la natura

CREACIÓ D'ESPAIS PER A LA BIODIVERSITAT

Introducció de flora autòctona: Herbàcies silvestres

Estrat herbaci | Estrat arbustiu | Estrat arbori

Herbàcies silvestres

HERBÀCIES SILVESTRES ALS ESCOCELLS PER INCREMENTAR LA SALUT DEL SÒL

Llençar una mescla de llavors als escocells dels arbres amb herbàcies típiques del prat mediterrani (rosella, violeta, fenàs de bosc, lletera de bosc, cosconilla, semprenflor, etc.) o bé deixar que creixen soles, per tal d'incrementar la salut dels arbres i del sòl del parc. Es recomana incorporar senyals informatives dels escocells amb l'objectiu de la mesura i fer una crida de la seua cura.

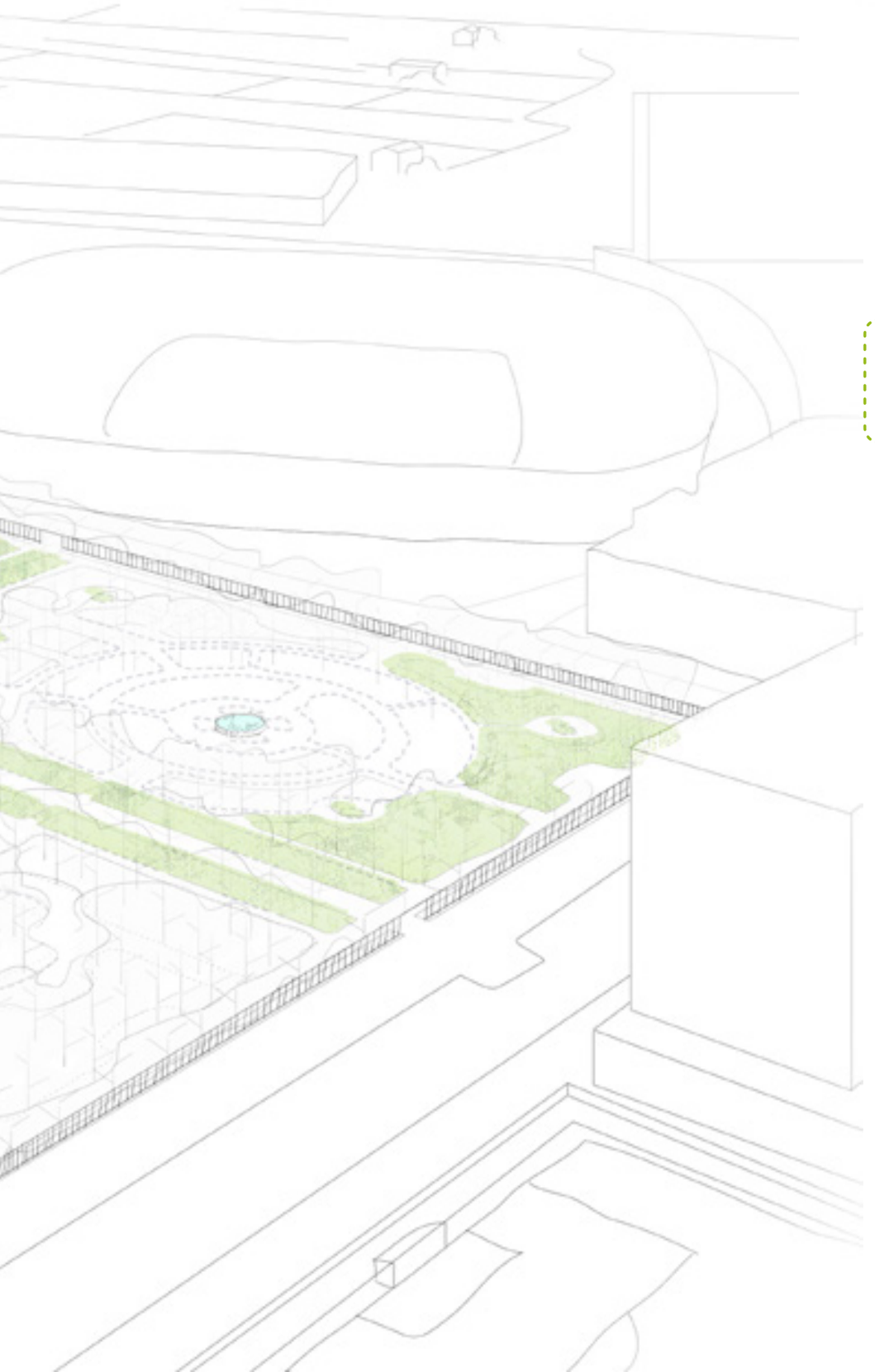

HERBÀCIES SILVESTRES ALS ESCOCELLS PER INCREMENTAR LA SALUT DEL SÒL

Optimizació dels recursos:

- Aprofitament aigua de la pluja
  Increment de la permeabilitat del sòl
- Aprofitament de l'aigua de reg
  Major compatibilitat hídrica entre estratos

Valor ecològic i biodiversitat:

- Incrment biodiversitat florística
- Control de plagues ornamentals i agroforestals
- Increment biodiversitat faunística
  Augment de la cobertura vegetal de refugi

Serveis ecosistèmics:

- Reducció dels nivells d'estrés
  Espai més naturalitzat

Governança i empoderament:

- Major impacte social
  Pressa de consciencia
  Espais d'encontre i socialització

CREACIÓ D'ESPAIS PER A LA BIODIVERSITAT

Introducció de flora autòctona: Varietats d'aromàtiques

Estrat herbaci | Estrat arbustiu | Estrat arbori

Plantes aromàtiques

ESPECIES AROMÀTIQUES

Plantar espècies aromàtiques (romer, maria lluïsa, timó, sàlvia, etc.) que atraguen els pol·linitzadors per potenciar espècies en perill d'extinció en l'actualitat, com ara les abelles. Plantar-les a les tanques perimetrals del parc, en els buits, així com al voltant dels anells de rosses, de manera que s'augmentarà l'espai verd.

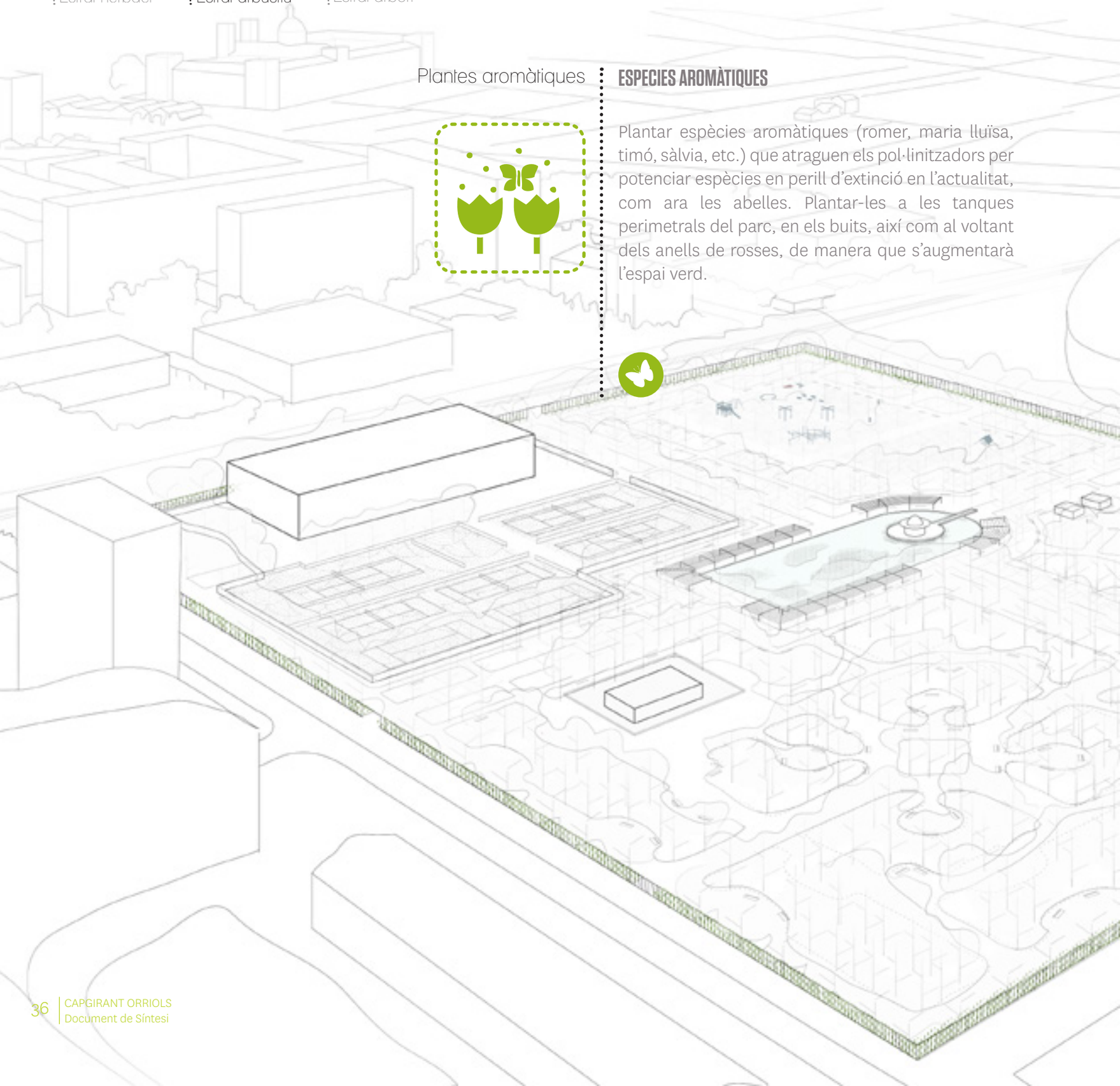

Roses perfumades

ROSES ANTIGUES PERFUMADES

La mesura tracta d'atraure els pol·linitzadors al parc. Per això proposem plantar rosses antigues perfumades a la zona del roserar. Aquestes es caracteritzen per contindre molt de nèctar i desprendre una forta fragància i per tant atrauen una gran quantitat de pol·linitzadors (vespes i abelles, papallones, etc.).

VARIETATS D'AROMÀTIQUES

Optimització dels recursos:
- Aprofitament aigua de reg
- Espècies adaptades

Valor ecològic i biodiversitat:
- Increment biodiversitat florística
- Increment biodiversitat faunística
- Espècies melíferes

Serveis ecosistèmics:
- Reducció dels nivells d'estrés.
- Espai més naturalitzat
- Control de plagues

Governança i empoderament:
- Repercussió al territori
- Contextualització i potenciació local

CREACIÓ D'ESPAIS PER A LA BIODIVERSITAT

Introducció de flora autòctona: Màquia mediterrània

Estrat herbaci

Estrat arbustiu

Estrat arbori

Màquia Mediterrània

MÀQUIA MEDITERRÀNIA COM A COBERTURA VEGETAL DE REFUGI I FONT ALIMENTOSA PER A LA FAUNA

Plantació d'espècies arbustives (màquia mediterrània) als parterres, tenint en compte els seus requeriments hídrics i la insolació. Entre aquestes espècies es consideren prioritàries aquelles que tenen fruits (murta, llentiscle, etc.), per tal que serveixin com a font alimentosa per a la fauna.

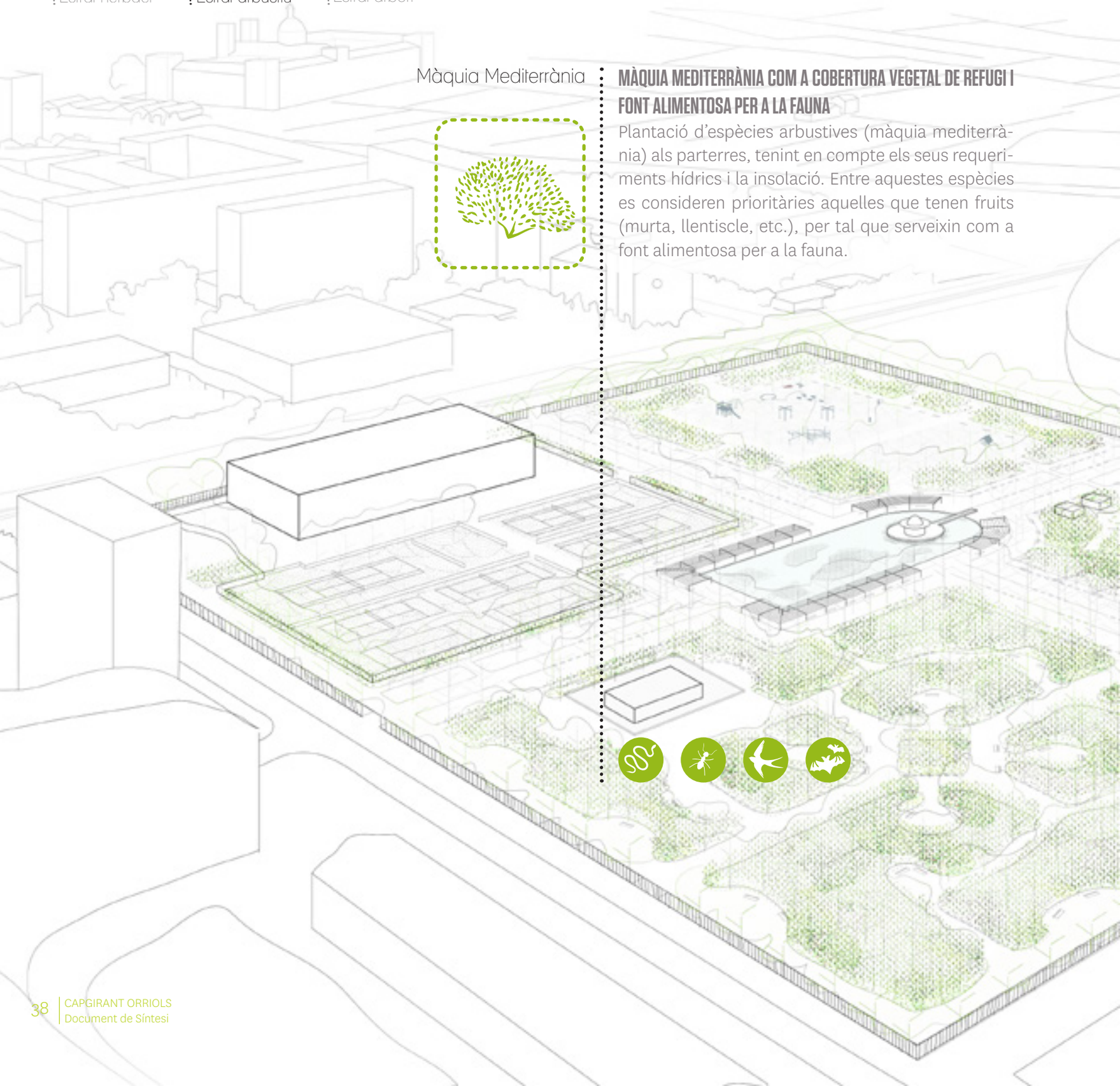

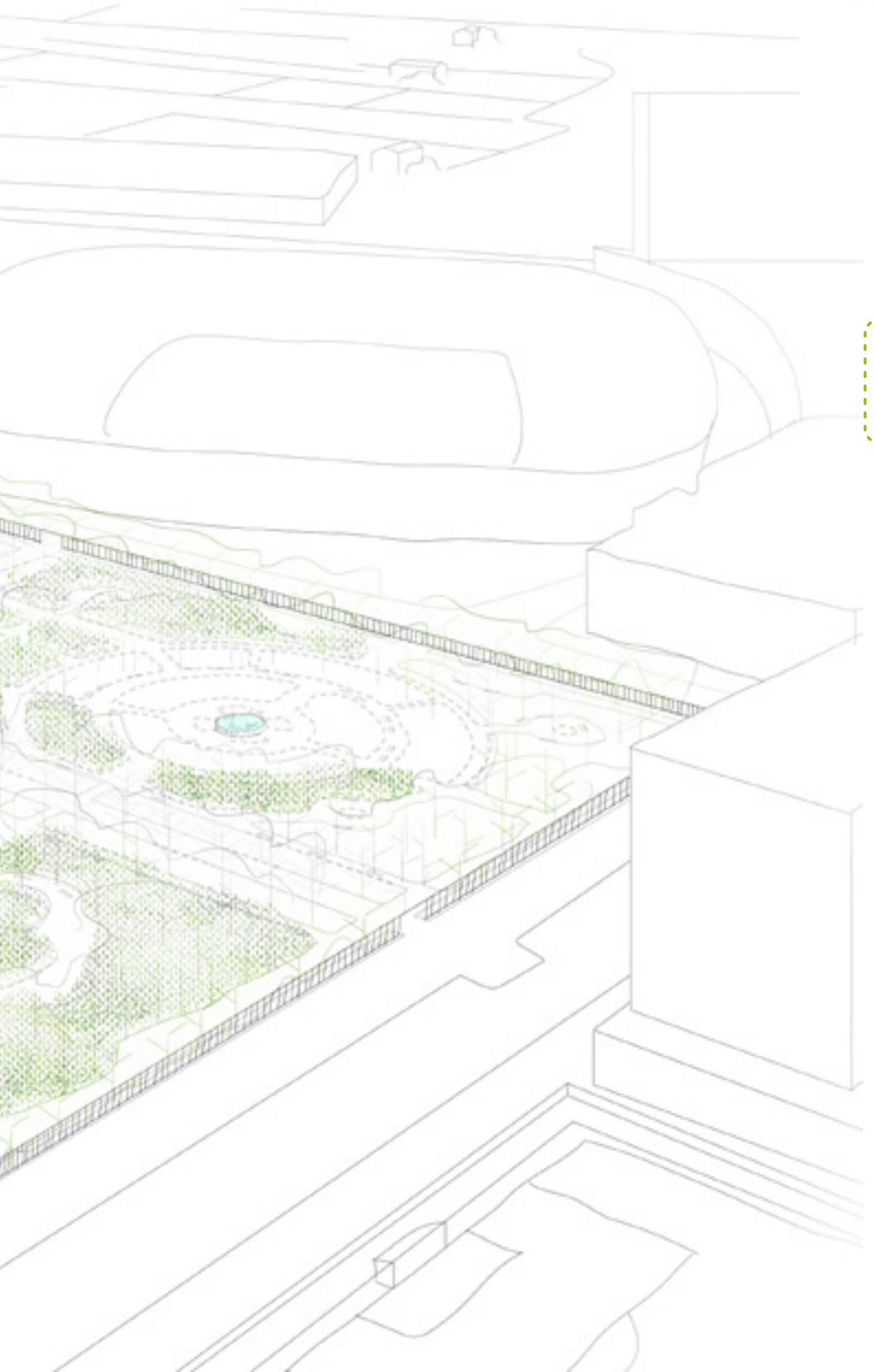

MÀQUIA MEDITERRÀNIA COM REFUGI I FONT ALIMENTOSA PER A LA FAUNA

Optimització dels recursos:

- Aprofitament aigua de reg
  - Increment de la compatibilitat hídrica entre estrats
  - Minimització de l'evaporació

Valor ecològic i biodiversitat:

- Increment biodiversitat florística
- Increment biodiversitat faunística
  - Vegetació autóctona
  - Font alimetosa

Serveis ecosistèmics:

- Regulació de la temperatura
  - Increment de la superficie enjardinada
- Reducció dels nivells d'estrés
  - Espai més naturalitzat

CREACIÓ D'ESPAIS PER A LA BIODIVERSITAT

Introducció de flora autòctona: Nou Arbrat

Estrat herbaci

Estrat arbustiu

Estrat arbori

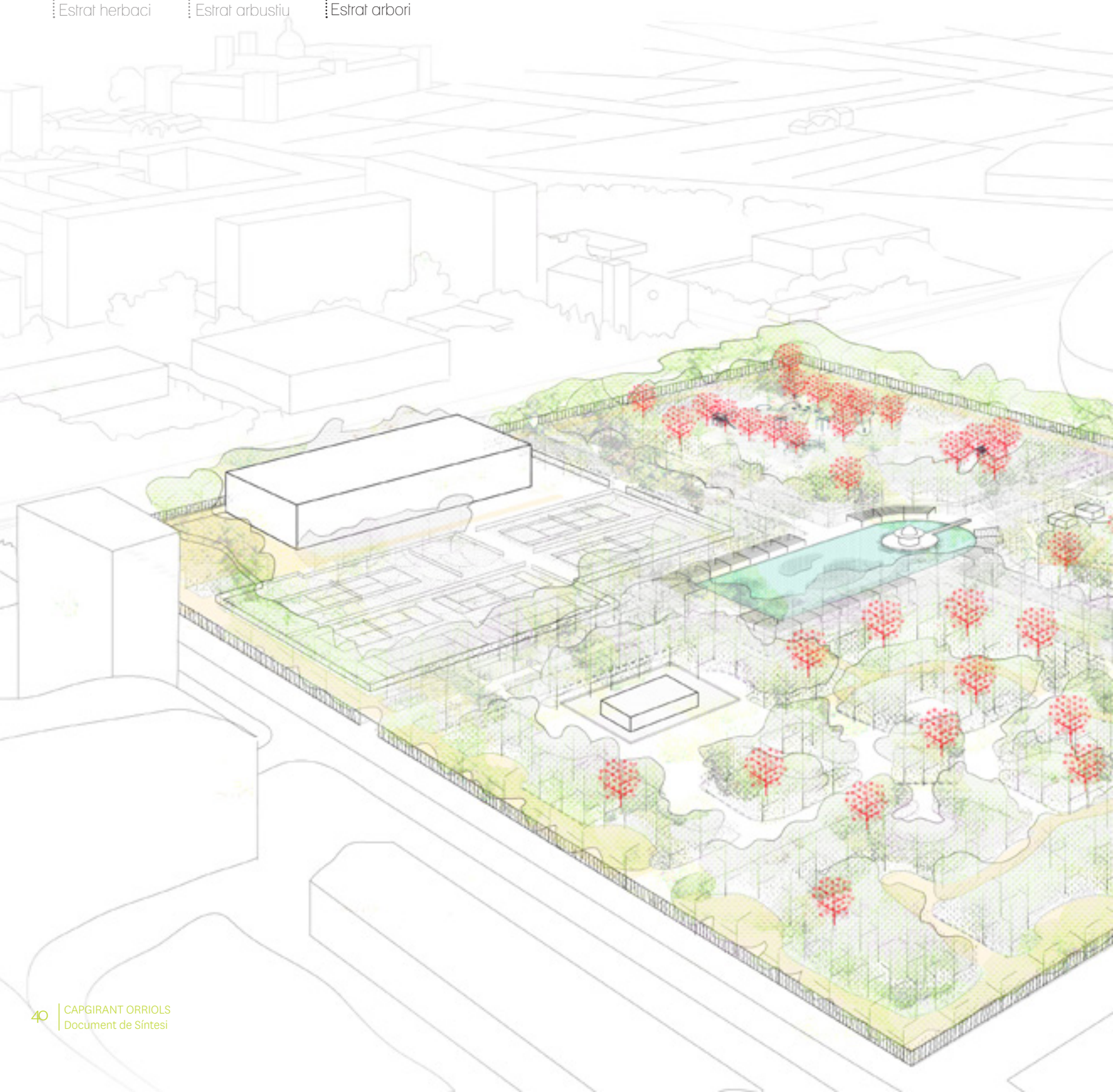

Nou arbrat

PLANTACIÓ DE NOU ARBRAT

S'incorpora nou arbrat en la zona de jocs i en general aquells parterres on hi haja espai suficient. L'elecció d'aquest estarà en funció de les compatibilitats hídriques dels arbres de l'entorn, sempre autòctons per a servir com a font alimentosa per a la fauna local (aus principalment). A l'espai de jocs, aquesta mesura haurà d'esperar a la substitució del sòl de cautxú actual, per arena.

NOU ARBRAT

Optimització dels recursos:
- Aprofitament aigua de reg
- Espècies adaptades

Valor ecològic i biodiversitat:
- Increment biodiversitat florística
- Increment biodiversitat faunística
- Vegetació autóctona

Serveis ecosistèmics:
- Reducció dels nivells d'estrés.
- Espai més naturalitzat

CREACIÓ D'ESPAIS PER A LA BIODIVERSITAT

Definició i creació de nous hàbitats: **Rèptils**

Rèptils | Insectes / Insectes pol·linitzadors | Aus | Mamífers | Fauna aquàtica: Amfibis i peixos

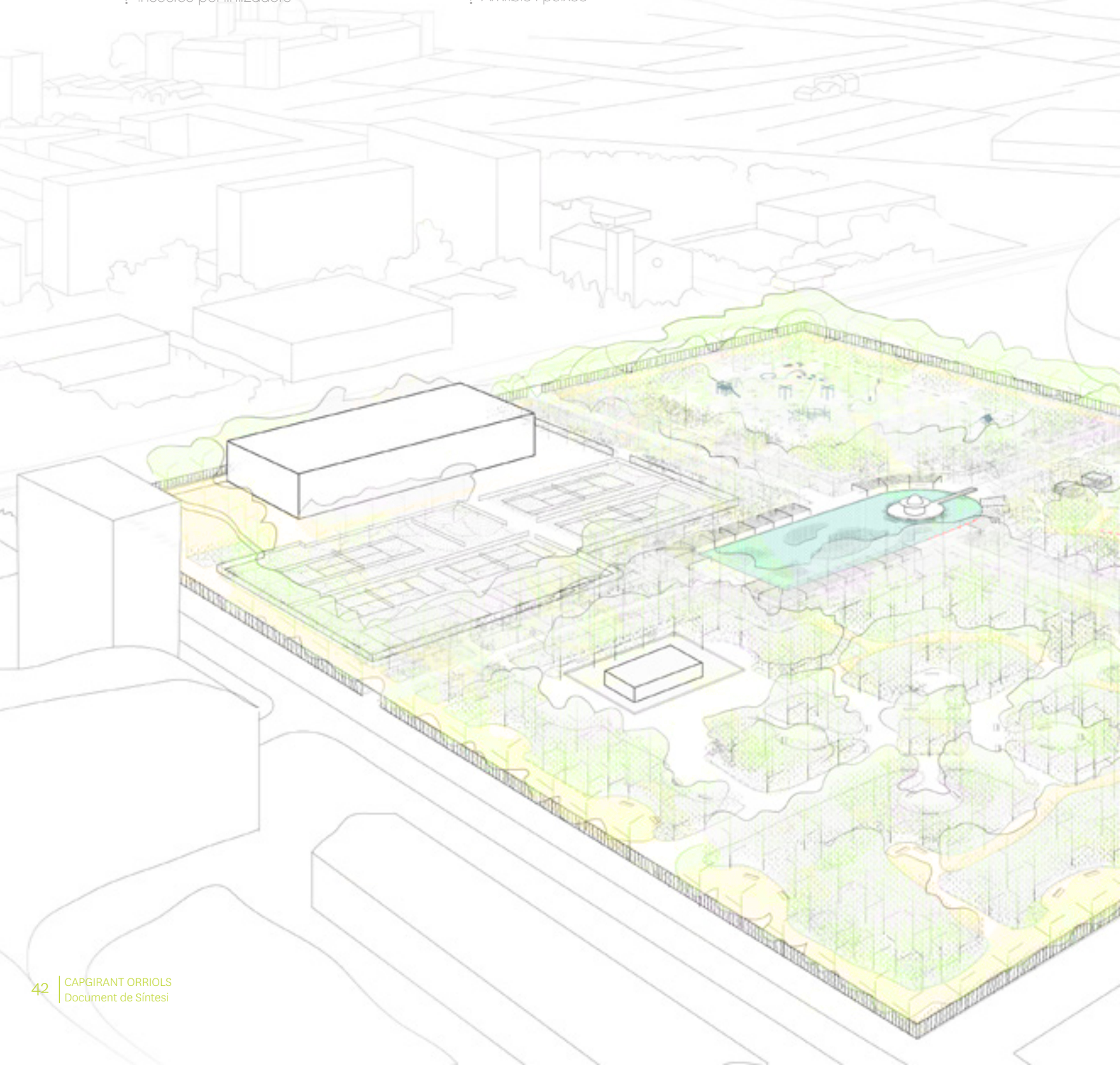

Rocalla

HÀBITAT PER A RÈPTILS AMB UNA ROCALLA I HERBÀCIES

Es proposa la construcció d'una rocalla al centre del roserar com a epicentre de l'hàbitat per a rèptils, insectes beneficiosos i papallones.
Aquesta es contruïx amb murs de pedra seca, ja que aquests disposen d'escletxes que poden servir com a refugi per als rèptils protegint-se dels depredadors com els gats; amb plantes aromàtiques que atrauen insectes i que els serveixen de font alimentosa, tot això al voltant d'un xicotet estany que servís com abeurador al lloc de l'actual font clorada.

HÀBITAT PER A RÈPTILS AMB UNA ROCALLA I HERBÀCIES

Valor ecològic i biodiversitat

- Augment de la biodiversitat florística
- Augment de la biodiversitat faunística
  - Disponibilitat abeuradors
  - Vegetació autóctona
  - Font alimentosa
- Augment de la biodiversitat acuàtica

Serveis ecosistèmics

- Espai d'aprenentage
  - Contacte directe amb la natura
- Control de plagues urbanes

CREACIÓ D'ESPAIS PER A LA BIODIVERSITAT

Definició i creació de nous hàbitats: Insectes

Rèptils | Insectes / Insectes pol·linitzadors | Aus | Mamífers | Fauna aquàtica: Amfibis i peixos

Hotels d'insectes

HOTEL D'INSECTES EN LA TANCA PERIMETRAL

Es tracta d'unes xicotetes caixes formades per materials orgànics com rames, troncs, escorça, que atrauen i serveixen d'hàbitat per als insectes beneficiosos que s'alimenten de les plagues. Es recomana fer la compra de 5 i altres realitzar-los a través de diverses activitats amb l'aula natura. Aquesta mesura va acompanyada de la creació de punts de reciclatge de matèria orgànica, on acumular canyes, rames i altres materials provinents de les tasques de manteniment del parc.

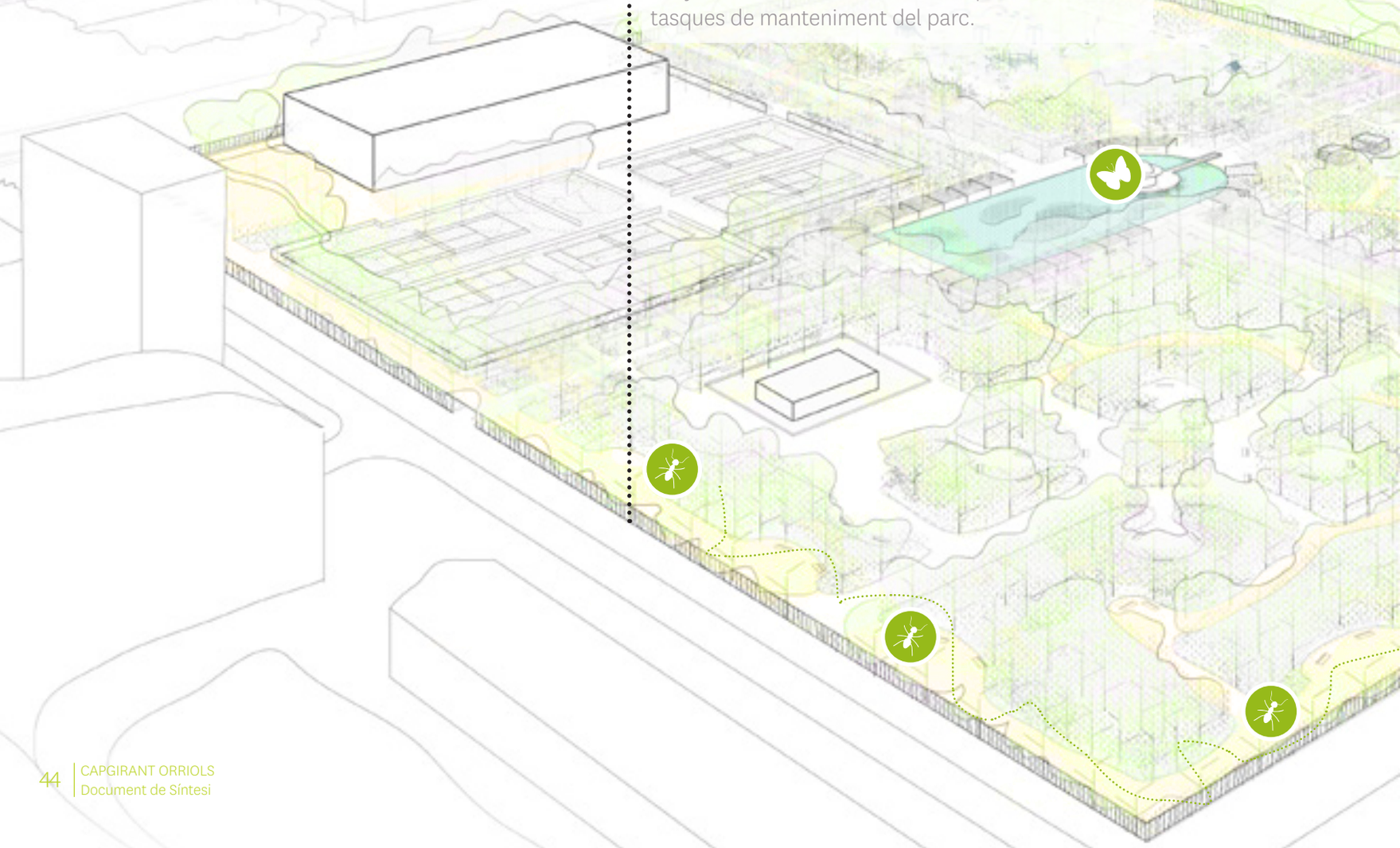

Varietats de flora/
Abeuradors

HÀBITAT PER A LES PAPALLONES

Per obtenir un hàbitat i jardí amb papallones, s'han d'incloure plantes amb nèctar, plantes nodrisses, així com abeuradors. Es proposa la col·locació de suports amb plats poc profunds on col·locar trossos de fruites, aprofitar les estructures en forma de rocalla proposades en la zona de l'estany i el roserar per crear abeuradors amb geotèxtil i plantes aquàtiques. Així com la plantació d'aromàtiques a la rocalla del roserar.

HÀBITAT PER A LES PAPALLONES

Valor ecològic i biodiversitat:
- Increment biodiversitat faunística
  Augment d'espècies melíferes que afavoreixen la pol·linització

Serveis ecosistèmics:
- Reducció dels nivells d'estrés.
  Afavoreix el servei ecosistèmic de la contemplació i espiritualitat de l'espai.

HOTELS D'INSECTES EN LA TANCA PERIMETRAL

Optimització recursos del jardí:
- Aprofitament de les deixalles naturals

Valor ecològic i biodiversitat:
- Increment biodiversitat faunistica
  Font alimentosa per a les aus

Serveis ecosistèmics:
- Control de deserveis
  Control d'espècies que considerem plaga

CREACIÓ D'ESPAIS PER A LA BIODIVERSITAT

Definició i creació de nous hàbitats: Aus

Rèptils | Insectes / Insectes pol·linitzadors | Aus | Mamífers | Fauna aquàtica: Amfibis i peixos

INSTAL·LACIÓ DE CAIXES NIU PER A LES AUS

Instal·lació de 10 caixes niu que servisquen de refugi per a les aus urbanes que trobem a l'espai, de diferent forma i grandària segons els seus requeriments. En arbres amb certa altura, amagats entre les rames i amb una poca ombra. Acompanyar la mesura amb un seguiment per determinar la seua ocupació i reubicació si fos necessari, així com l'ampliació del nombre de caixes mitjançant tallers de construcció de caixes niu dins del programa d'aula natura.

Caixes niu

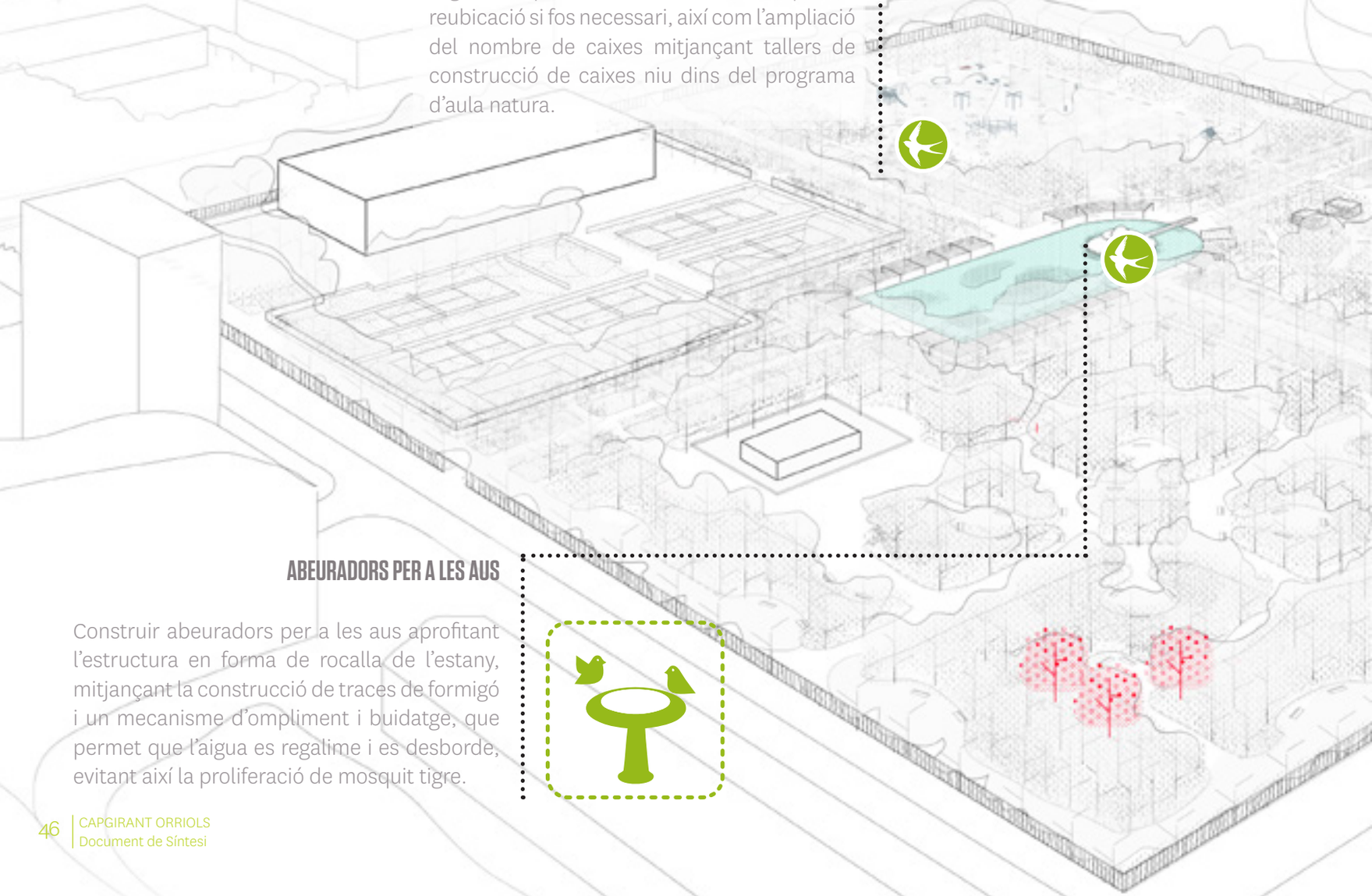

ABEURADORS PER A LES AUS

Construir abeuradors per a les aus aprofitant l'estructura en forma de rocalla de l'estany, mitjançant la construcció de traces de formigó i un mecanisme d'ompliment i buidatge, que permet que l'aigua es regalime i es desborde, evitant així la proliferació de mosquit tigre.

Moreres amb fruit

MORERES AMB FRUIT COM A FONT ALIMENTOSA PER A LES AUS

Per tal d'aprofitar la font alimentosa que suposen les moreres amb fruit per a les aus, es proposa podar el 50% de les moreres marcades al dibuix cada any, alternativament, de manera que es deixaria temps perquè pogueren fructificar i sempre trobaríem fruits al parc. Llevat d'aquelles que donen al sòl adoquinat i que poden incrementar el risc de caiguda als usuaris.

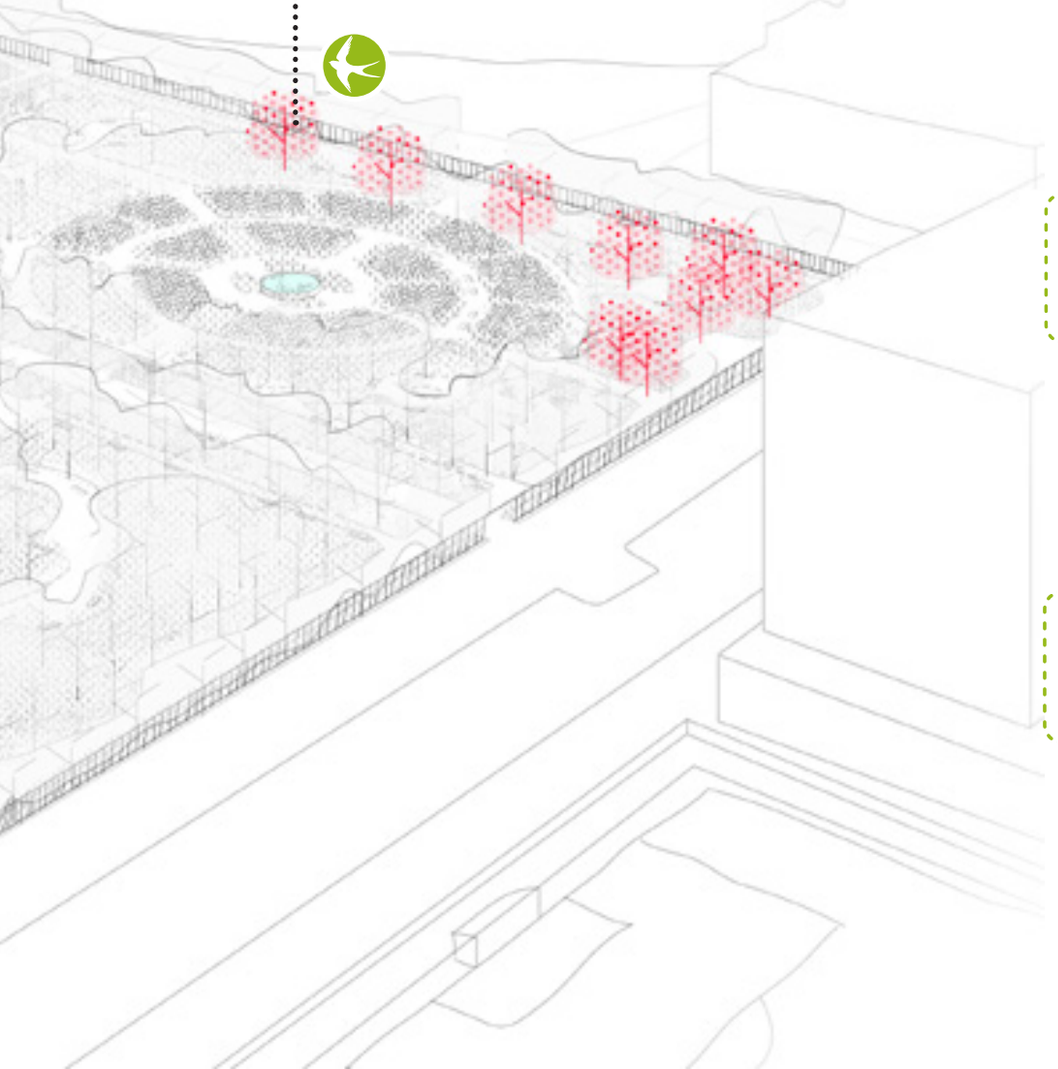

MORERES AMB FRUIT COM A FONT ALIMENTOSA PER A LES AUS

Optimització dels recursos de l'espai
- Aprofitament de les deixalles naturals

Valor ecològic i biodiversitat:
- Increment biodiversitat faunística
- Font alimentosa per a la fauna

CAIXES NIU

Valor ecològic i biodiversitat:
- Increment biodiversitat faunística
- Espais de refugi

Serveis ecosistèmics urbans:
- Espais d'aprenentage
- Reducció dels nivells d'estrès

ABEURADORS PER A LES AUS

Valor ecològic i biodiversitat:
- Increment de la biodiversitat faunística

Serveis ecosistèmics urbans:
- Reducció dels nivells d'estrès

CREACIÓ D'ESPAIS PER A LA BIODIVERSITAT

Definició i creació de nous hàbitats: Mamífers

Rèptils | Insectes / Insectes pol·linitzadors | Aus | Mamífers | Fauna aquàtica: Amfibis i peixos

REFUGIS PER A RATPENATS

Instal·lar refugis per aquests mamífers puguen descansar, i potser criar i hibernar, ja que en l'actualitat es troben amenaçats a la ciutat per la alta contaminació lumínica i l'ús de plaguicides en l'agricultura. Es recomana construir o comprar dues caixes amb fusta de model pla o rodó, que segurament seran ocupades per al Ratpenat de Cabrera (Pipistrellus pygmaeus), molt abundant a la ciutat i voltants i gran depredador de mosquits.

Refugis per a ratpenats

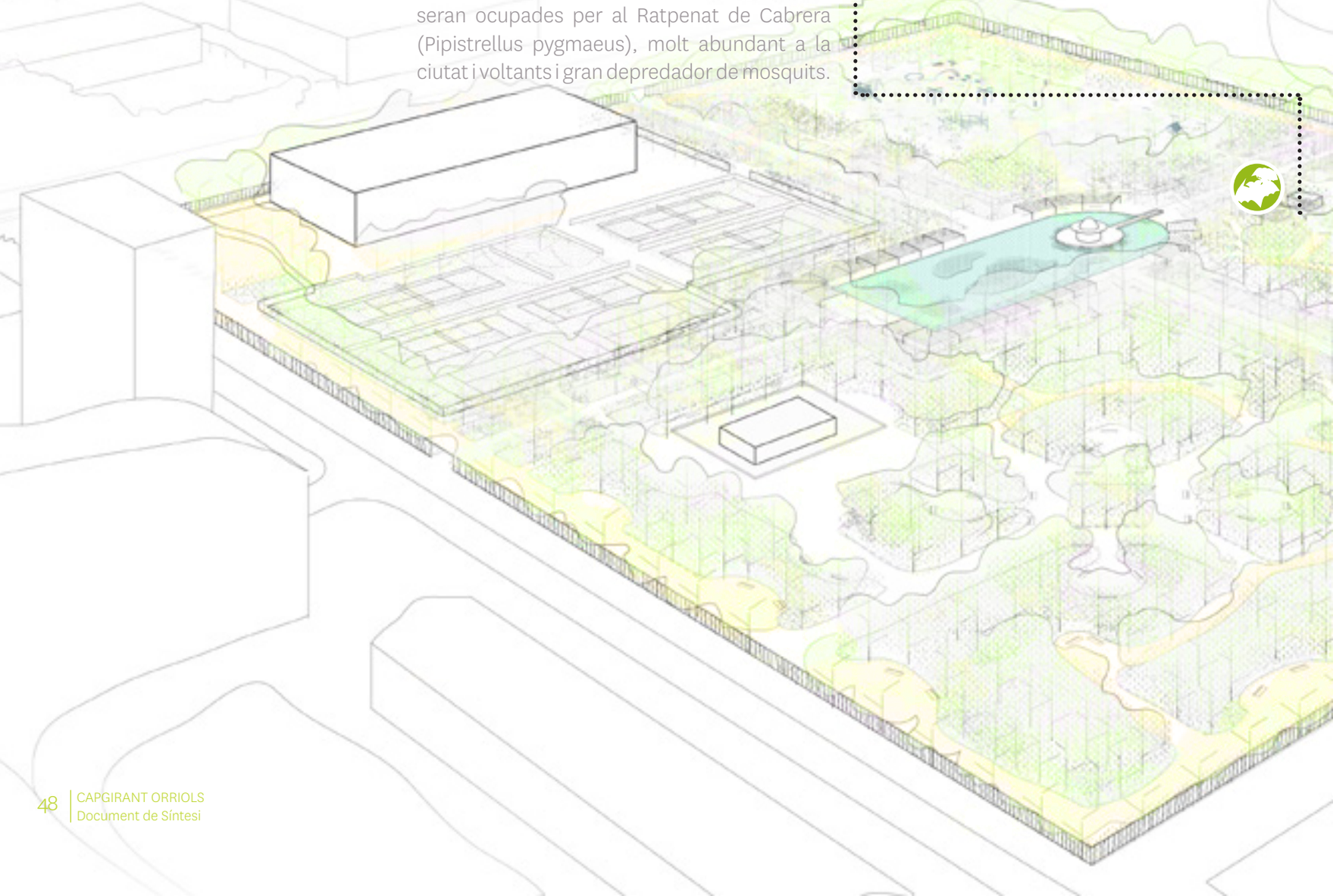

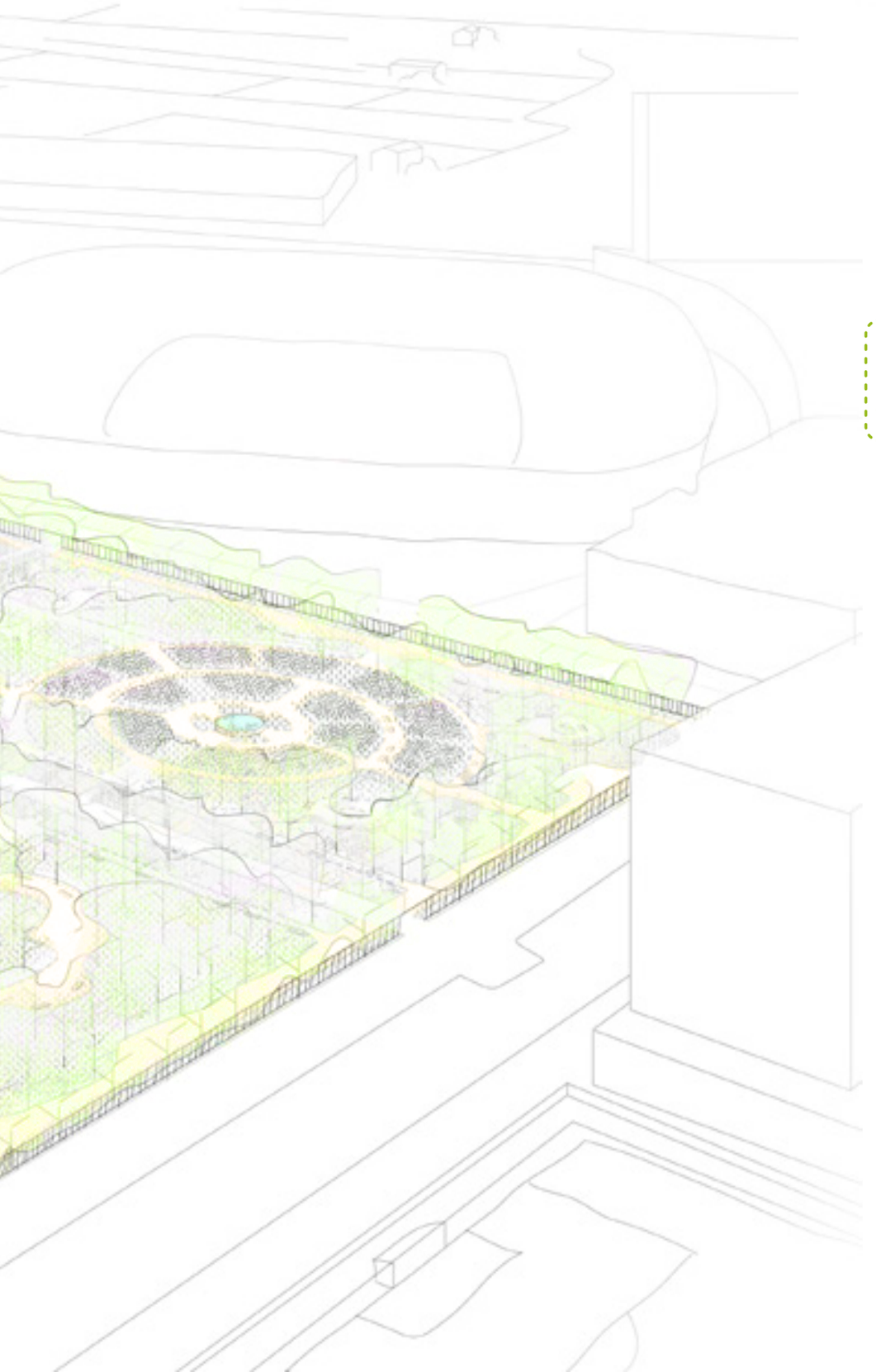

REFUGIS PER A RATPENATS

Valor ecològic i biodiversitat:
- Increment de la biodiversitat faunística
- Espais de refugi

Serveis ecosistèmics urbans:
- Control plagues urbanes

CREACIÓ D'ESPAIS PER A LA BIODIVERSITAT

Definició i creació de nous hàbitats: **Hàbitat aquàtic**

Rèptils | Insectes / Insectes pol·linitzadors | Aus | Mamífers | Fauna aquàtica: Amfibis i peixos

VITALITZAR L'ESTANY A PARTIR DE LA CREACIÓ DE QUADRANTS AMB VEGETACIÓ AUTÒCTONA

Es proposa la incorporació de macetes amb vegetació autòctona típiques de Llacunes Mediterrànies, com ara nenúfars, lliri groc o bova. La distribució cal que siga formant illes per tal que servira com a refugi per a la fauna. Es recomana acompanyar aquestes accions amb la realització d'un seguiment de les condicions físic-químiques i biològiques de la massa d'aigua (oxigenació, transparència, etc.).

Macetes de vegetació aquàtica autòctona

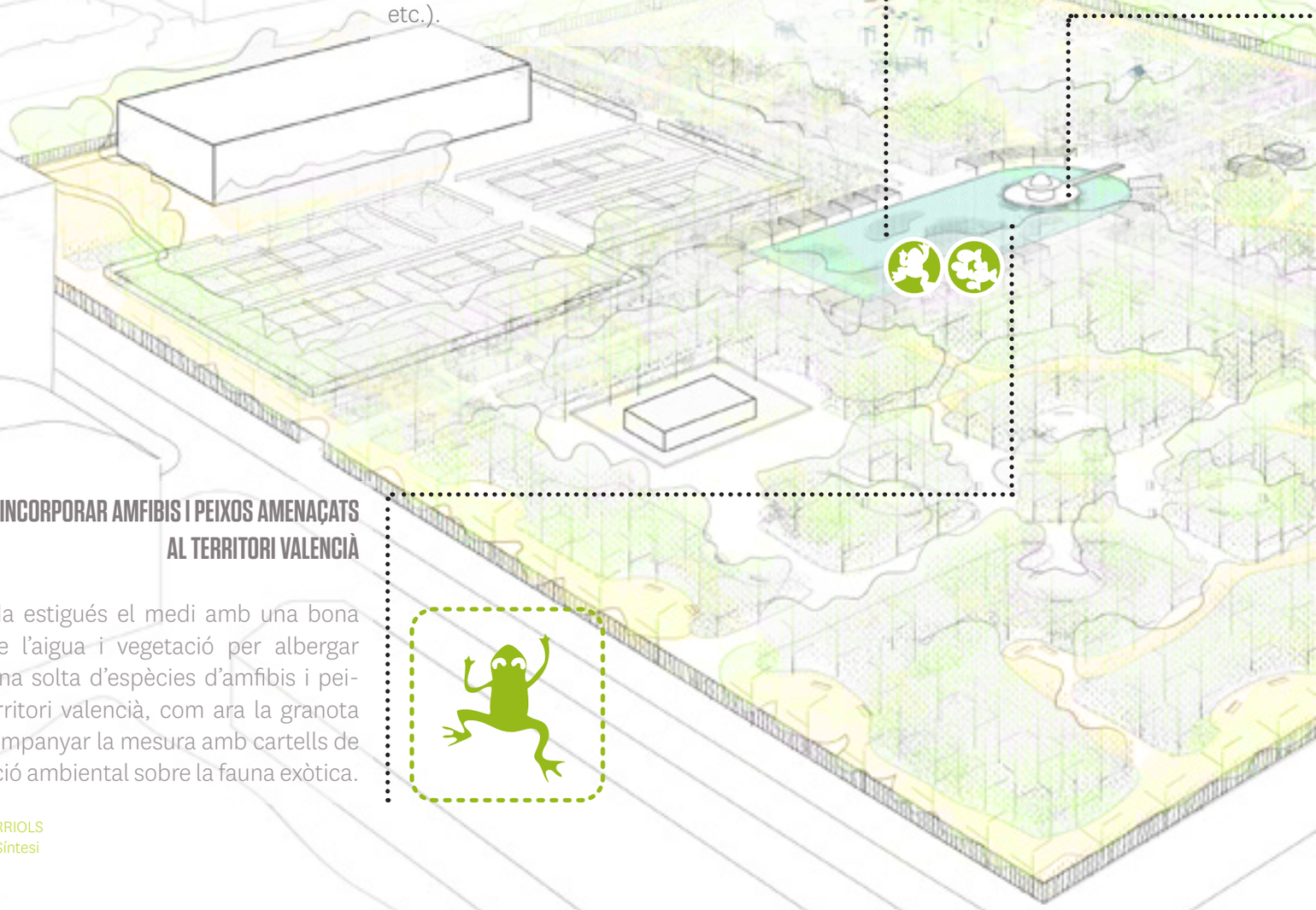

INCORPORAR AMFIBIS I PEIXOS AMENAÇATS AL TERRITORI VALENCIÀ

Una vegada estigués el medi amb una bona qualitat de l'aigua i vegetació per albergar vida, fer una solta d'espècies d'amfibis i peixos del territori valencià, com ara la granota comú. Acompanyar la mesura amb cartells de comunicació ambiental sobre la fauna exòtica.

Recorregut didàctic

RECORREGUT DIDÀCTIC AL VOLTANT DEL TEMPLET

Incorporació de jardineres al voltant del templet amb espècies aquàtiques autòctones del territori valencià, acompanyant-les amb senyals informatives que serviren com a recurs per a l'educació i comunicació ambiental.

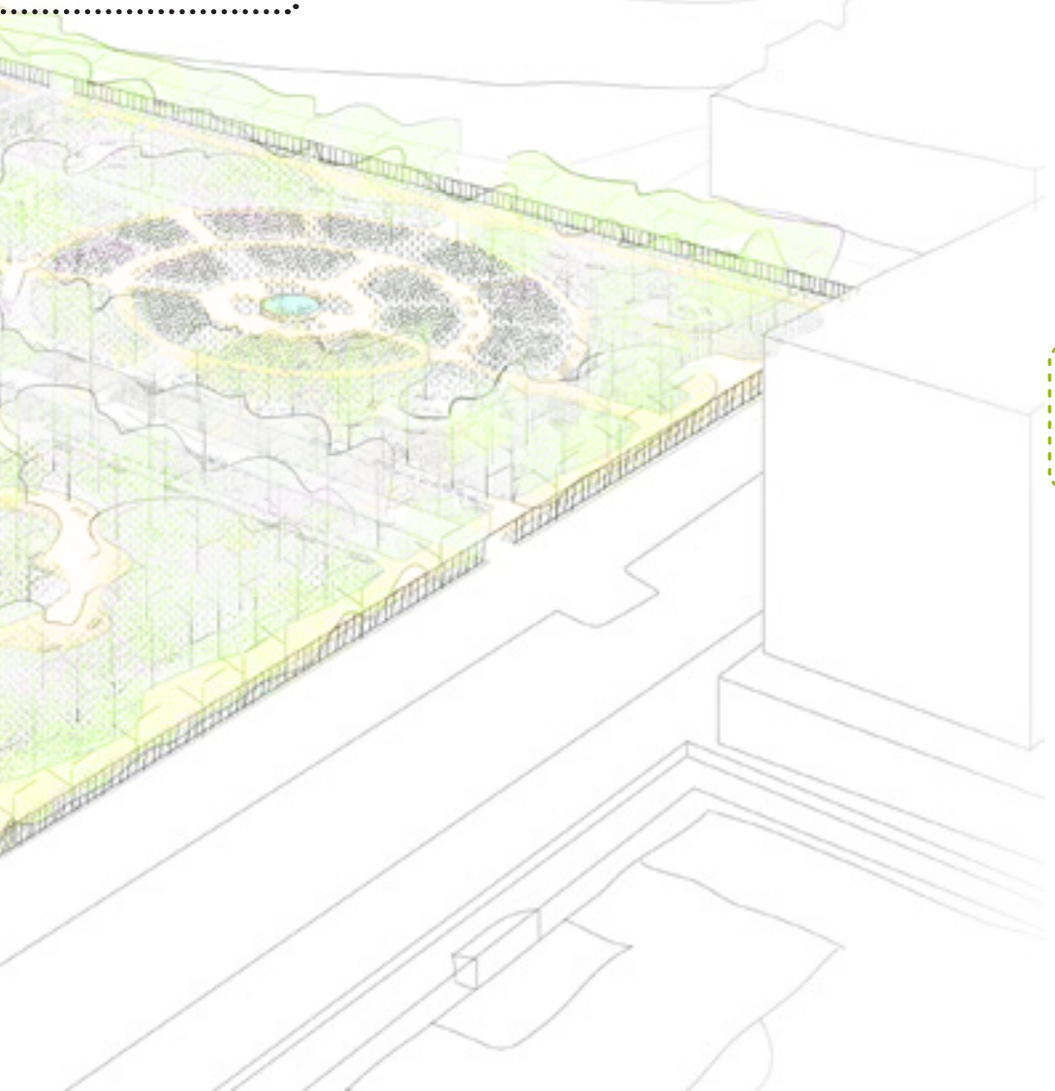

MACETES DE VEGETACIÓ AUTÒCTONA AQUÀTICA

Valor ecològic i biodiversitat:
- Increment de la biodiversitat faunística
- Increment de la biodiversitat aquàtica

Governança i empoderament:
- Repercussió al territori
  Contextualització i potenciació local

RECORREGUT DIDÀCTIC

Valor ecològic i biodiversitat:
- Increment biodiversitat faunística
  Recursos per a l'educació ambiental
- Increment de la biodiversitat aquàtica

Serveis ecosistèmics urbans:
- Espai d'aprenentage

Governança i empoderament:
- Major impacte social
  Pressa de consciencia

AFAVORIMENT D'UN ÚS I GESTIÓ MÉS FLEXIBLES

El Joc

Circuits de jocs

Nous jocs

Construcció col.lectiva del joc

CIRCUITS DE CONTACTE DIRECTE AMB LA NATURA

Es proposa dissenyar una sèrie de recorreguts pel jardí on s'incorporen elements per a l'aprenentatge, la descoberta i el contacte directe amb la natura. Aquests recorreguts es caracteritzaran per: la incorporació de troncs amb diferents altures, cartells divulgatius d'informació ambiental, jocs als arbres, etc.

Circuits de jocs

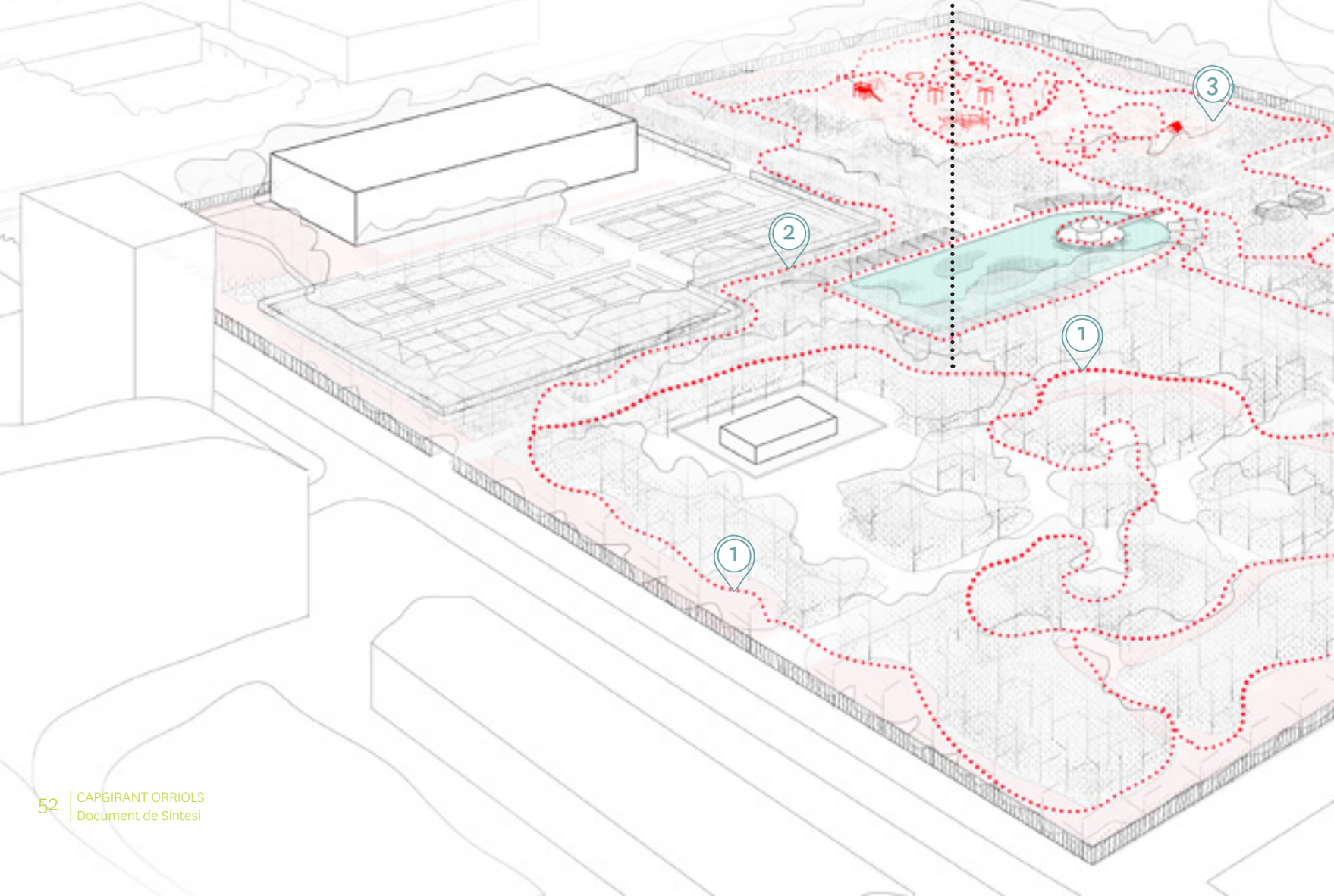

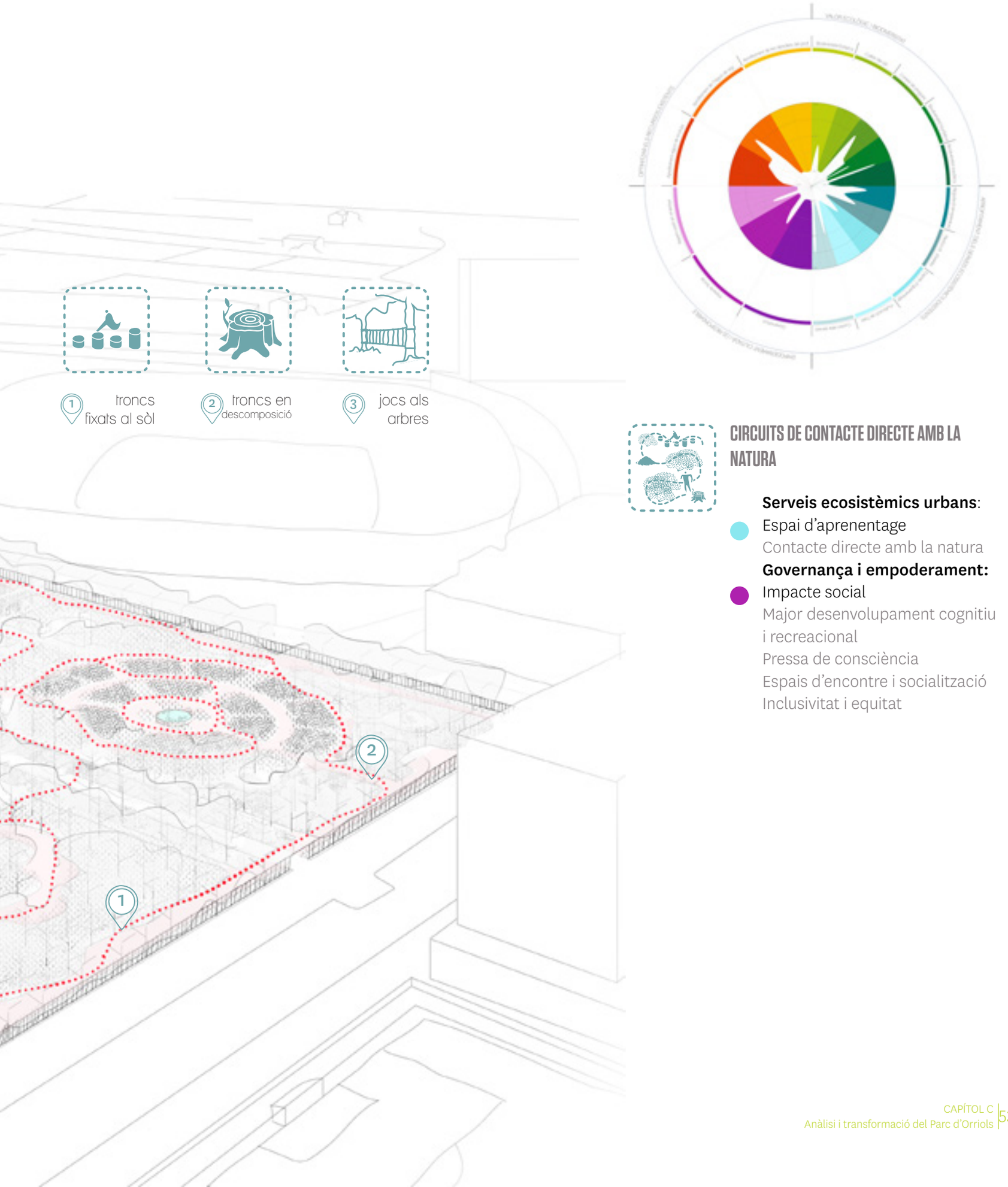
1 troncs fixats al sòl
2 troncs en descomposició
3 jocs als arbres
CIRCUITS DE CONTACTE DIRECTE AMB LA NATURA
Serveis ecosistèmics urbans:
Espai d'aprenentage
Contacte directe amb la natura
Governança i empoderament:
Impacte social
Major desenvolupament cognitiu i recreacional
Pressa de consciència
Espais d'encontre i socialització
Inclusivitat i equitat
2
1

AFAVORIMENT D'UN ÚS I GESTIÓ MÉS FLEXIBLES

El Joc

Circuits de jocs

Nous jocs

Construcció col.lectiva del joc

1 sorral adaptat

2 cabanya >6 anys

3 telèfons adaptat

4 torre >6 anys

5 animals >4 anys

6 esquetet >6 anys

7 balancí >4 anys

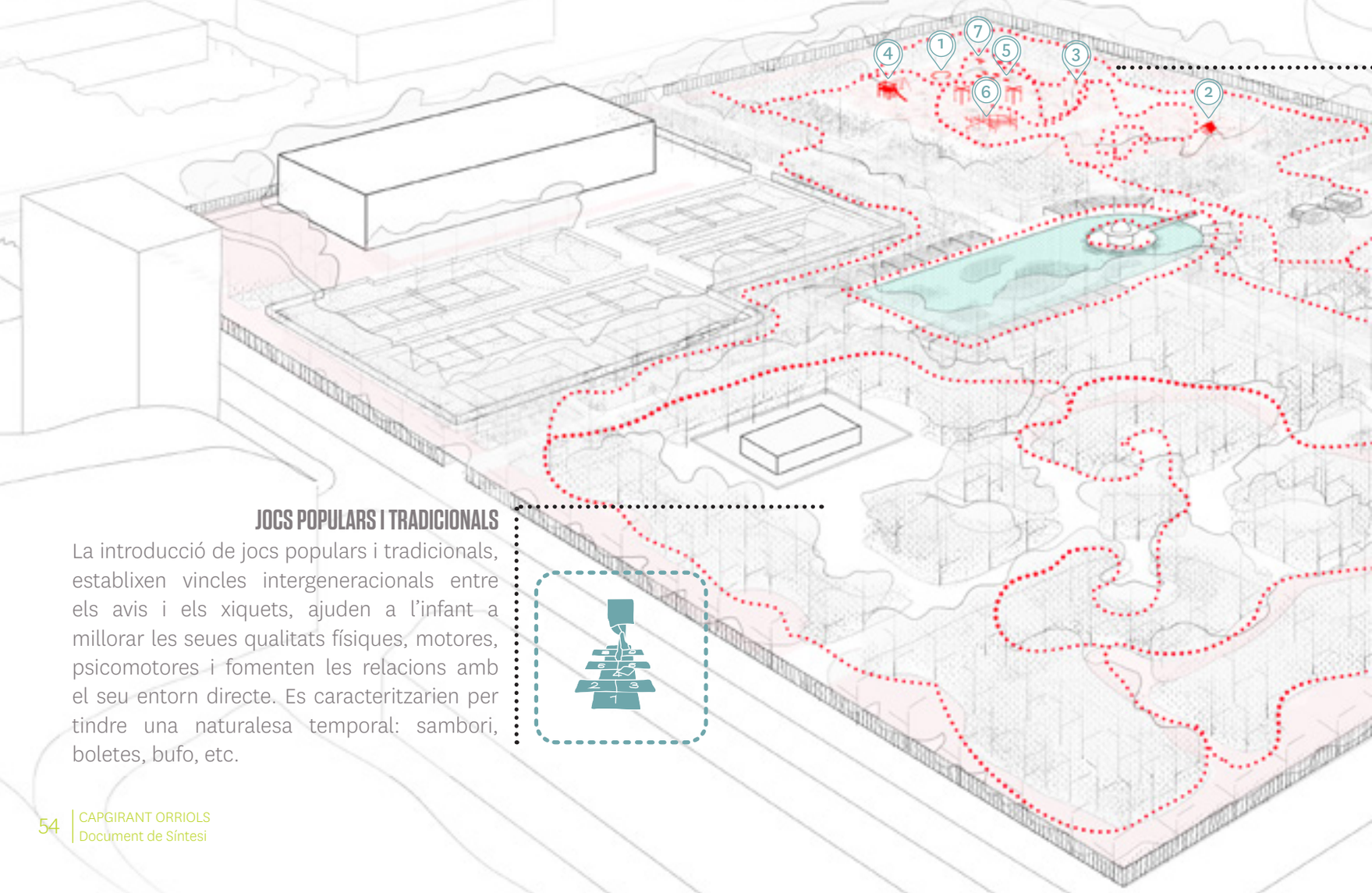

JOCS POPULARS I TRADICIONALS

La introducció de jocs populars i tradicionals, establixen vincles intergeneracionals entre els avis i els xiquets, ajuden a l'infant a millorar les seues qualitats físiques, motores, psicomotores i fomenten les relacions amb el seu entorn directe. Es caracteritzarien per tindre una naturalesa temporal: sambori, boletes, bufo, etc.

INCORPORACIÓ DE NOUS JOCS AMB LA SUBSTITUCIÓ PROGRESSIVA DELS ACTUALS.

A mesura que els jocs actuals queden obsolets, es proposa la substitució progressiva d'aquests per altres adaptats a distints rangs d'edat i a persones amb mobilitat reduïda. Com que, la idea de joc tracta de posar l'infant en major sintonia amb la natura, amb la substitució dels jocs tindrà joc la substitució del sòl. Del cautxú actual , a l'arena. Per tal d'assegurar el nivell d'acollida d'aquesta mesura, el primer joc a introduir seria el sorral d'arena, com a tàctica experimental.

Nous jocs

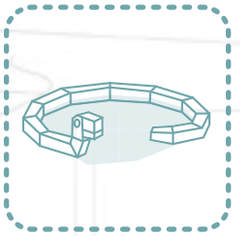

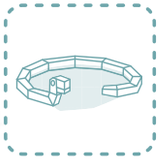

INCORPORACIÓ DE NOUS JOCS AMB LA SUBSTITUCIÓ PROGRESSIVA DELS ACTUALS

Serveis ecosistèmics urbans:
- Espai d'aprenentage
  Contacte directe amb la natura

Governança i empoderament:
- Impacte social
  Major desenvolupament cognitiu i recreacional

JOCS POPULARS I TRADICIONALS

Governança i empoderament:
- Impacte social
  Major desenvolupament cognitiu i recreacional
  Inclusivitat i equitat
  Espai d'encontre i socialització
- Repercussió al territori
  Contextualització i Potenciació local

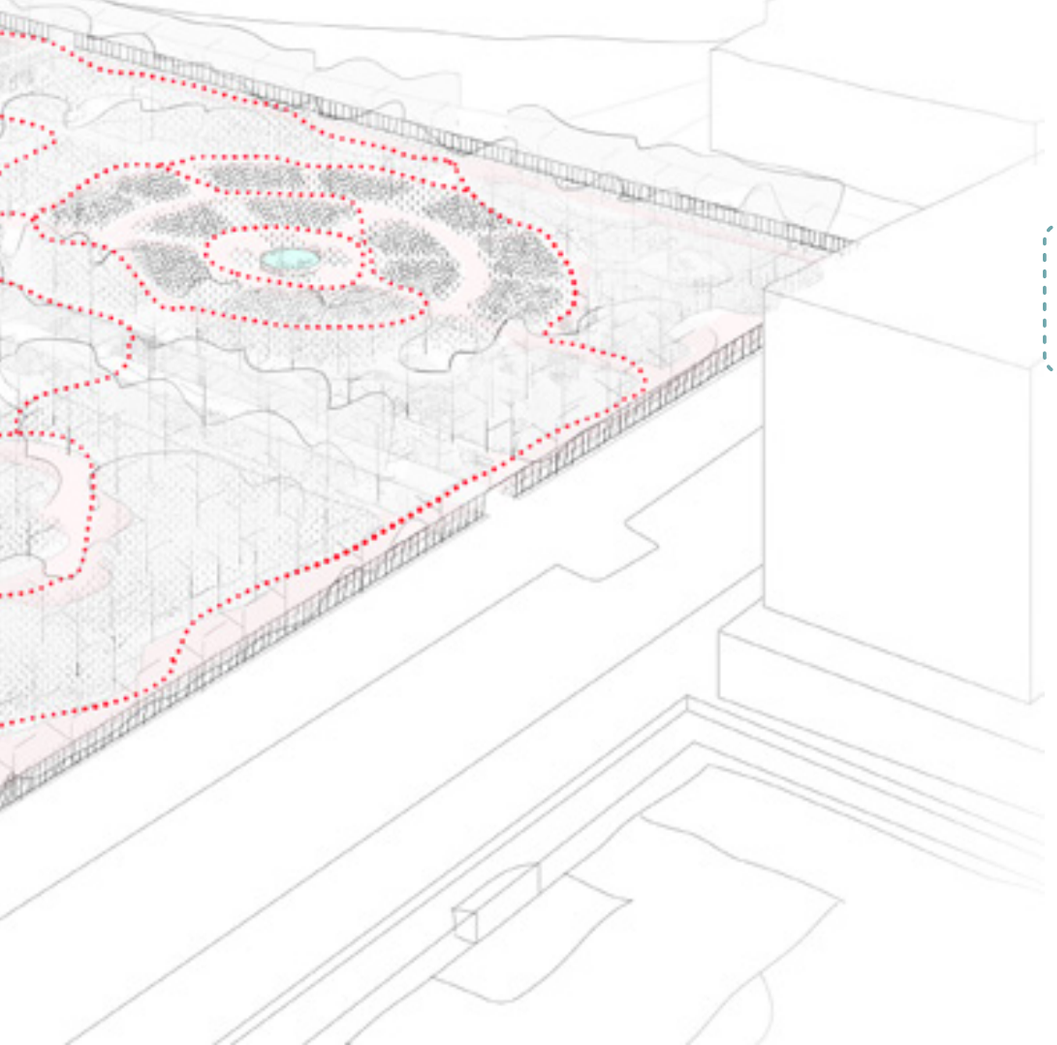

AFAVORIMENT D'UN ÚS I GESTIÓ MÉS FLEXIBLES

Espais per a la socialització: **Bancs**

Bancs

Noves intervencions

Bar

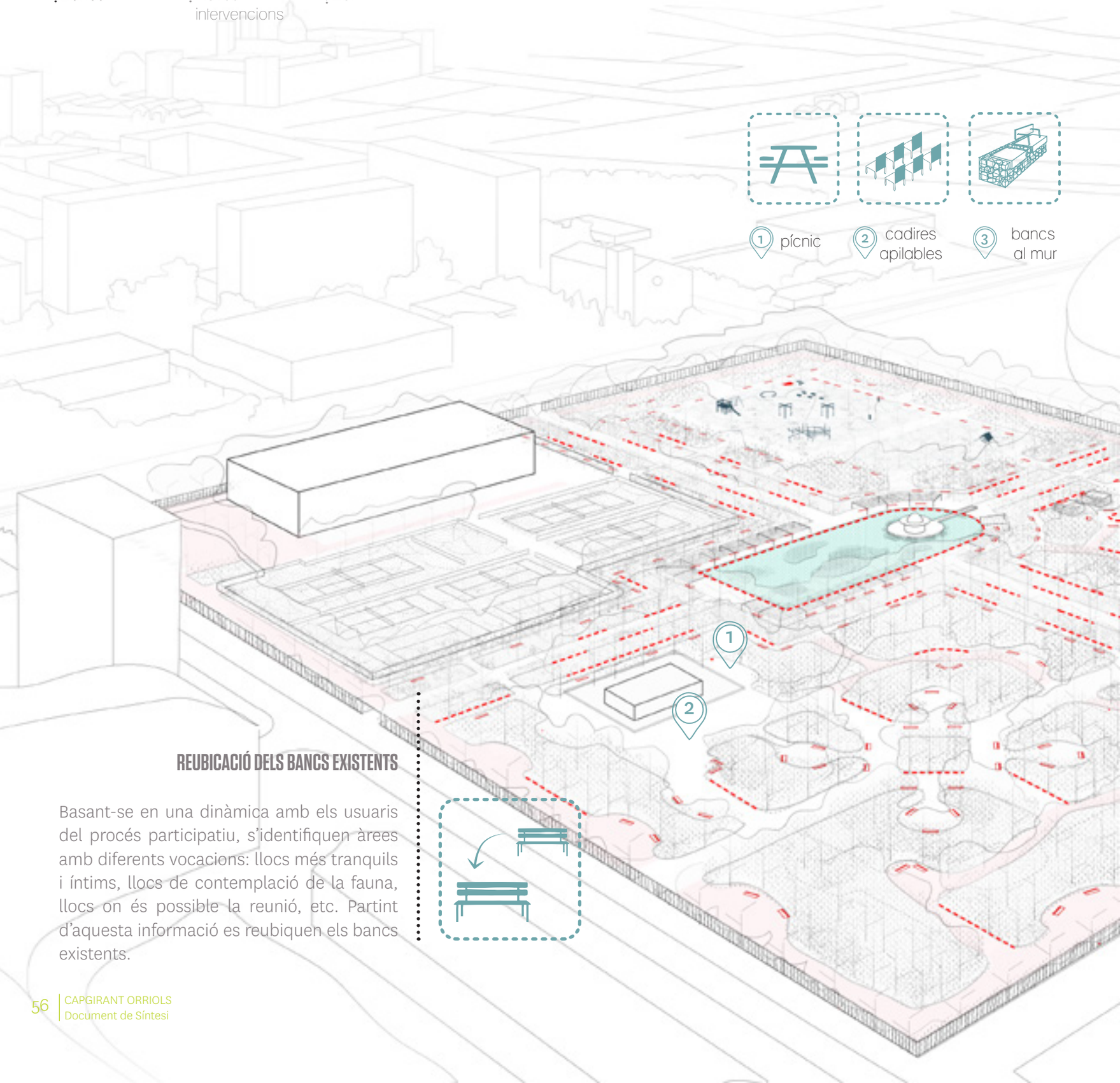

REUBICACIÓ DELS BANCS EXISTENTS

Basant-se en una dinàmica amb els usuaris del procés participatiu, s'identifiquen àrees amb diferents vocacions: llocs més tranquils i íntims, llocs de contemplació de la fauna, llocs on és possible la reunió, etc. Partint d'aquesta informació es reubiquen els bancs existents.

Nou mobiliari

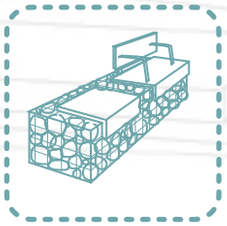

INTRODUCCIÓ DE NOU MOBILIARI

El mobiliari que proposem introduir es caracteritza per la seua flexibilitat.
1. Pícnic. Al costat del bar, un espai que ens transporta al camp.
2. Cadires apilables. Són l'element d'apropiació de l'espai per excel·lència. Per la seua lleugeressa poden reubicar-se, i emmagatzemar-se fàcilment.
3. Bancs al mur. Aprofitant l'existència dels murs de pedra al perímetre dels parterres, adossem nous bancs completament accessibles.

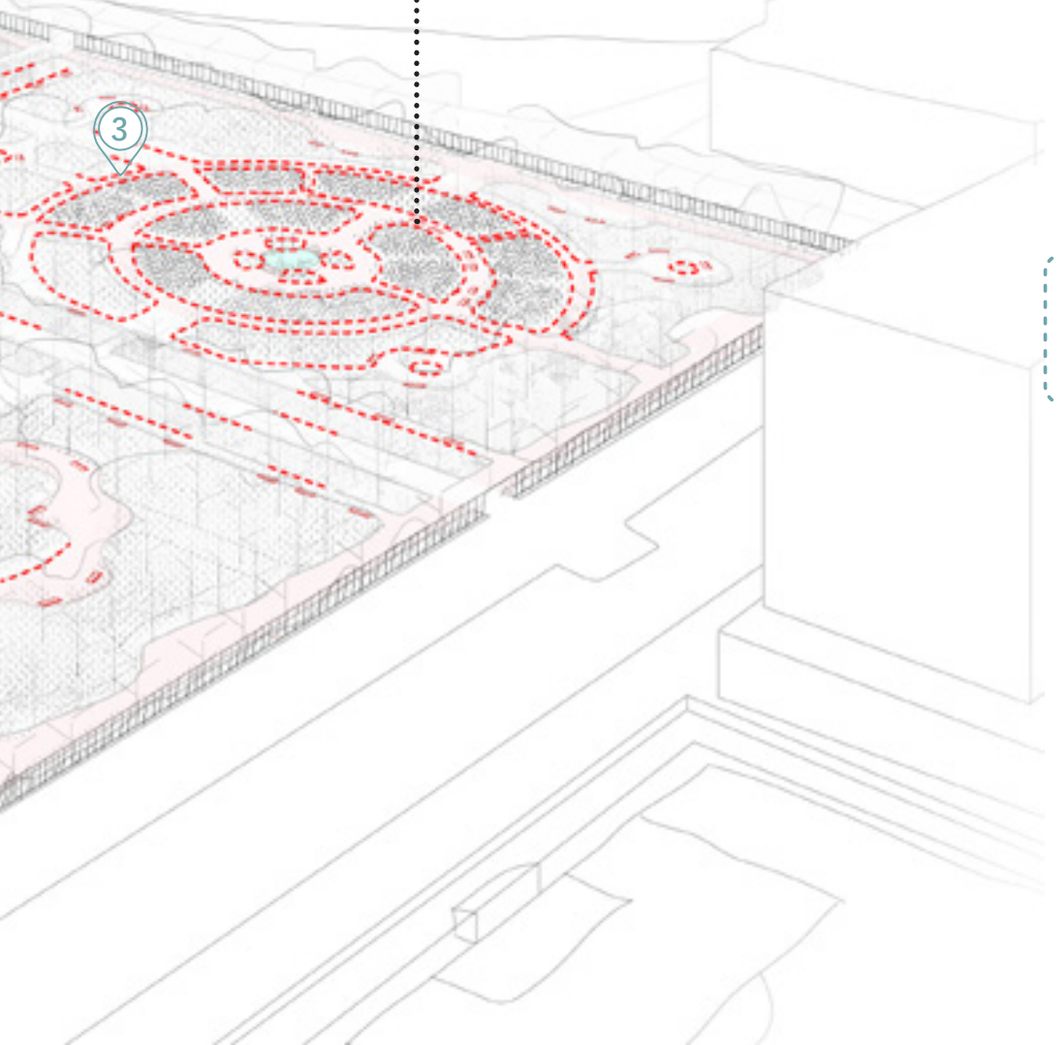

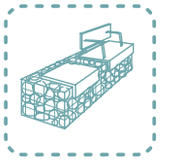

INTRODUCCIÓ DE NOU MOBILIARI

Governança i empoderament:
Impacte social
Foment d'espais de trobada i sociabilització

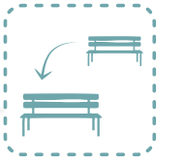

REUBICACIÓ DELS BANCS EXISTENTS

Serveis ecosistèmics urbans:
Reducció d'estrès
Contacte directe amb la natura
Governança i empoderament:
Impacte social
Foment d'espais de trobada i sociabilització

AFAVORIMENT D'UN ÚS I GESTIÓ MÉS FLEXIBLES

Espais per a la socialització: Noves intervencions

Bancs

Noves intervencions

Bar

Bar

RECUPERAR L'ANTIC BAR

Donar-li a l'actual magatzem un ús social, de trobada i vitalització del barri, com a bar o quiosc. Per tal de no interferir en les activitats dels jardiners, es recomana, compartimentar aquest magatzem o buscar´/construir un lloc alternatiu per a la col·locació del material de jardineria.

Panells informatius

PANELLS INFORMATIUS

Es proposa instal·lar un panell on poder col·locar els veïns les distintes activitats que s'organitzen al barri, activitats que es realitzen al parc, accions que es realitzen des de la OAM en l'espai, etc.

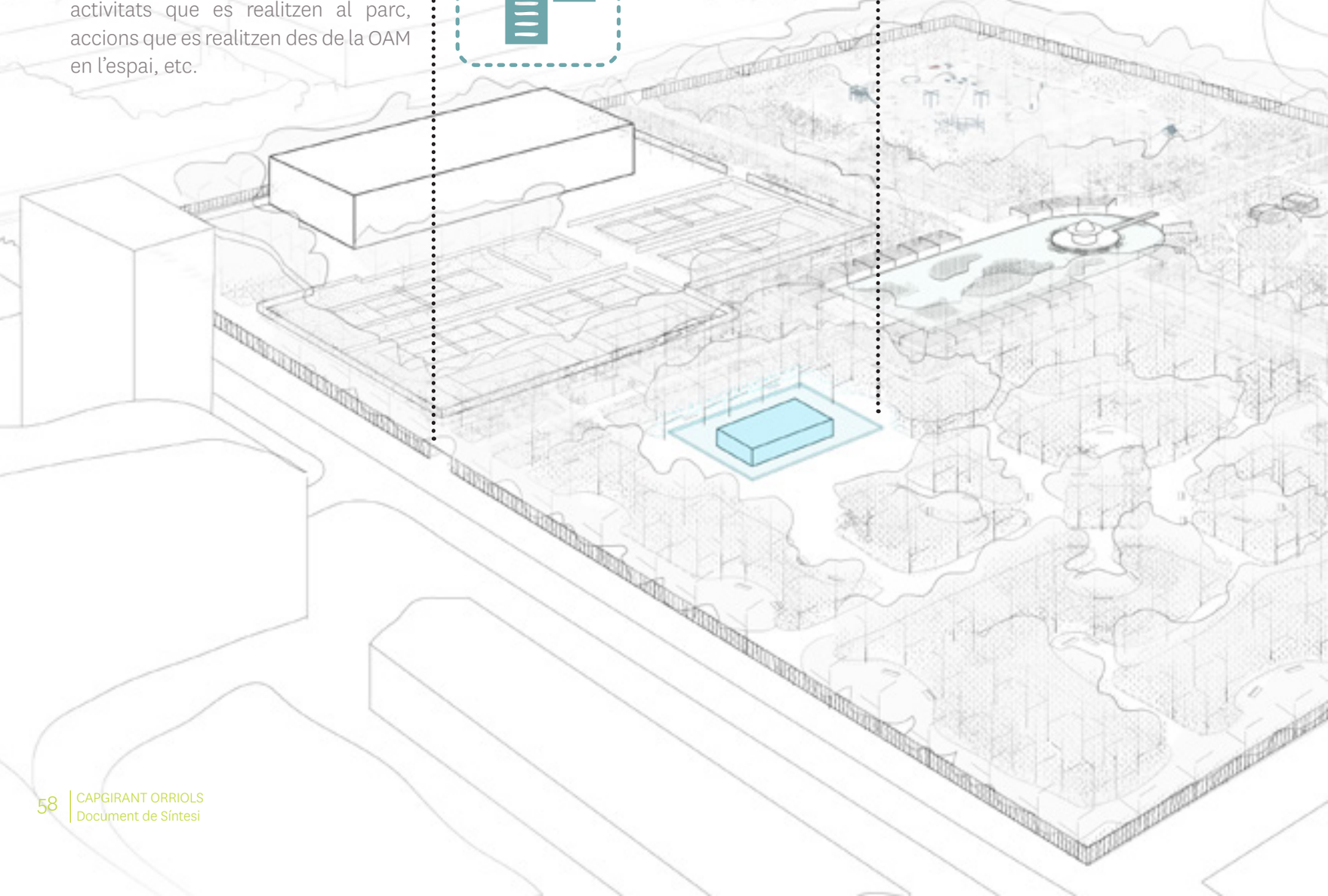

Calendari

CALENDARI D'INTERVENCIONS EFÍMERES

Es tractaria de crear un programa de tallers i activitats on es facin accions o intervencions col·laboratives i que siguin respectuoses amb el medi, al no ser invasives amb l'espai. Així com altre tipus d'activitats, com ara exposicions d'art o fotografia, mercats del llibre, intercanvi de cromos, entre d'altres.

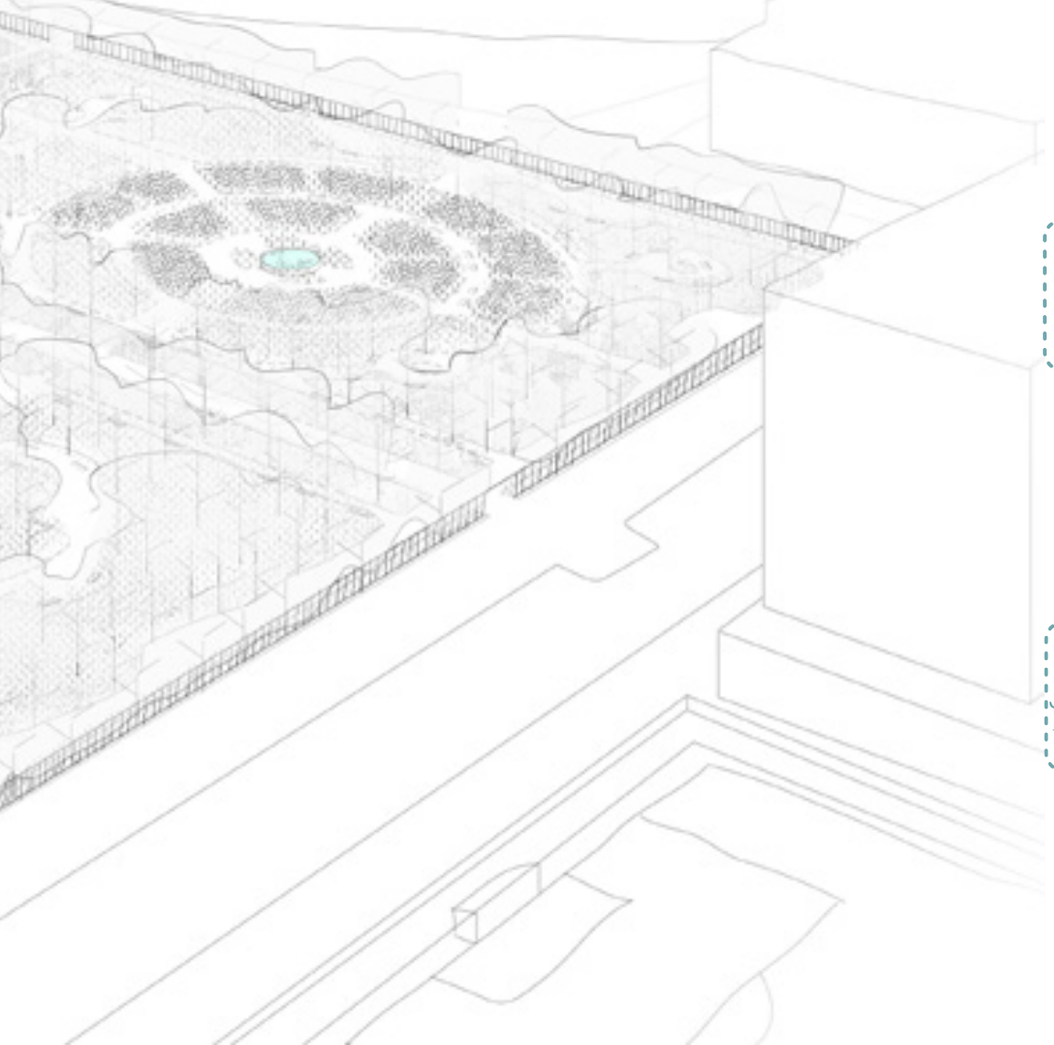

CALENDARI D'INTERVENCIONS EFÍMERES

Governança i empoderament:
- Impacte social
- Governanza i construcció en comú

Valor ecològic i biodiversitat:
- Increment biodiversitat faunística

Programes educació ambiental

PANELLS INFORMATIUS

Governança i empoderament:
- Governanza i construcció en comú
- Repercussió en el territori

Formació de xarxes

RECUPERAR L'ANTIC BAR

Governança i empoderament:
- Impacte social

Foment d'espais de trobada

AFAVORIMENT D'UN ÚS I GESTIÓ MÉS FLEXIBLES

Potenciació dels serveis ecosistèmics culturals: Confort sonor i tèrmic

Confort sonor

Confort tèrmic

Confort visual

Pantalles vegetals

PANTALLES VEGETALS QUE AÏLLIN DEL FOCUS DE SOROLL

Generar una pantalla vegetal que aïlle zones que es consideren focus de soroll amb la resta, per tindre un baix cost de producció i manteniment i tindre la capacitat d'amortir el soroll. Aquests focus serien la zona del parc amb infants, el poliesportiu i l'espai exterior. Per això, es proposa la plantació d'espècies de màquia mediterrània amb grossor.

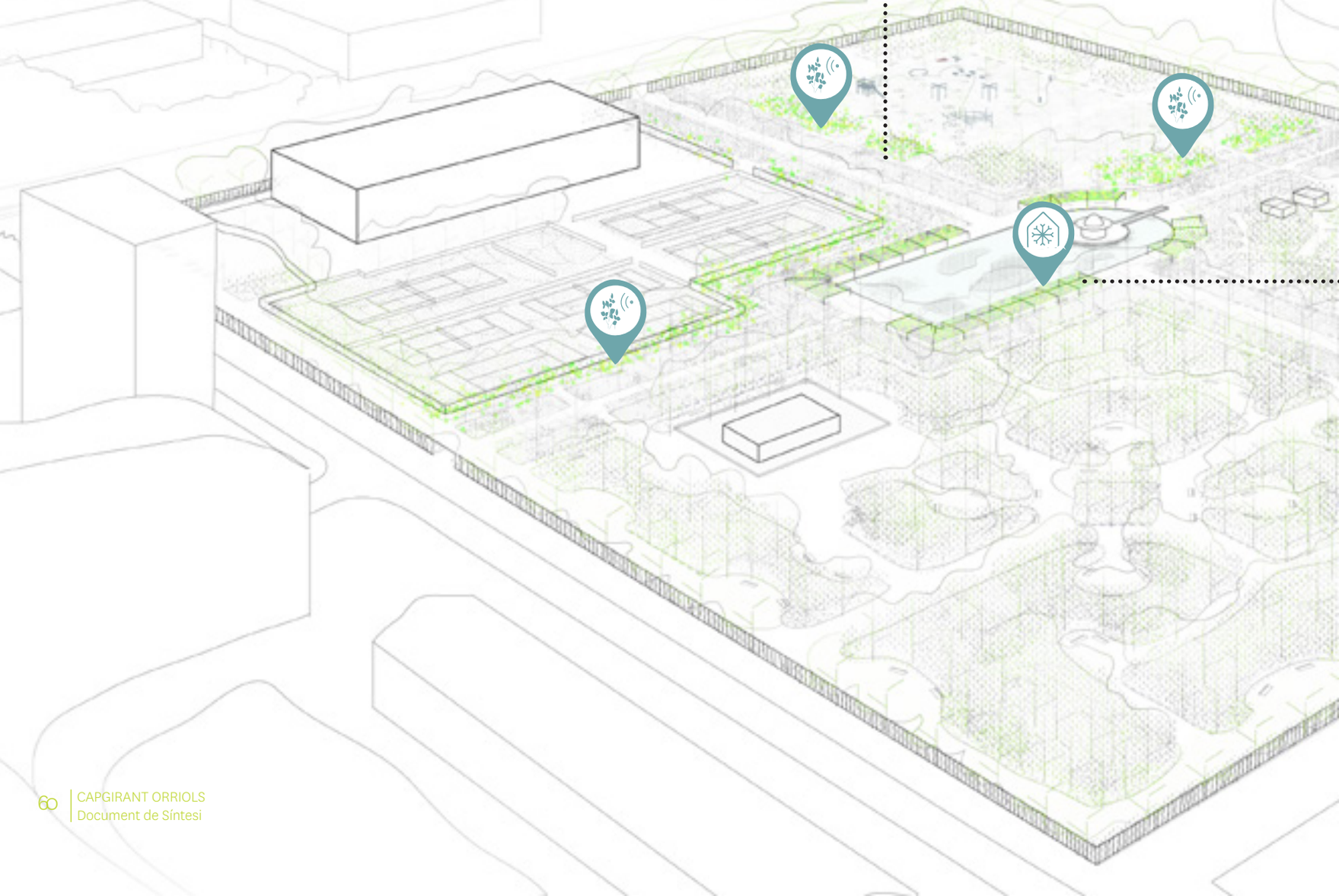

Espais d'ombra i frescor

ENFILADISSES MEDITERRÀNIES AL VOLTANT DE L'ESTANY

Per proporcionar ombra i frescor al passeig de l'estany, es recomana la substitució dels actuals rosers, amb poca densitat i trets de sequia, per plantes enfiladisses Mediterrànies poc exigents, amb elevada capacitat d'adaptació a tot tipus de sòl i amb un elevat creixement. Es proposa incorporar l'espècie Vitis vinifera (Vinya), es tracta d'una espècie caduca que ofereix una elevada quantitat d'ombra durant l'estiu i permet l'entrada de Sol durant l'hivern. En macetes allargades que permeten el seu desenvolupament.

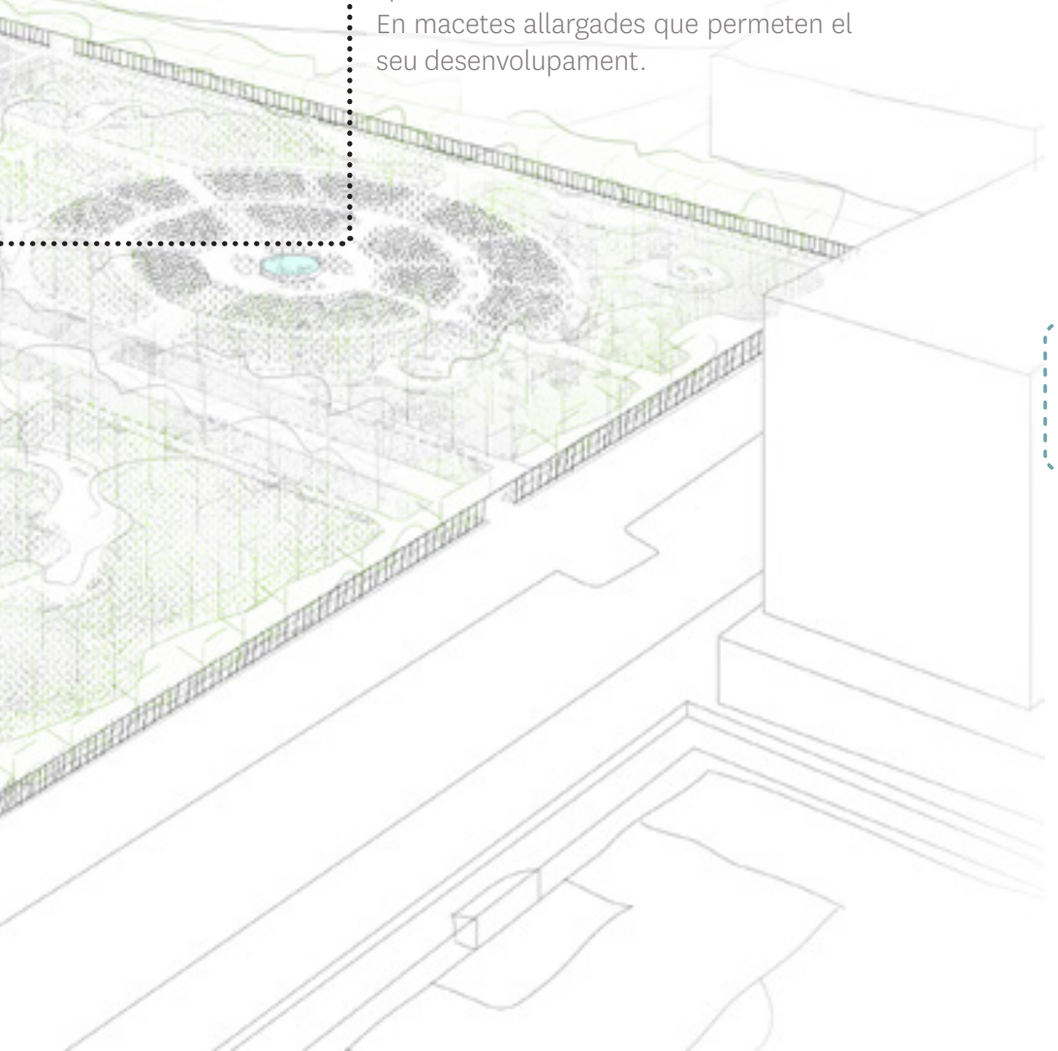

PANTALLES VEGETALS QUE AÏLLIN DEL FOCUS DE SOROLL

Valor ecològic i biodiversitat:
- Increment biodiversitat de flora
- Increment biodiversitat de fauna
- Cobertura vegetal de refugi

Serveis ecosistèmics urbans:
- Reducció nivells d'estrés

ENFILADISSES MEDITERRÀNIES AL VOLTANT DE L'ESTANY

Valor ecològic i biodiversitat:
- Increment biodiversitat de flora
- Increment biodiversitat de fauna
- Font alimentosa

Serveis ecosistèmics urbans:
- Regulació temperatura

AFAVORIMENT D'UN ÚS I GESTIÓ MÉS FLEXIBLES

Potenciació dels serveis ecosistèmics culturals: Confort visual

Confort sonor

Confort tèrmic

Confort visual

Enfiladisses

ENFILADISSES MEDITERRÀNIES A LES DEPENDÈNCIES DEL PARC

Plantar espècies d'enfiladisses Mediterrànies en els parterres correguts contigus a les dependències, amb l'objectiu de disminuir les visuals antròpiques del parc i d'incrementar l'espai verd del parc, amb la conseqüent capacitat de depuració de l'aire, regulació de la temperatura del parc, etc.

Camins sinuosos

COLONITZACIÓ DELS CAMINS EXISTENTS - AMPLIACIÓ DE LES ZONES ENJARDINADES

Ampliem l'espai enjardinat del parc a través de la unificació d'alguns parterres de la zona botànica, roserar i jocs infantils, incrementant, d'aquesta manera, l'espai verd del parc. El nou perímetre d'aquests parterres es naturalitzarà al contacte amb els camins de terra morterenca, on, desprès d'un procés de naturació, creixeran herbàcies silvestres eliminant la rigidesa actual.

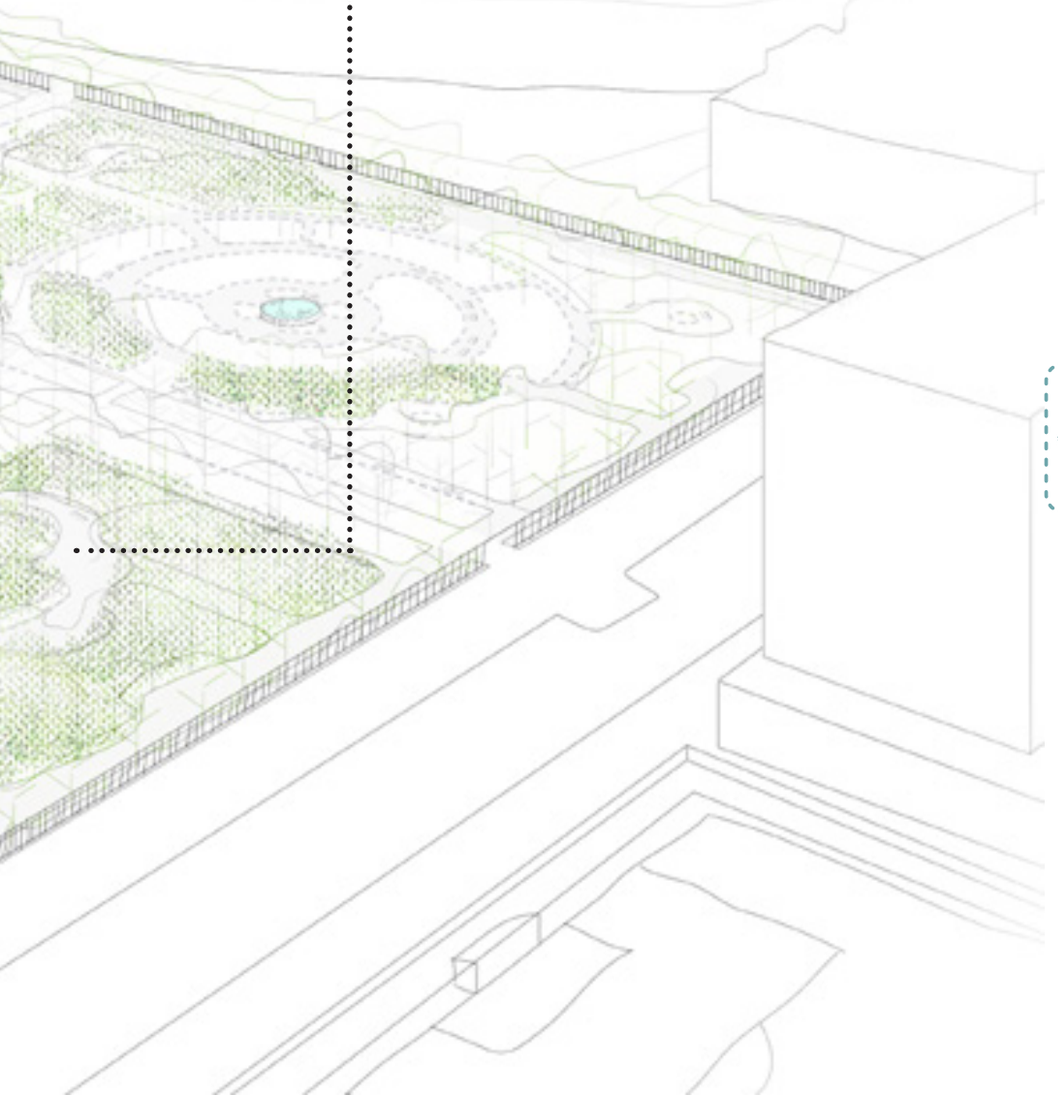

ENFILADISSES MEDITERRÀNIES A LES DEPENDÈNCIES DEL PARC

Valor ecològic i biodiversitat:

- Increment biodiversitat de flora
- Increment biodiversitat de fauna
- Cobertura vegetal de refugi
- Font alimentosa

Serveis ecosistèmics urbans:

- Reducció nivells d'estrés
- Regulació temperatura

COL·LONITZACIÓ DELS CAMINS EXISTENTS - AMPLIACIÓ DE LES ZONES ENJARDINADES

Serveis ecosistèmics urbans:

- Espai d'aprenentage
- Contacte directe amb la natura
- Regulació temperatura
- Increment de les zones enjardinades

AFAVORIMENT D'UN ÚS I GESTIÓ MÉS FLEXIBLES

Co-hàbitat

Adaptabilitat | Espaiscanins | Banys | Font | Senyalètica | Guarda

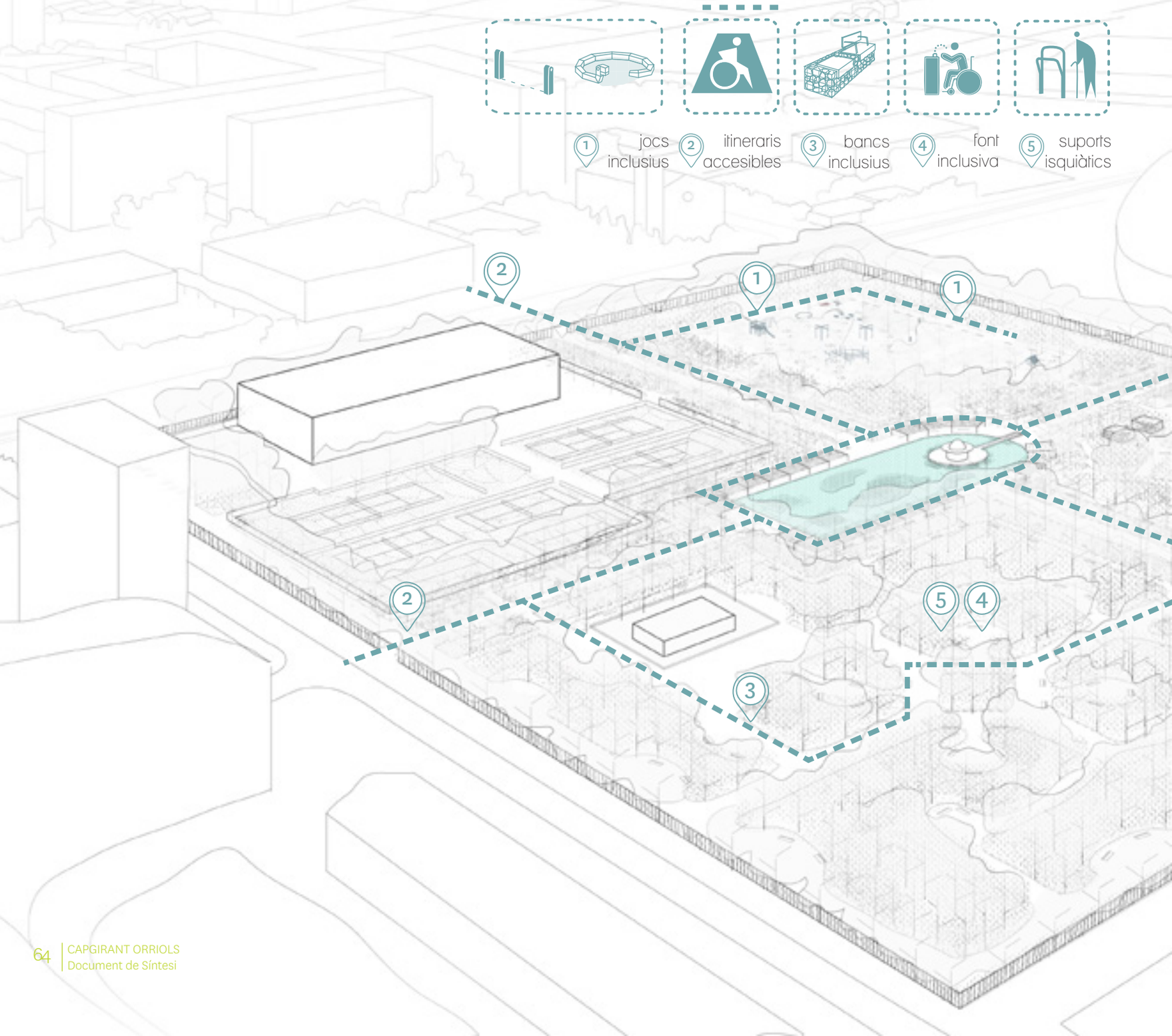

Adaptabilitat

ADAPTAR DETERMINADES ZONES I MOBILIARI A PERSONES AMB DIVERSITAT FUNCIONAL

Adoptar les mesures i propostes fetes per Bernardo Pajares en un estudi d'accessibilitat al parc d'Orriols i avalat per la Confederació de Persones amb Discapacitat, que avalua l'accessibilitat d'alguns parcs de València i elabora propostes de millora. Algunes d'aquestes són: posar reposabraços als bancs, rampes d'accessibilitat i, baranes a les escales del roserar i en la rampa de l'estany, entre d'altres. A més d'incorporar una font d'aigua inclusiva i dos suports isquiàtics.

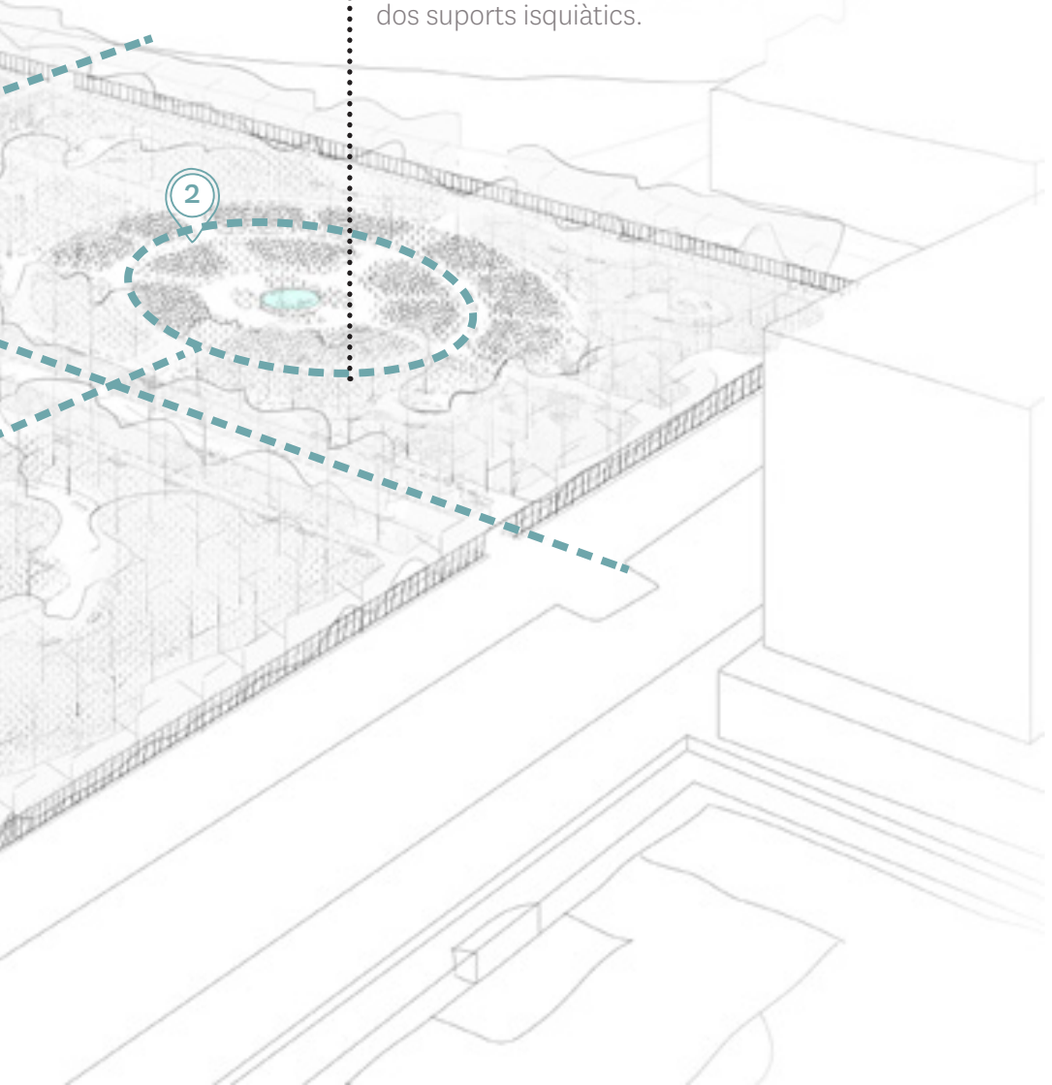

ADAPTAR DETERMINADES ZONES I MOBILIARI A PERSONES AMB DIVERSITAT FUNCIONAL

Governança i empoderament:
Impacte social
Major funcionalitat, inclusivitat i equitat

AFAVORIMENT D'UN ÚS I GESTIÓ MÉS FLEXIBLES

Co-hàbitat

Adaptabilitat | Espaiscanins | Banys | Font | Senyalètica | Guarda

INSTAL·LAR UNA NOVA FONT D'AIGUA POTABLE

Font

Col·locar una nova font d'aigua potable, en la zona botànica, ja que es considera que l'existent és insuficient per a l'elevat nombre d'usuaris, sobretot durant l'època estival. Es tractaria d'una font inclusiva per a persones amb mobilitat reduïda i amb una pileta també per als cans.

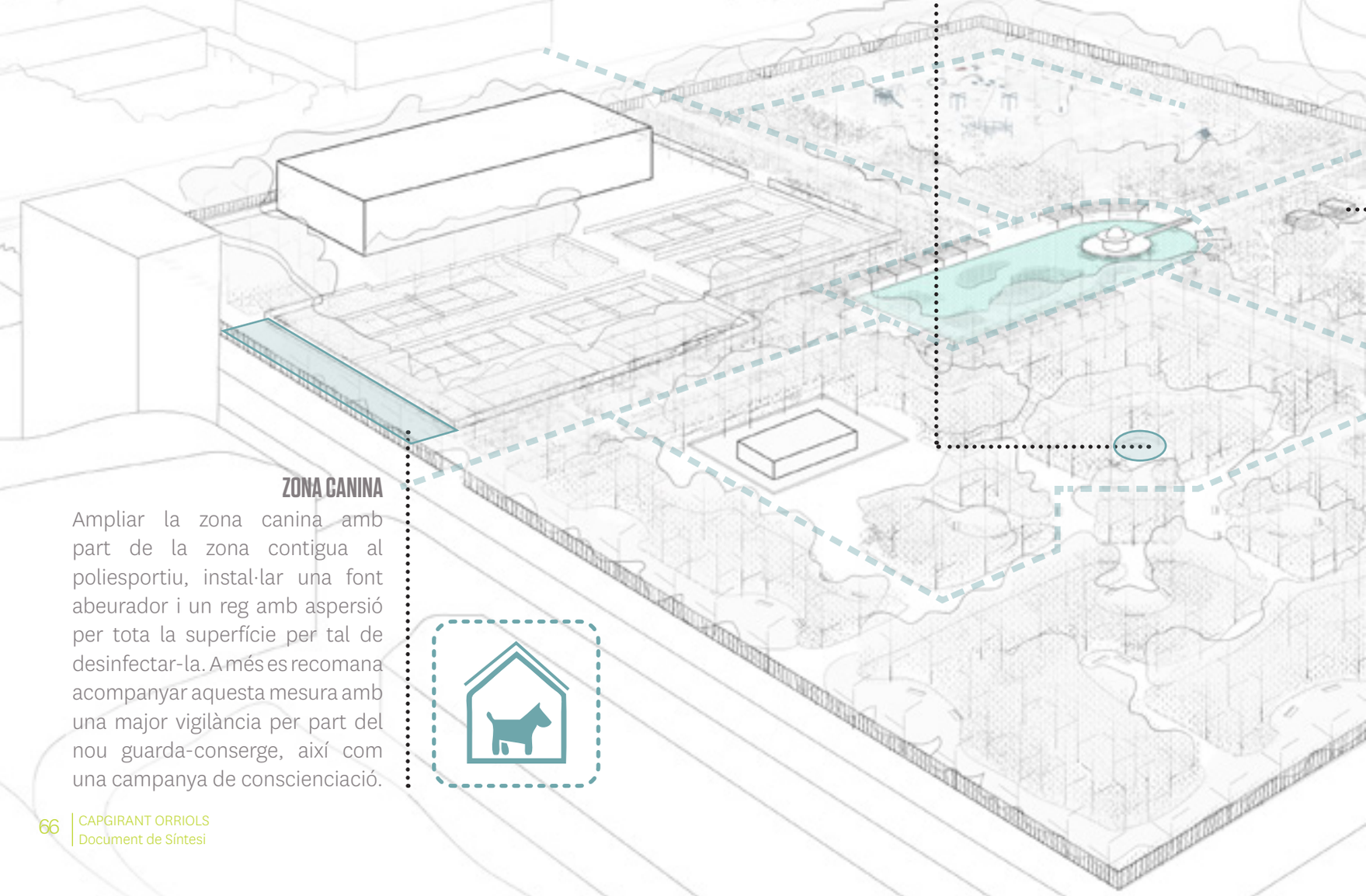

ZONA CANINA

Ampliar la zona canina amb part de la zona contigua al poliesportiu, instal·lar una font abeurador i un reg amb aspersió per tota la superfície per tal de desinfectar-la. A més es recomana acompanyar aquesta mesura amb una major vigilància per part del nou guarda-conserge, així com una campanya de conscienciació.

Adaptabilitat

OBRIR BANYS A L'ÚS PÚBLIC

Es proposa cedir un bany a l'ús públic dels tres que es troben al parc i la contractació d'una persona encarregada de la neteja i veïna del barri, pot ser que estigués vigilant la seua entrada, com es feia al Parc de Vivers. Es recomana per això contactar amb l'"Asociación para la Promoción Socio-Laboral de los Parados y Paradas de Orriols-Torrefiel".

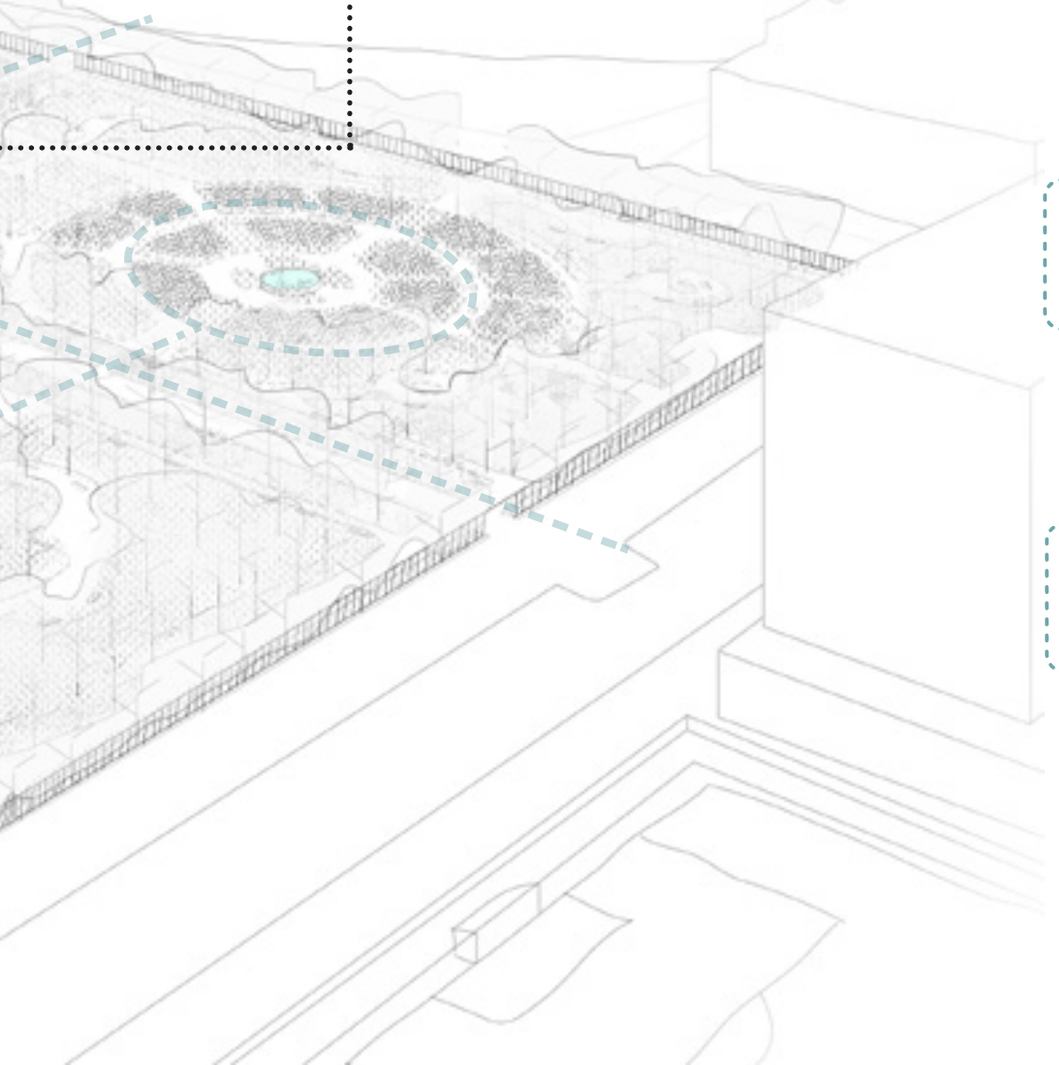

OBRIR BANYS A L'ÚS PÚBLIC

Governança i empoderament:
- Repercussió al territori
  Generar ocupació al barri
- Impacte social
  Inclusivitat i equitat

INSTAL·LAR UNA NOVA FONT D'AIGUA POTABLE

Governança i empoderament:
- Impacte social
  Inclusivitat i equitat

ZONA CANINA

Governança i empoderament:
- Impacte social
  Inclusivitat i equitat
  Pressa de consciència per l'espai
  Major multifuncionalitat

AFAVORIMENT D'UN ÚS I GESTIÓ MÉS FLEXIBLES

Co-hàbitat

Adaptabilitat | Espaiscanins | Banys | Font | Senyalètica | Guarda

CONTRACTAR UN GUARDA-CONSERGE DEL PARC QUE PODRIA SER TAMBÉ EDUCADOR AMBIENTAL.

Contractació d'un guarda-conserge que servira com a punt de trobada entre OAM i usuaris, al qui poder comunicar qualsevol assumpte relacionat amb la gestió del parc i que vigilés i vetlara per la integritat dels elements vegetals i antròpics del parc així com de la bona convivència. A més podria tenir funcions de comunicador ambiental.

Guarda

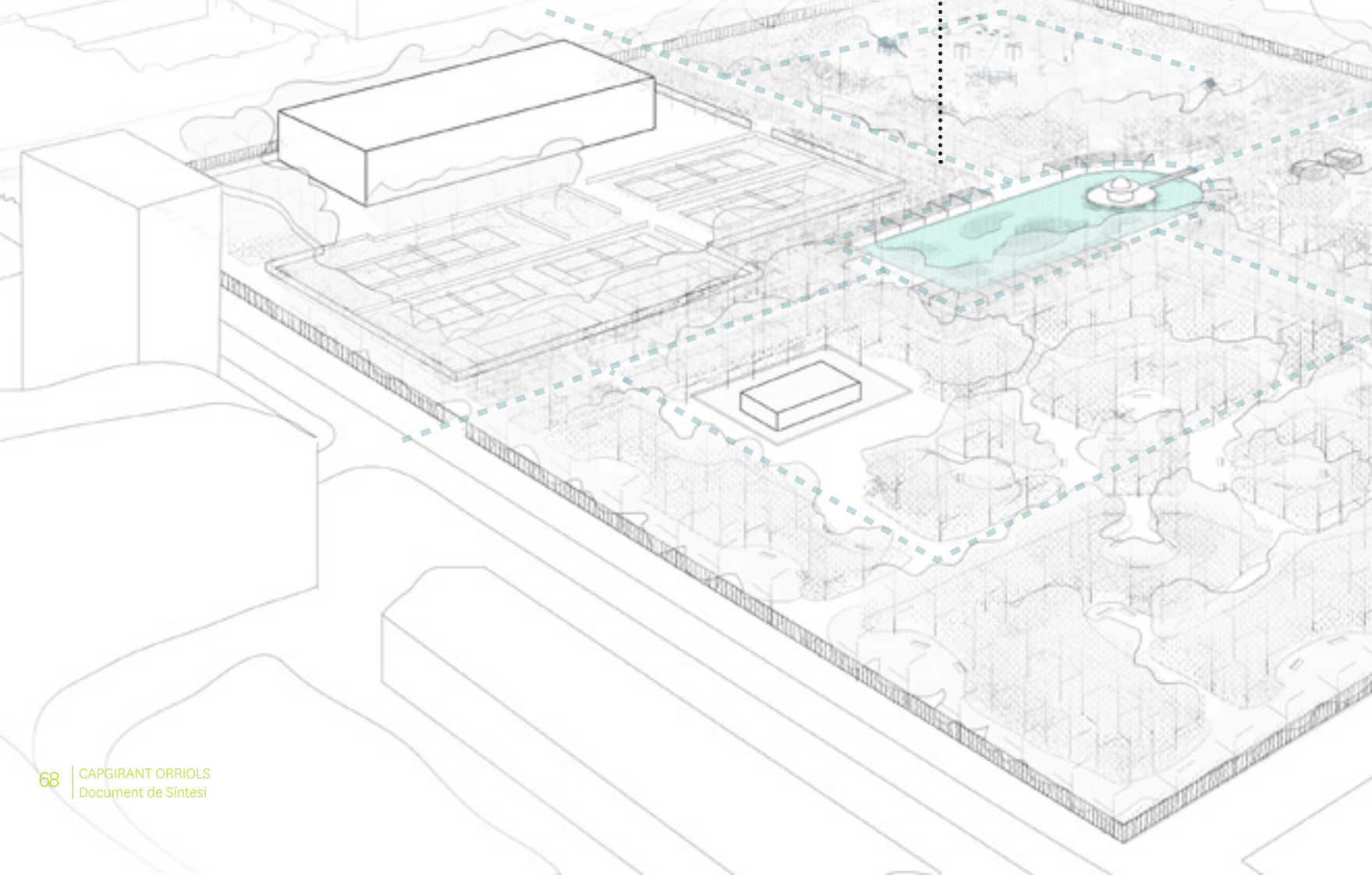

Senyalètica

POSAR PANELLS DE COMUNICACIÓ AMBIENTAL AL PARC DE LES MESURES AMBIENTALS ADOPTADES

Elaborar un programa de comunicació ambiental de les mesures adoptades, per tal de transmetre un missatge ambiental per facilitar la participació, actituds i comportaments sostenibles. Entre altres accions es recomana la instal·lació de panells, informant sobre els recursos naturals i la toxicitat de les plantes, mitjançant contingut escrit i gràfic sobre el patrimoni natural de l'espai i altres matèries relacionades amb l'ús públic, que podria disposar-se aïllat o formant part d'exposicions interpretatives o itineraris.

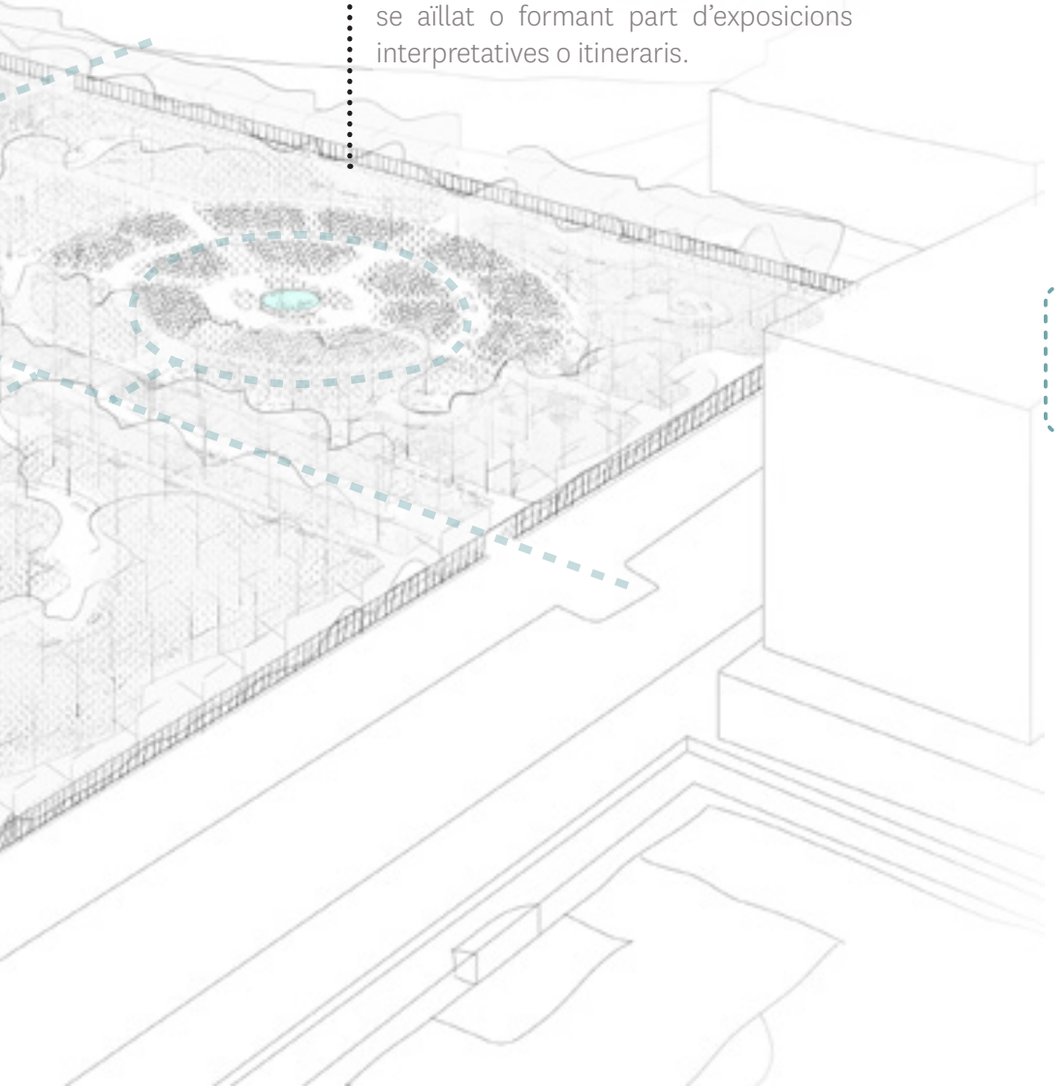

CONTRACTAR UN GUARDA-CONSERGE-EDUCADOR AMBIENTAL DEL PARC

Governança i empoderament:
- Repercussió en el territori
- Generar ocupació al barri
- Major transparència

POSAR PANELLS DE COMUNICACIÓ AMBIENTAL AMB LES MESURES ADOPTADES

Governança i empoderament:
- Impacte social
- Pressa de consciencia

Valor ecològic i biodiversitat
- Increment biodiversitat de fauna
- Programes d'educació ambiental

Reflexions finals

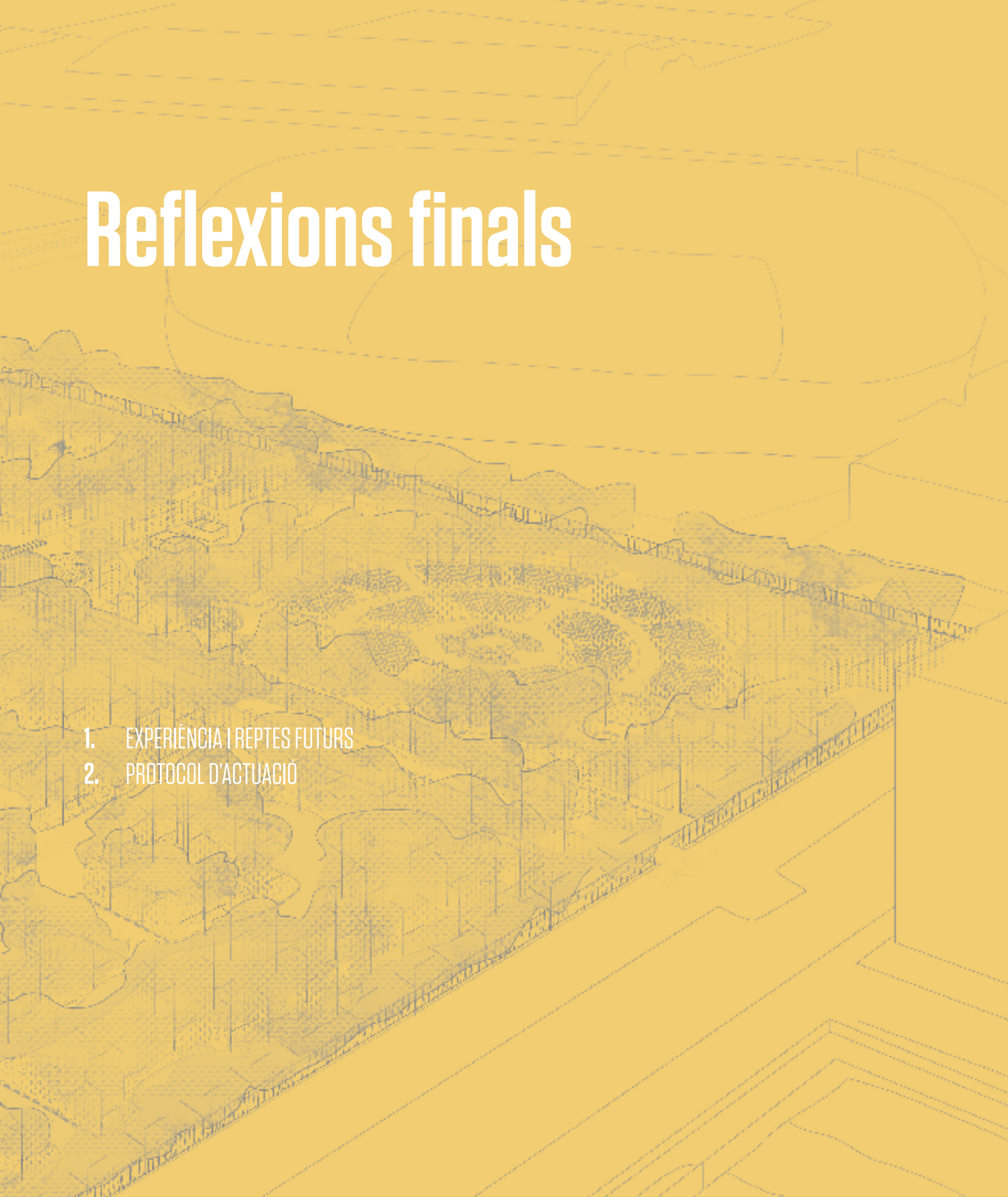

1. EXPERIÈNCIA I REPTES FUTURS
2. PROTOCOL D'ACTUACIÓ

1. EXPERIÈNCIA I REPTES FUTURS

No es tracta de crear una imatge fixa. El jardí no és una imatge estàtica que co(a)rtar una vegada i una altra, sinó que és un organisme viu.

Un dels desafiaments de les ciutats actuals és assolir una menor deslocalització entre els sistemes proveïdors i els sistemes demandants dels serveis ecosistèmics (aigua i aire nets, etc.). És ací on entra el paper dels espais verds, grans proveïdors de serveis ecosistèmics urbans. El model de jardineria escollit determinarà els serveis ecosistèmics que s'obtinguen i així, s'exercirà una pressió sobre els ecosistemes urbans i el seu entorn o altra.

La transformació d'una jardineria formal a una més sostenible és necessària i la seua gestió ha d'incorporar criteris ecosistèmics. Cal canviar d'enfocament, cap a un que se centre en la conservació de processos i relacions rellevants, lligats al funcionament dels ecosistemes. Entre aquests processos ens referim a la regulació climàtica de la vegetació, pol·linització o emplenament dels aqüífers (José Manuel de Miguel Garcinuño).

A més cal incorporar una visió dinàmica de la natura, ja que aquesta es troba en continu canvi. No es tracta de crear una imatge fixa, sinó que les actuacions proposades s'han d'anar adaptant a les circumstàncies de cada moment. Entenem per tant, que el jardí no és una imatge estàtica que co(a)rtar una vegada i una altra, sinó que és un organisme viu.

Amb la transformació de l'espai verd busquem que l'ecosistema urbà camine cap a un metabolisme diferent, creant processos cíclics que optimitzen els recursos, en compte de lineals (grans consumidors de matèria i energia). Per exemple, que les restes de poda es queden al Parc o que l'aigua de l'estany s'aprofite per regar els parterres en compte d'anar a parar al clavegueram.

PERÒ AQUESTA TRANSFORMACIÓ POT PRODUIR-SE SENSE LA IMPLICACIÓ DE LA CIUTADANIA?

El funcionament d'una ciutat, així com qualsevol transformació que es done en aquesta, ha de tindre present uns factors ecològics que influiran sobre el benestar de la població que hi viu en aquesta. És la societat que entén que viurà millor d'una manera i per tant, es prenen mesures i polítiques ambientals. És una ciutadania conscienciada i organitzada la que porta a aquesta transformació.

És en aquest marc que resulta necessari d'incloure tant criteris socio-ecològics, com valorar la participació ciutadana com a factor indispensable en la transformació de la ciutat, qüestió que no ha fet més que confirmar-se amb la implementació d'aquest projecte. Tanmateix, incloure a la ciutadania de forma permanent i influent en aquest procés de transformació de l'entorn urbà és una tasca pendent en la majoria de ciutats actuals.

En aquest cas, s'ha reflexionat sobre com es pot involucrar a la ciutadania en el canvi de la jardineria formal cap a una més sostenible. Partint de què cada barri té la seua estructura social, les seues inquietuds i necessitats, si volem que la societat s'involucre i lidere aquest canvi, creiem que és fonamental partir d'aquesta, tindre en compte les peculiaritats de cada teixit social per generar una estructura on tinga cabuda, un espai que responga a les seues inquietuds. En Orriols en concret, els veïns creuen que hi ha molt de desconeixement respecte al tema i que el més important seria generar un espai al voltant on reflexionar i aprendre, i on promoure accions d'educació ambiental per a conscienciar a la ciutadania. Durant els

tallers que s'han anat realitzant, han sigut els mateixos veïns i veïnes els que han reclamat la creació d'una aula natura, que servirà per a la sensibilització i educació ambiental. A més, gràcies a les activitats realitzades reconeixen tenir un major coneixement dels processos naturals i un canvi de visió més biocèntric.

Des del punt de vista tècnic, s'ha pogut observar la necessitat d'una major sensibilització ambiental, de la necessitat de desaprendre conceptes i formes de gestió que han conduït a tipus de ciutat que disposem ara, en el qual es parla de "males herbes" i es confon el terme de residu en referir-se a la fullaraca i matèria orgànica, que de forma natural tornaria al lloc on va créixer. "L'educació ambiental s'ha d'incloure en totes les iniciatives ambientals. Deu integrar-se en tota política ambiental, com a mitjà perquè aquest tinga èxit. La incorporació s'ha de realitzar en totes les fases i nivells, i molt especial en la planificació i avaluació de les polítiques posades en marxa" (GEA, p.15).

REPTES FUTURS

La sostenibilitat no és a priori una demanda ciutadana prioritària, i aquest és un dels principals reptes i dificultats que ens hem hagut d'enfrontar durant el treball. No es troba en el full de ruta del barri, que té altres problemes més "urgents" als que fer front. En conseqüència, ha sigut molt difícil arribar al teixit social perquè el projecte no ha nascut d'una inquietud pròpia. Això, s'afegeix al fet que, en general, existeix una mirada fortament antropocèntrica i una lloança a la jardineria formal, es vol dominar a la natura en compte de treballar amb ella. Existeix el pensament de què siga suficient amb un espai verd per millorar la qualitat de les ciutats, i no sempre és així.

Des de l'Administració Pública, pel que respecta a la gestió dels espais lliures, no hi ha tradició de treballar braç a braç entre la ciutadania i els tècnics municipals. En aquest cas, l'ens gestor del Parc hi ha col·laborat i ha estat en contacte amb el projecte amb intenció de resoldre algunes de les qüestions que han anat sorgint durant el procés. També ha sigut molt interessant el contacte directe amb els jardiners mitjançant entrevistes i participant en dinàmiques com la comissió de seguiment. Aquests han aportat una visió fonamental al procés. No obstant això, no s'ha aconseguit formalitzar un espai compartit, no era una inquietud de cap dels actors. El procés, almenys per part de la ciutadania, s'ha percebut com un itinerari d'aprenentatge i no de cap mena com una reivindicació.

NOUS CAMINS D'INVESTIGACIÓ-ACCIÓ

1. TEIXINT XARXA, APROFITANT SINERGIES

Amb l'objectiu de promoure un canvi real i perdurable en els models de gestió dels espais lliures de la ciutat, d'aconseguir la transformació de la jardineria formal cap a una jardineria més sostenible, és a dir, d'extrapolar la reflexió al voltant de Cagirant a l'escala urbana, en primer lloc s'hauria de treballar la consolidació d'una xarxa local que coordinara el treball en els distints barris i espais lliures de la ciutat, que permetera aprofitar sinergies. On es pogueren establir debats al voltant d'aspectes de la transformació dels ecosistemes urbans, així com per a la realització d'activitats ambientals, educatives i participatives, sent un espai per a la difusió de coneixement. Com és el cas de" l'Aula d'Ecologia Urbana" de Vitoria-Gasteiz o el programa "Hàbitat Madrid" que coordinar tallers i activitats al voltant dels espais verds de la ciutat.

2. ELS INDICADORS, LA CLAU PER AL SEGUIMENT I LA MILLORA DELS PROCESSOS

Per conèixer en millor detall l'efectivitat del mètode i de les propostes de millora adoptades, és a dir l'avanç cap a una transformació d'una jardineria més ecològica, seria necessari fer un estudi de seguiment i avaluació per determinar la consecució dels objectius. Les mesures no haurien d'acabar amb l'anàlisi, sinó que s'hauria d'avaluar el mateix procés de transformació de l'espai lliure. Seria interessant estudiar l'efectivitat de les propostes adoptades i valorar així la seua implementació en altres espais. Per exemple, avaluar si els processos de naturació adoptats (creació de nous hàbitats, plantació de màquia mediterrània, vitalització de l'estany, etc.) donen lloc al procés de naturalització. Açò seria a través d'un seguiment de la població d'aus, anurs, insectes, etc.

Per això, seria interessant seguir aplicant els indicadors per valorar si són extrapolables a altres espais verds de característiques similars a la ciutat de València, així com altres espais de qualsevol ciutat. Així com per seguir millorant la metodologia proposada, ja que tan dinàmic és l'espai lliure que voldríem/imaginem/pretenem arribar, com els indicadors per analitzar-lo i el conjunt de la metodologia. Amb un seguiment i avaluació d'aquesta així com dels resultats, es podria millorar notable i contínuament, ja que així ho hem observat a mesura que avançava l'estudi.

3. EL PUNT DE PARTIDA DE LA IMPLICACIÓ CIUTADANA: L'AUTOREFLEXIÓ

En cada territori, el teixit social i el seu recorregut respecte a la relació amb l'espai lliure i l'ecologia pot ser molt divers. Si volem realment generar processos que siguen la llavor d'un canvi real i perdurable, que comencen per un canvi de mirada o un canvi en les rutines diàries per acabar en transformacions reals en el govern i el disseny de la ciutat, hem de ser capaços de respondre a les necessitats i inquietuds de cada teixit social, de cada barri. D'aprofitar les motivacions existents.

En els processos de transformació social és clau partir de l'autodiagnosi per, amb la participació de la ciutadania, assentar els objectius del procés. No podem pretendre que en tots els parcs funcione un grup motor o es genere des de l'inici una comissió de gestió del parc, ni tan sols que arribe a existir. Les inquietuds són diverses i per tant les formes d'implicar-se també ho seran. I sobre açò cal reflexionar col·lectivament. Per exemple, en Capgirant Orriols, uns dels espais més valorats pel veïnat i que més han despertat l'interés han sigut les activitats amb els més menuts i les derives verdes, i no tant els grups de treball al voltant de la transformació del parc.

En resum, la premissa és generar espais per a l'autoformació. Des de la reflexió, però també des de l'acció. Cal aprendre fent i és necessari rebre resultats de l'acció per continuar motivant la implicació de la ciutadania. I en aquest sentit teixir una xarxa d'espais d'educació ambiental, o com se suggeria en aquest projecte, d'Aules Natura que pogués assentar-se com a espai d'implicació ciutadana. Des de les quals implementar activitats vinculades a l'educació ambiental i a la participació de la ciutadania en la transformació del socioecosistema. Però cadascuna amb els seus temps, amb les seues activitats i amb els seus objectius específics depenent del teixit social.

2. PROTOCOL D'ACTUACIÓ

Després de l'experiència duta a terme en Orriols i amb l'objectiu de facilitar la possible implementació futura en altres espais lliures, s'elabora un protocol d'actuació general, de manera que es sistematitza el procés a seguir per a l'avaluació i transformació d'un espai lliure, amb una metodologia detallada i per tant, replicable:

PROTOCOL D'ACTUACIÓ

1. Realitzar un inventari de la flora i fauna existent a l'EL objecte d'estudi. Així com de les condicions de l'hàbitat per a la fauna (sòl, aigua, aliment, refugis, etc.).

2. Coordinant activitats de comunicació i partint de l'autoreflexió grupal, dissenyar participativament la metodologia del procés d'implicació ciutadana i fer un primer mapeig d'actors amb el grup impulsor del projecte.

3. Fer un diagnòstic participat de l'espai, analitzant els criteris i indicadors d'una jardineria sostenible.

4. Definir col·lectivament, d'acord amb el diagnòstic, les línies d'acció i proposar les noves varietats a introduir i mesures a implementar, seguint les següents directrius.

5. Prioritzar les accions proposades junt amb els participants per conèixer en quins aspectes hi ha motivació per implicar-se activament en la transformació de l'espai.

6. Redactar la proposta final i començar a dur a terme les accions, implicant en el seguiment als ciutadans.

CapGirant
Orriols